

Özgür Düşün

Aylık Gençlik Dergisi Yıl:1 Sayı:2 15 Mayıs-15 Haziran 2002 1.500.000 TL.

Doğamın, uyuktandıran uyandı, umutların çöküşüyle birleştiği Mayıs'ta da beraberiz. Tekrar merhaba.

Geçtiğimiz ay yayın hayatına başlayan dergimiz ÖZGÜR DÜŞÜN'ün, ikinci sayısını yayınladık ve yoğun bir emek sürecinde ortaya çıktı. Dergimizi, siz okurlarımıza zamanında yetiştirebilmek için bir hayli çaba harcadık. Şimdi yine birlikteyiz.

İlk sayıdan bugüne, tüm dünyada çöküşle kutlanan bir "1 Mayıs"ı daha geride bıraktık. Yine, devrimci hareket için çok önemli olan devrimci önderlerimizi andık geçtiğimiz günlerde. 6 Mayıs 1972'de, idam edilerek katledilen Deniz Gezmiş, Hüseyin İnan ve Yusuf Aslan'ı ve her türlü iktisaden arından teslim olmayacağı anlaşılınca, kurşuna dizilerek katledilen komünist önder İbrahim Kaypak'ı da doğanın kendini yeniden yarattığı bu baharda, mücadelelerini sahiplenerek yükseltme çabamızla hatırladık. Şimdi, onlardan devraldığımız bayrağımızı daha bilgelice takip edebilmek için yolumuza devam ediyoruz.

Ustalarından devraldığımız mücadelecinin bir parçası olarak gördüğümüz ÖZGÜR DÜŞÜN, bu nedenle yine özenle hazırlanmış olarak karşınıza çıkıyor. Bu sayımızda, Fransa'daki seçimlerde elde ettiği başarıyla dikkatleri çeken Faşist Le Pen'in Türkiye-İsrail ilişkilerine kadar, gündemdeki konulara yer vermeye çalıştık. Dergimizin sayılarını çevirdiğimiz, eğitim üzerine incelemelerden teknik eğitimin sorunlarına, felsefenin doğuşundan genetik bilimlere kadar, farklı konulardaki araştırma inceleme ve değerlendirmeye yazılarla karşılacaksınız. 18 Mayıs 1973'te katledilen İbrahim Kaypak'ı ve "Kahrolsun Emperyalizm!" diyen "Denizler"i de bu sayımızda bir kez daha andık.

Dergimizin içeriğini belirlerken gündemden kopmamaya çalışıyoruz. Bu nedenle, son zamanlarda sürekli olarak devrimcilerle karşı karşıya gelen İşçi Partisi'ni ve ÖZGÜR DÜŞÜN'le yakın zamanlarda yayın hayatına başlayan Türksolu Gazetesi ve ADKF'yi de bu sayımızda değerlendirdik.

Ürün gönderen tüm dostlarımıza teşekkürlerimizi iletiyoruz. Dergimizin, her ayın 15'inde yayınlandığını ve gönderdiğiniz yazıları, bu nedenle en geç ayın 5'inde elimizde olacak biçimde bize ulaştırmanız gerektiğini hatırlatıyoruz.

ÖZGÜR DÜŞÜN hakkındaki değerlendirmeye ve eleştiri yazılarınızı da bekliyoruz. Üçüncü sayıda görüşmek üzere, şimdilik hoşça kalın. ☐

✓ Fransa'da kim kazandı... (Güncel)	1
✓ '90 sonrası Türkiye-İsrail ilişkileri (Araştırma-inceleme)	5
✓ Eğitim üzerine incelemeler -I- (Araştırma-inceleme)	11
✓ Çalışan çocuklar ve eğitimde yaşadıkları sorunlar (Araştırma-inceleme)	14
✓ Kapitalizmde okul eğitimi, teknik eğitim... -II- (Araştırma-inceleme)	21
✓ Ne yazmalı, nasıl yazmalı (Yorum)	28
✓ O, her şeyden önce bir komünistti	32
✓ Kalite arayışları, sömürünün yeni bir biçimi mi? (Değerlendirme)	34
✓ Gen-etik nereye? (Araştırma-inceleme)	36
✓ Anadolu'da felsefenin doğuşu (Araştırma-inceleme)	39
✓ "Kral" öldü, yaşasın "soytarı" (Değerlendirme)	45
✓ Sistemci "devrimci"liğin dahiyane fikri: ADKF (Değerlendirme)	47
✓ Beyazıt Meydanı'ndaki ölü (Şiir)	49
✓ Kurtlar Sofrası (Öykü)	50
✓ Kaypak'ı (Anı-anlatı)	55
✓ Canseverliği Oyuncuları ile "Ezilenlerin Tiyatrosu" üzerine (Söyleşi)	57
✓ Örgütlediler Baharı	61
✓ Töre (Şiir)	62
✓ Ağlaştık analarımızla (Şiir)	63
✓ Sevdadır (Şiir)	64

FRANSA'DA KİM KAZANDI YA DA HANGİ DEMOKRASİ?

Fransa'da yapılan Cumhurbaşkanlığı seçimleri, ortaya çıkan sonuçlarıyla gündemi önemli oranda işgal etti. Avrupa'da faşizmin tekrar ortaya çıkması mı söz konusuydu, yoksa Fransa için Le Pen eğreti bir sonuç muydu? Evet! Herkes sorunu kendince yorumladı. Ülkemiz egemenleri de boş durmadılar tabi ki. Onlar da Fransa seçimlerinden hareketle kendilerince sistemi tehdit ettiğini düşündükleri güçleri nasıl engelleriz sorusunun cevabını aradılar; iki türlü seçim sonucuna varıp bunu tartışmaya açtılar.

Fransa'da 21 Nisan'da yapılan Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde, ırkçı-faşist Jean Marie Le Pen'in aldığı oy ve seçimde ikinci tura kalması, öncelikle Fransa'da, ardından Avrupa ve diğer yerlerde soğuk rüzgarlar estirdi ve bir panik havası yaratıldı. Yüzde yirmi sekiz gibi önemli bir oranda seçmenin katılmadığı seçimlerde, Birlik Partisi adayı Jacques Chirac yüzde on dokuz oyla birinci sırayı alırken, Ulusal Cephenin ırkçı lideri Le Pen, yüzde on yedi oy alarak ikinci tura kaldı. Tabi ki asıl şok Fransa başbakanı ve Sosyalist Par-

tinin adayı Lionel Jospin'in yüzde on altı oyda kalarak ikinci tura kalamayarak elenmesiyle yaşandı.

Faşist Le Pen'in ikinci tura kalması Fransız halkını, Cumhuriyet'i ve Demokrasiyi savunmak, faşizme geçit vermemek adına sokaklara döktü. Öyle ki ikinci turda Cumhuriyetin değerlerini savunmak saikiyle Le Pen'i engellemek için başta "sosyalistler" ve "komünistler" olmak üzere sağ ve soluyla birleşen seçmenler, yolsuzluklara bulaşmış, politikalarıyla Le Pen'den aşağı kalır yanı olmayan bir diğer sağcı, Chirac'ı yüzde seksen iki gibi bir oyla Cumhurbaşkanı seçti.

Fransa'da yaşananları ve ırkçı Le Pen'in çıkışını anlamak, genel olarak Avrupa'da sağın yükselişi ve birçok ülkede iktidara gelmesinin arkasındaki ekonomik, sosyal ve siyasal süreçleri anlamakla olası. Böyle bakılınca sonucun eğreti olmadığı kendiliğinden ortaya çıkıyor. Tabi ki kaybeden sol diye ortaya çıktığı için türdeş olmayan Avrupa solunu anlamak, daha doğrusu hangi sol sorusunu cevaplamak gerekir.

Klasik Avrupa demokrasilerinde (Batı demokrasisi), merkez sağ ve sol arasında değişen iktidarlara dayalı bir siyasi yapılanma söz konusu idi. Merkezin sağında Muha-

1999-Avusturya'da aşın sağcı-ırkçı Jörg Haider'in Özgürlükçü Partisi yüzde 33 oy alarak hükümete katıldı.

1999-Belçika'da sağcı Flaman Liberal Demokratlar iktidara geldi.

1999-İsviçre'de, ırkçı İsviçre Halkının Partisi ikinci büyük parti oldu.

2000-İspanya'da Sosyalistler son yirmi yılın en ağır yenilgisini aldı.

Sağcı Jose Maria Aznar ikinci kez seçildi.

2001-Danimarka'da sağ partiler koalisyonu iktidara geldi.

2001-İtalya'da medya patronu işadamı Silvio Berlusconi ve partisi Forza Italia, aşırı sağcı Kuzey Birliği ve Mussolini'nin mirasçısı Ulusal İttifak ile koalisyon oluşturarak iktidara geldi.

2001-Norveç'te merkez sağ koalisyon yabancı düşmanı, aşırı sağcı İlerleme Partisi'nin desteğiyle İşçi Partisi'ni devirdi.

2002-Portekiz'de Sosyalist Parti'yi deviren merkez sağ koalisyon iktidara geldi.

2002-Hollanda'da on beş mayısta yapılacak seçimlerde ilk üç parti arasına girmesi ne kesin gözüyle bakılan ırkçı Pim Fortuyn öldürüldü. Fakat partisinin oyunu daha da arttırması bekleniyor.

Özgür Düşün

E-mail: ozgurdundergis@hotmail.com

KARDELEN BASIM-YAYIM REKLAM

GÖSTERİ ORGANİZASYON LTD. ŞTİ.

Sahibi ve Yazışmaları Müdürü: Mahir ZENGİN

Yönetim Yeri: Atatürk Bulvarı Emalak Bankası

Apt. C Blok No: 142 Kat: 6 Daire: 24/Aksaray/İst

Tel: (0212) 520 54 42 - Faks: (0212) 520 53 93

Dişli: Karadeniz Yayıncılık Baskı-Yıldızlar Matbaacılık

BÜROLAR

ADANA: Kurşunlu Mah. Melekçimez Çarşısı 10 Sok. No:21 Tel-Fax: (0322) 352 67 20

ANKARA: Konur Sok. 14/26 Kızılay/Ankara Tel-Fax: (0312) 425 79 39

İZMİR: 853. Sok. Bilen İşhanı No: 27 Kat 6/10 Konak/İzmir Tel-Fax: (0232) 445 86 22

KARTAL: Atatürk Bulvarı Dr. Sadık Ahmet sk. Karakaş İşhanı No:2/25 Tel-Fax: (0216) 389 56 07

MERSİN: Bahçe mah. 111. sok. Emine Kara İşhanı No: 28 Kat:7

ATINA: Kalidromiou 30 Ekserhla 106 80 Atina/Yunanistan Tel-Fax: (0030) 10 381 45 38

YD TEMSİLCİLİĞİ: KYOTO STR. 19 50670 Köln/DEUTSCHLAND

Tel/Fax: (00 49) 221 130 13 68 E-mail Adresi: devrimcidemokrasiyurtdisi@hotmail.com

Özgür Düşün Hesap Numarası: Ümit Siliğin

Yapı Kredi İstanbul Şubesi Şb. No: 0026582-7 İş Bankası İstanbul Şb. No: 1002 1159324

fazakarklar ve Hristiyan Demokrat partiler, merkezlinde oldu. Sosal Demokrat ve Sosyalist diye tabir edilen burjuva partiler yer aliyor. Şimdi Avrupa'da ortaya çıkan tablo klasik nöbet değişiminin ötesinde gibi görünüyor. Çünkü 99' Avusturya seçimlerinde ırkçı **Haidler**'le başlayan süreçte ırkçı-faşist yabancı düşmanı parti ve kişiler, artan oyları ve bunun sonucunda merkez sağ partilerle kurulan koalisyonlar aracılığıyla iktidar ortığı oldu.

Fransa'yı ve Avrupa Solunu Nasıl Okumalı?

Avrupa ülkelerindeki "sosyal refah" olgusu ve işçi sınıfı başta olmak üzere emekçilerin de bundan pay aldığı ve bu durumun tarımsal olarak sömürge ve yan-sömürge ülkelerin ve halklarının sömürüştüyle edile edilen karların transferi sonucu olduğu tartışmaz kabul edilen bir gerçeklik. Fakat AB süreci ve "küreselleşme" olgusu ile birlikte Avrupa ülkeleri içerisinde serbest piyasa politikaları, özelleştirmeler sonucu toplumsal kesimlerin buradan aldıkları

ları pay sermaye lehine bozulmuştur. Buna bir de küreselleşmenin, bağımlı ülkelerde yarattığı yıkım ve yoksullaşma sonucu bu ülkelerden kitlesel göçler halinde Avrupa ülkelerine yığılan insanları da eklediğimizde sosyal ve iktisadi yaşamdaki kaygılar artmıştır.

Avrupa içerisinde toplumsal refahın korunması ve geliştirilmesi, buna bağlı olarak burjuva demokrasinin hayat bulması ve kurumları, dışsal sömürden elde ettikleri karların korunması ve artırılmasına bağlıdır. Soğuk savaş sonrası AB, küreselleşme sürecinde dışsal sömürden aktardığı kaynaklarla oluşturduğu "sosyal refah"ı devam ettirebilmek için, ABD ve diğer aktörlerle dünya ölçeğinde pazar savaşını yürüttükten sonra, AB'nin, kapitalizmin bu paylaşım savaşından özelemlen birisi olarak varolmasını sağlayacak açılım da; **Maastricht** zirvesiyle ortaya atılan Avrupa birleşik devletleri fikri.

Avrupa'da son yıllarda 'sol'un gerilemesinin temeli, kapitalizmin sömürü ve paylaşım mekanizması içerisinde, küreselleşme ve serma-

yenin Avrupa Birliği farkındalığına sahip olamaması ve buna mukabil politikalar geliştirememesidir.

Mevcut panorama içerisinde Avrupa'da burjuva ve revisyonist sol partilerin tükenmeye doğru gittiği ortaya çıkıyor. Bunun paralelinde özellikle anti-küresel dinamikle teminlede sosyalist solda canlanma emareleri görülmekte. Fakat bunlar içerisinde de önderlikte ortaya çıkan ideolojik sorunlar, siyasal iktidar perspektifi konusunda netlik sorunu yaşanmasına neden oluyor. Troçkist ve Anarşist faktörler bunda önemli rol oynuyor.

Avrupa'da solun gerilemesine neden olan faktörlerin iyi irdelemesi gerekiyor. AB ülkelerinde iktidara gelen bütün sol partiler, ülkelerinin tekeli sermayesi ve uluslararası sermayenin çıkarlarına hizmet eden neo-liberal politikaları uyguladılar. "Küreselleşme ve AB sürecinde kaybedenlerin taleplerine cevap olarak, bu doğrultuda politika oluşturdular. Sermayenin çıkarlarını sahiplenmelerinin sonucu olarak, emekçi sınıfla ve kendisi sosyal tabanlarına yabancılaştılar. Bu da beraberinde yazışmayı getirdi. Önemli çoğunluğun geleceğe dönük beklentileri ve belirsizlikler giderilemedi. Çünkü orta sınıflara hitap eden bir politika uyguladılar. Avrupa'da yaşayan sığınmacılara ve yabancılara duyulan (ekonomik kaygılardan ırkçılığa evrilen) tepkiyi önleyecek somut politikalar da uygulanmamıştır. Solun bu konudaki söylemi soyut çok kültürlülüğün ötesine geçememiştir. Bu durumun bir de 11 Eylül sonrası artan yabancı düşmanlığı ekleneince güvencik kaygıları da bir faktör olmuştur.

Yukarıda açıklanan ekonomik temel Avrupa ülkelerinde sınıf hareketinin yaşadığı krizle birleşin-

ce, mevcut manzara ortaya çıkıyor. Bir örnek vermek gerekirse Le Pen'in seçimlerde aldığı oyın yüzde otuzu işçilerden, yüzde otuz beş kızı işçilerden geldi. Burada başta işçi sendikaları olmak üzere, solun geçirdiği başkalaşım sonucu burjuvaziye entegre olmanın belirleyicidir. Bu sonuçlar paradoksal gözüktü de kendisi kimliğini reddetmenin, sosyal sorunlara duyarsızlığın ve başta ideolojik olmak üzere sağın argümanlarını kuşanmanın verdiği noktanın bu olması şaşırtıcı değildir. Ve aslında vahimdir, çünkü solun aslında iş için bir neden olabilir. Tamamen Sosyal Demokrat değil. Kast edilen bu maddi üzerinde Devrimci sosyalizmi kendini yenilemesi ve gelişti-

Emperyalizm ve Demokrasi

Fransa örneğinde ırkçılığa ve faşizme karşı gelişen tepki ve duyarlılık, başta ABD emperyalizmi olmak üzere arı yuvarlağında faşizm uygulamalarını gözden kaçırma-yeden olmamalı. Le Pen ırkçı da Bush farkı bir kimyaya mı sahip? 11 Eylül saldırılarını ardından ABD içerisinde başlatılan cadı avı McCarthy dönemi arıtmayacak şekilde, Arasındaki fark o zaman komünistler hedefti, 11 Eylül sonrası tamda ırkçı bir anlayışla yabancılar hedef alındı, birlerce kişi tutuklandı, Bunların aralarında Araplar yoğunlukta olmakla beraber değişik coğrafyalardan insanlardı. Ortak özellikleri Müslüman olmamalarıydı. Ve bu insanlar makeme önüne çıkarılmadan, kendilerini savunma hakkı tanınmadan, avukatlarıyla dahi görüştürülmeden ayıllard göy-

· zaltında tutuluyorlar.

Ve Ortadoğu! Hamisi ABD'nin açık desteğiyle, Beyrut kasabası Şaron şehlinde Sionist İsrailli bir buçuk aydır yürüttüğü işgal hareketini -Cenin örneğinde olduğu gibi kitle katliamlarına yenilerini eklemek için- Gazze seridine yaymanın hazırlıklarını yapıyor. Bütün Filistinlileri sivil-asker, kadın-çocuk ayırır olmaksızın hedef alan İsraili ırkçılığa tepkiler ithiyatlı bir kanamanın ötesine geçemiyor. **Ecevit** örneğinde olduğu gibi dil sürçmesiyle de olsa telaffuz edilen soykırım sözüni düzeltmek için dilenmedik özüni kalmıyor. Öyle ki bu refleks haline geldi, kameraları gördüğü yerde astında Yahudileri ne kadar çok sevdiğini diasporaya anlatmaya çalıştı. Bu noktada Birleşmiş Milletler'in yaşadığı fiyaskoyu da atlamayalım. Cenin'deki İsraili katliamını aştırmamak için hareket oluşturma girişimi İsrail'in her şeyi koyusuyla, tabi ki ABD dayatmasıyla, lağvedildi. BM'nin yapısı, rolü ve amacının anlaşılabilmesi için önemli bir acizlik örneği. Oysa ki şu konusu olan Irak olunca, çocuğ çocuk olan milyonu bulan insa-

nın yaşamını yitirmesine neden olan ambargo ve diğer yaptırımların kararlılıkta uygulanması. Bu ifade standart yapısı gereğidir. Çünkü BM başta ABD olmak üzere emperyalistlerin dünya üzerindeki egemenliklerinin tesisini meşrulaştırma araçlarından birdir. Zaten idari yapıyla da bunu ortaya koyuyor. Daimi veto hakkı sahibi ülkeler istedikleri kararları çıkarabiliyor, çıkmasını istemediklerini de engelleyebiliyorlar. Devletlerin eşit egemenliği de bu anlamda söz konusu değildir.

"Devletlerin eşit egemenliği", "İçişlerin karışmaması", "kuvvet kullanma yasası" gibi uluslar arası ilşkilerde devletleri bağladığı söylenen ilkeler sadece yakın üzerinde vardır. Bunun en yakın örneği Venezuela'daki darbelerdir. Latin Amerika ülkelerinin bğımsızlık mitosu **Simon Bolívar**'ın ülkesinde girişilen darbenin arkasından (biz-zat içersinden), Latin Amerika'daki darbelerin hemen hepsinde oldu-ğu gibi ABD emperyalizmi çıktı. Dünya petrolünün yüzde onuna sa-hip, petrol üretiminde OPEC içeri-şinde üçüncü sırada olan Venezüel-

la'nın başkanı Hugo Chavez ulusal politikalar yürütmeye kalkışmıştı. Bu da devrilmesini istemek için yeterli bir nedendi. Fakat darbe başarılı olmadı. Chavez halkın ve ordunun içerisindeki güçlerinin desteğiyle görevine geri döndü.

Burada önemli olan nokta şu: Mevcut sistem içerisinde meşru yollarla iktidara gelmiş bir yönetim, gayri-meşru şekilde devrilerle ABD petrol tekellerinin çıkarlarına hizmet edecek bir yönetimin iktidara getirilmesi hedefleniyor.

(Tıpkı Şili'de Allende yönetimine karşı ABD destekli faşist Pinochet darbesi gibi. Şili'de Allende neyin önüne geçmişti? Anaconda, Kennecott ve ITT gibi çokuluslu ABD şirketlerinin ülkesini soymasını engellemeye çalışmıştı. Çünkü bu şirketlerin sömürden elde ettikleri kar Şili'nin 1541'den itibaren oluşan toplumsal sermayesine eşitti.) Diğer yandan Afganistan'da olduğu gibi askeri müdahale ile, ülkemizde olduğu gibi bağımlılık ilişkileri ile veya manipülasyonlarla, diğer başka yerlerde olduğu gibi ikame yönetimlerle dünyayı kendi ihtiyaçlarına göre şekillendiriyorlar. Dolayısıyla bu ülkelerde seçim, parlamento, hükümet gibi organ ve kurumlar sadece şekle dair unsurlar oluyorlar.

Burjuva
Parlamentarizminin Bunalımı
Başta da belirttiğimiz gibi Fran-

sa'daki seçimler, Türkiye'de iki tur lu seçim tartışmaları arasında geçirildi. Sistem kendisini tehdit ettiğini düşündüğü akımların önünü getireceği seçim sistemi ile kesme arayışında. Bu hengame içerisinde Fransa'da ırkçı faşist eğilimin önüne geçmek için Fransız halkının gösterdiği tepkilerle paralellik kurularak yeniden yapılanma adına sonuçlar çıkarılmaya çalışılıyor. Fakat, büyük bir işgüzarlıkla, Türkiye'de faşizmin

maktadır. Siyasal iktidar, halkın burjuva partilerine, parlamentoya genel olarak siyasete dair ilgisizliğini kendi lehine harekete geçiremediği ölçüde kendi içerisinde bölünüyor, ayrışıyor.

Fransa, bir sağcıya karşı diğer bir sağcı etrafında birleşerek cumhuriyetin değerlerine sahip çıktığını ve onurunu koruduğu yanılsaması içerisinde 2.dünya savaşında Fransa'yı Alman faşizmine teslim edenlerin sağcılar olduğunu unutarak).

Fransız halkının faşizm tehdidine karşı barikat oluşturması anlamlıdır kuşkusuz ki. Çünkü sağcıların ihanetine rağmen Nazi işgaline karşı Halk Cephesinin kahramanca direnişi belgelerdeki yerini koruyor.

Bir devletin yönetim biçiminin adı olarak cum-

huriyet, demokrasi demek değildir. Cumhuriyetin kurumları olan parlamento ve parlamenter sistemin mevcudiyeti de halk için demokrasi olduğunun kanıtı değildir. Böyle olmuş olsaydı parlamentolu diktatör- lükleri nasıl açıklayabilirdik. Bu yanılgıya düşülmemelidir. Dolayısıyla bu kurumsal yapı içerisinde "demokrasi" halklar içi değildir. Eğer, bir demokrasi oluşturulacaksa bu halk demokrasisi olacaktır. Bunun yaşam bulacağı yönetim biçimine Cumhuriyet diyebilirsek bu, Halk Cumhuriyeti olacaktır. □

'90 SONRASI TÜRK DIŞ POLİTİKASI EKSENİNDE TÜRKİYE İSRAİL İLİŞKİLERİ

Çözüm ve Yeniden Hegemonya Mücadelesi

1980'li yılların sonunda başlayan ve uluslararası sistemde yeni altüst oluşları tetikleyerek "kısa yirminci yüzyıl" resmi olarak sonlandıran ve dünya çapında süren hegemonya mücadelesine yeni bir biçim kazandıran, Berlin duvarının yıkılışı (1989) ve SSCB'nin aralık 1991'de resmen dağılması, ardında Kafkaslardan Orta Asya'ya ve Balkanlardan Ortadoğu'ya kadar geniş bir alanda yeniden bir nüfuz ve hegemonya sağlama mücadelesini beraberinde getirmiştir.

"Soğuk savaş" döneminin rijid kamplarının merkezinde yer alan başat gücü SSCB olan "komünist blok" ve "komünist tehdit"e karşı yekpare bir bütünlük gösteren ABD merkezli kutuplaşma, uluslararası sistemde güç dengelerini yönlendiren ve nüfuz alanları üzerindeki hakimiyetin temsilcileri konumundaki iki başat güç olarak iki ayrı dünya olarak, iki ayrı ideolojinin çatışması ve birbirine karşı direncinin sergilendiği bir döneme iki karşıt yönelimi göstermektedir.

1945-1990 arasındaki dönemi dört noktada toplayan Wallerstein şu belirlemeleri yapmıştır. ¹

I. Ekonomik verimlilikte sağladığı üstünlük, batı Avrupa ve Japonya ile kurduğu ittifak sistemi ile ABD dünya sisteminde hegemonik bir güçtü.

II. ABD ile SSCB biçimsel ancak hakiki olmayan bir çatışmaya girmişti.

III. Üçüncü dünya ülkeleri iki kutuplu dünyanın dengelerinden yararlanarak görece özerk bir alan elde etmiş ve çeşitli haklar talep ederek ABD, SSCB ve batı Avrupa'nın dikkatini kendi üzerlerine çekmişlerdir.

IV. 1970-1980 arasındaki dönemi ise küresel çapta bir ekonomik durgunluk ve ABD'nin yaklaşan düşüşe direnci belirlemiştir.

II. Paylaşım savaşı sonrası, liberal düşünce serbest piyasa ve "sınırsız özgürlük" gibi kavramların batı Avrupa ve üçüncü dünya ülkelerinde kabul görmesiyle beraber tartışmasız şekilde benimsenen Amerikan hegemonyası, uluslararası liberal düzenin sürekli bir şekilde inşası, ulusal ekonomiler ara-

sında serbest ticaretin geliştirilmesi, doların konvertibilesinin artması ve Amerikan hegemonyasının kabul etmeyen "karşıt kutup" emperyalist kuşatmayla çevrelenmesiyle birlikte, gücünün zirvesinde olduğu yılları yaşıyordu.

19.yüzyılda Amerika kıtasında ve uzak doğu ile Pasifik'te ikinci paylaşım savaşı sona erdi. Sovyet nüfuz bölgesinde daha dolaylı olmak üzere, bütün dünyada uluslararası sistemin dinamizmini belirleyen başlıca aktör; uluslararası sistemin "hegemonu" Yani kabaca, ilişkiler sisteminde üstünlüğü bütün katılanların rızasına dayalı olarak elinde tutan taraf ABD olmuştur. ²

Bir bütünlük arz eden Truman doktrini ile Marshall planı ile ekonomik yapılanmada Bretton Woods sistemi ile doların tüm dünya piyasaların da geçerli bir para birimine dönüşmesi, bunu yanında birleşmiş miller ve NATO ile sağlanan "komünist tehlikeye" karşı ortak savunma paketi, yek pare bütünlüğün amerikan öncülüğünü ve Amerikan merkezli kutup fikrinin batı Avrupa ve üçüncü dünya ülkeleri tarafından benimsenmesinde belirleyici olmuştur.

Henüz ikinci Dünya savaşı bitmeden ana hatlarıyla belirlenen amerikan global politik önderliğin, daha önceden benimsenen izolasyonist politikaların Pearl Harbor'dan itibaren terk etmiştir.³

Uluslararası statükoyu oluşturan ve dünya politikalarının yönlendirici konumunda olan ABD, SSCB'yi çevreleyerek kurduğu ittifaklarla global ekonominin açılımlarına uygun politikaları dilediğince uygulayabilme serbestisini elinde bulundurmuştur. Uluslararası ekonominin yönetim mekanizmaları çok yönlüleşmiş ve hükümetler büyük şirketler aracılığıyla işlere dahil edilmiştir.

Bir taraftan geçmişteki dünya siyasetimi "komünizmle savaş" söylemiyle yeni bir rotaya koyan ABD diğer taraftan "komünist kamp"la kutuplaşma kadar büyük önem arz eden kapitalist blok içindeki amerikan hegemonyasını engelleyebilecek kamplaşmalara karşı Marshall planı, Avrupa Kalkın-

ma planı (ERP), NATO'nun kuruluşu ve Amerikan kontrolünde Almanya'nın silahlandırılması gibi tedbirler bir dizi planı uygulamaya konmuştur. ABD'nin NATO ile çevreleme saldırısına karşı ise SSCB, Varşova Paktının oluşturulmasına varan ve "soğuk savaş"ı hızlandıran bir dizi önlem almıştır. 1949 Yılında ilk atom bombasını deneyen Sovyetler, ABD tarafından, güç dengelerinin dağılımına dair endişelerin artmasına yol açtı.

Batı Avrupa'dan uzak doğuya kadar çatışmalar etrafında şekillenen ittifaklar 1980'lerin ikinci yarısında itibaren yeni bir evreye girdi. 1989 Kasımında Berlin duvarının yıkılması, 1991 Varşova paktının feshi, Sovyetlerin dağılması ve aynı yıl patlak veren körfez krizi gibi bir dizi olayla daha sık işitilmeyen başlanan "Yeni Dünya Düzeni" (YDD) kavramı hayatlanıma yerleştirildi. YDD söyleminin kalkış noktası olarak SSCB'nin dağılması olgusunun algılanmasının

aksine belirtilmesi gereken, Sovyetlerin dağılması, Berlin Duvarının yıkılması ve Doğu Bloğu'nun son bulması gibi olayların; uluslararası sermaye hareketleri, liberal dünya görüşü ve küreselleşme olgusunun etrafında şekillenene "Yeni Dünya Düzeni" arayışı doğrultusundaki eğilimlerin ve gelişmelerin bir sonucu olduğudur ki bu doğrultudaki yönelimler 90'lardan önce ortaya konmuştur.

Uluslararası statükoyu oluşturan güçlerden birinin resmen dağılmasıyla beraber uluslararası sermayenin "ölen komünizme" tek bir ağızdan okuduğu dua, genel olarak dünya çapında sosyalist, komünist yapılanmaların haleti ruhiyesini durum altında bırakma yönünde, artık karşısında gerçek anlamda hiçbir gücün bulunmadığını serbest piyasa ve kapitalist dünya görüşünü alternatif ve tek doğru görüş olduğu fikrini "tarihin ve ideolojilerin sonu" söylemi ile bütün dünyaya duyuruyordu.

Esas olarak çözülen reel sosyalizm birlikte alternatifsiz gibi görünen kapitalizmin sömürü ağırları sınır tanımaz bir şekilde dünyayı sarmalarken diğer yandan "ABD merkezli NAFTA, Almanya merkezli AB ve uzak doğuda Japonya merkezli gruplaşmanın ön plana çıktığı söylenebilir"⁴. Tabi ki her üç yapılanma da dikkatini soğuk savaş sonrası dünyanın yeniden yapılanmasında kritik rol oynayan Balkanlar, Ortadoğu, Kafkaslar, Orta Asya bölgelerinde odaklaştırmıştır. Tek kutuplu dünyanın karşı karşıya kaldığı iç çelişkiler ve çıkar çatışmaları yeni bir hegemonya mücadelesini gündeme getirmiştir. Bu doğrultuda son olarak 11 Eylül saldırıları ekseninde gündeme getirilen "terörizmle mücadele" düzmeccesiyle dünyanın dört bir yanına savrulan tehditler ve "şer odaklarını" dağıtmak için Afganistan'dan Filipinlere Irak'a ve Ortadoğu'nun diğer bölgelerine kadar uzanan kapsamlı ve yeniden saldırı ve reorganizasyonla Amerikan hegemonyasının tesisi planlanmaktadır. Kuşkusuz bu planlar dahilinde bulunan bölgelerin önümüzdeki günler daha şiddetli çatışmalara sahne olacağı Amerikan askeri yardımlarının vardığı boyutla daha iyi anlaşıyor.

Değişen Dış Politika Gelenegi

Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde başlayan Batılılaşma hareketleri, ileride kurulacak Türkiye Cumhuriyeti'nin konumlanışını ve geliştirdiği dış politikaların ana karakterini oluşturacaktır. Osmanlı'dan devralınan bu miras Türkiye Cumhuriyeti'nin batı merkezli yönelimi ve ekonomik, siyasi eklenmesi ile devam etmiştir. Sanaşılmasını tamamlamamış, ekonomik, askeri gücüyle dünya

politikasına yön verme ve müdahale noktasında yeterli güce sahip olmayan Türkiye, bu düzlemde uluslararası sistemde başat güce sahip olan güçlerin etkisi altında bir dış politika izlemektedir. Dünya sermaye hareketlerinin, pazarları askeri ve siyasal faaliyetleri yönlendiren güçlerin belirlediği karşılıklı bağımlılık ilişkileri çerçevesinde oluşturulan politikalar göz önüne alındığında "NAFTA'da ABD'nin, AB'de Almanya'nın ve Asya Pasifik İşbirliği'nde Japonya'nın rolü. Lokomotif ya da bölgesel güç olarak tanımlanan devlet, diğer ortaklarına oranla daha gelişmiş bir ekonomiye, askeri güce ve ideolojik temsil yeteneğine sahiptir. (...) Türkiye'nin hangi bölgesel alt sistemde lokomotif ya da başat güç olduğu sorulduğunda ve bu arada NAFTA içindeki ABD, AB içindeki Almanya ya da bir zamanların bağlantısızları içerisindeki Yugoslavya türü örnekler de hatırlandığında yanıt bulmak zor olmaktadır."⁵

Soğuk savaş döneminde Sovyetleri çevreleme ve ABD nüfuz bölgesini denetleme noktasında emperyalizmin "emir eri" ve "ileri karakolu" olarak hizmet veren Türkiye, SSCB'nin dağılmasıyla ekonomik ve siyasal anlamda yeni politikalar üretebileceği geniş bir alanla yüz yüze geldi. 1980'li yılların sonlarına doğru özellikle Körfez Harekatı yıllarında geleneksel dış politika anlayışını terk edip aktif dış politika izleme anlayışıyla küreselleşen piyasa ekonomisi ve neo-liberal politikalara eklenmesi süreci Türkiye'yi bölgesel işbirliği ve bütünleşme hareketleri içerisinde yer almaya götürmüştür. Sovyetlerin dağılmasıyla beraber büyük ölçüde önemi azalmış gibi görünen Türkiye'nin "jeostratejik konumu" veya NATO'nun güney kanadındaki rolünün sınırlanması

bu defa Trans-Kafkasya, Orta Asya ve Orta Doğu coğrafyalarında oynadığı kilit rol dolayısıyla emperyalizmin uzun vadeli planlarında ilgi odağı olmuştur.

"Türkiye Karadeniz bölgesinde istikrarı sağlamakta, Akdeniz'e geçişi kontrol etmekte, Rusya'yı Kafkasya'da dengelemekte, hala İslami kökten dinciliğe bir panzehir sunmakta ve güneydeki dayanak noktası olarak NATO'ya hizmet etmektedir. İstikrarsız ve güçsüz bir Türkiye, Güney Balkanlar'da daha fazla şiddetin ortaya çıkmasına neden olur; diğer yandan Kafkasya'daki yeni bağımsızlığını kazanmış devletler üzerinde Rus kontrolünün yeniden sağlanmasına yol açar."⁶

1963 Ankara Antlaşması ve 1987 tam üyelik başvurusuyla Avrupa ile entegrasyon çabalarını geliştirmek isteyen Türkiye, 1989 Avrupa Topluluğu Komisyonu'nun Türkiye ile üyelik görüşmelerini başlatamayacağı yolundaki kararlarıyla stratejik yönelimini ABD ile işbirliği geliştirme ve diğer yandan Avrupa karşısında coğrafi konumunu koz olarak kullanma olarak belirlemiştir. ABD ile yakınlaşma fakat AB'yi gözden çıkarmama politikası yürüten Türkiye bir yandan da bölgesel güç olma yolunda çetirli işbirliklerine gidiyordu. Karadeniz Ekonomik İşbirliği ve içinde Türkiye, İran, Pakistan, Azerbaycan, Türkmenistan, Kazakistan, Özbekistan, Tacikistan, Kırgızistan'ın bulunduğu Ekonomik İşbirliği Örgütü'nün kurulmasıyla atılan somut adımlar bölgesel çapta yürütülen bu politikaların bir parçasını teşkil etmektedir. Aralık 1997'de Lüksembourg'da yapılan Avrupa Birliği zirvesinde genişleme sürecine dahil edilmeyen Türkiye; ABD, Türkiye, İsrail eksenli işbirliğini geliştirme yoluna gitmiştir.

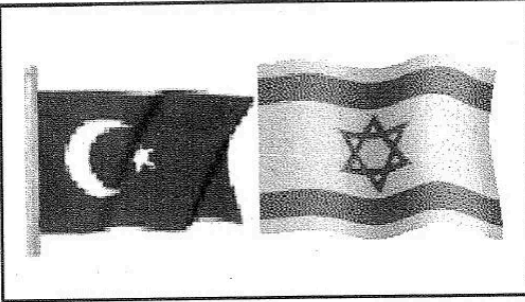
Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne olası bir üyeliğinin ABD tarafından desteklenmesi emperyalistler arasındaki çıkar çatışmalarında paradoks olarak görünse dahi esas olarak AB'nin ABD karşısındaki askeri ve siyasi gücünün yeterliliği ve ABD'nin stratejik ortağı olmasından dolayı Türkiye'nin AB karar alma süreçlerinde ABD politikalarını çok iyi bir şekilde temsil etmesi yolunda ABD'yi güçlendiren bir gelişme olacaktır. (Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyeliğinin gerçekleşmesi halinde mevzuata göre Almanya'dan sonra ikinci sırada karar alma gücü olacaktır.)

AB ve ABD eksenli stratejik yönelimlerini Ortadoğu, Trans-Kafkasya ve Arta Asya üzerinden gerçekleştiren Türkiye, ağırlıklı olarak ABD merkezli politikaların uygulayıcılığı konumunu, 1992'deki Dünya Ekonomik Forumu'nda Henry Kissinger'in "Adriyatik'ten Çin Seddi'ne Türk Dünyası" nişanını alarak daha bir benimsiyor. Bölgesel konumlanma ve dengeleri sağlamada Türkiye'nin hangi rotayı izleyeceği, hangi ilişkilerde bulunacağı esas olarak ABD tarafından Türkiye'ye verilen bu paye ile bir ipucu olabilir. Önüne çıkan farklı açılımlar karşısında kendi başına bağımsız politika yürütemeyen Türkiye bu noktada uluslararası sermayenin ve pazarların hegemo-

nu konumunda olan ABD'nin belirlemiş olduğu politikalar çerçevesinde ikili ilişkiler ve bölgesel oluşumlara katılmaktadır. Bu anlamda emperyalizm için kritik bir nokta olan ve emperyalist paylaşım çog-

ri Bakanı A. J. Balfour, Lord Rothschild'e mektubunda verdiği "İsrail Devleti" sözünü 1947'de BM'nin Filistin'in %55'ini Yahudilere vermesiyle tutar. (1920-1948 İngiliz mandası yılları)

28 Mart 1949'da İsrail'i resmen tanıyan Türkiye'nin 1992 yılına kadar İsrail ile ilişkileri standart düzeyde olmamıştır. Filistin ve İsrail arasında yaşanan çatışmalar kimi

rafyasının yumuşak karnı olan Ortadoğu'da Amerikan eksenli yönelimlerin iki başat elemanı olan İsrail ve Türkiye "kadim dostlar" olarak eksen ülke görevini muthiş bir uyum içerisinde gerçekleştiriyor.

Türkiye-İsrail İlişkileri

Siyonizm'in kurucusu Theodor Hertzl'in 1896 yılında yayınlanan "Yahudi Devleti" adlı kitabı, ilk çağlardan beri dünyanın dört bir yanına yayılmış Yahudi nüfusu Arz-ı Mevud'a (Vaat edilmiş topraklar) çağırıyordu. Tevrat'taki "And olsun sana ey Kudüs" çağrısı Siyonist İsrail'in Filistin'in işgalinin habercisiydi. Filistin konusunda Kızıl Sultan'a Theodor Hertzl tarafından önerilen cazip teklif (Dünyu-u Umumiye'nin kaldırılması) reddedilirdi ve bu yoldaki arayışlar Ortadoğu'daki dengesizliklerin kaynağını oluşturan 1917 Balfour Deklarasyonu'yla yeni bir boyuta ulaşır. İngiliz Dışişle-

zaman iki ülke arasındaki diplomatik ilişkilerin askıya alınmasına yol açıyordu. menderes döneminde İsrail ile gözlemlenen siyasi, askeri ve iktisadi ilişkiler Ankara'da "İsrail evleri" denilen konutların İsraililere yerleşimine açılması ve Türk ve İsraili öğrencilere karşılıklı olarak öğrenim görmeleri için burslar oluşturulmasına değin varmıştır. Filistin sorunuyla ilgili Birleşmiş Milletlerin kınama kararına katılıp 1975'te Siyonizm'i ırkçılık olarak kabul eden BM kararına 79 ülkeyle olumlu oy kullanan Türkiye dış politikada çelişkili ve tutarsız politikalarını 90'lı yılların başında bölgede ABD müttefik ve "eksen ülkesi" konumuyla İsrail ile ilişkilerini kurarak belli bir rotaya sokmuştur.

Türkiye-İsrail ilişkilerinde arayışlara esas rengini veren ABD, Ortadoğu'da Pax-Americana hesaplarına uygun İsrail-Türkiye stratejik ittifakını çok ince hesaplarla örüyor. Geçmişte doğu bloğuna karşı NATO şemsiyesine alınan Türkiye

bugün Ortadoğu'daki Pax-Americana yönelimiyle stratejik konumunu belirtiyor ve bu konunun Ortadoğu ayağındaki diğer bir unsur ise İsrail. Türkiye'nin bu stratejik ittifak içerisindeki konumu "Türkiye'nin işbirliği stratejisinin bir diğer yönü Ortadoğu ve İsrail'dir. Aynı coğrafyada olmamakla beraber bir güç olarak buna ABD'nin de katılması sağlanmalıdır. Ortadoğu'da ABD'siz İsrail düşünülemez ama Ortadoğu'da Türkiye'siz bir İsrail de düşünülemez." olarak dillendirilmeye başlanmıştır.

Bu bağlamda İsrail-Türkiye arasında gelişen ilişkiler çerçevesinde ABD önerileriyle desteklenen askeri ve ekonomik ilişkiler giderek güçlendiriliyor. İsrail, Ürdün hatta Meksika üzerinden yapılan ticari ilişkiler, Türkiye'nin ABD pazarlarına girebilmesi için eşsiz bir fırsat olarak sunuluyor.

GAP çerçevesinde İsrail ile artan ticari ilişkiler askeri ve stratejik alanda da gelişiyor. Kafkas petrolünün Bakü-Ceyhan boru hattıyla Türkiye'ye taşınması İsrail için Ortadoğu petrol ve doğalgazlarına ulaşmada güvenilir bir bağlantı durumunda. Ayrıca askeri bakımdan dünyanın en büyük silah satıcısından biri haline gelen İsrail, Türk devleti için bulunmaz bir cephanelik özelliği taşıyor. Türkiye'yle yapılan "Tank modernizasyonu" anlaşması, Türk hava sahasında uçuş eğitimi ve Popeye-1 ve Popeye-2 füzelerinin geliştirilmesi, gelişmiş tank konusunda ortak üretim için yapılan girişimler, 5-9 Ocak 1998'de TC, İsrail ve ABD'nin Akdeniz'de düzenlediği "Güvenilir Deniz Kızı Tatbikatı", 23 Şubat 1996 günü imzalanan Askeri Eğitim ve İşbirliği Anlaşması, 11 Mart 1996'da imzalanan Serbest Ticaret Anlaşması ve İsrail-Türkiye ara-

sında mekik dokuyan bakanlar ve ordu yetkilileri ile sağlanan sıkı diplomatik ilişkiler, Türk-İsrail silah ticaretinin ve askeri işbirliğinin verdiği boyutları gösteriyor.

Askeri Üs Tartışmaları

GAP çerçevesinde ilişkilerin, Refah-Yol hükümeti dönemindeki "anti-Siyonist" söylemlere rağmen geliştirilmesine engel olunamadı. GAP bünyesinde TIGEM'in özelleştirilecek çiftliklerine açılacak ihalede en yüksek teklifi vereceği söylenen İsrail'in tıpkı Arz-ı Mevud'a ulaşmak için Filistin'de izlediği yola benzer bir yol izleyip izlemediği sorunu gündeme getirdi. Urfa ve Nizip bölgelerinde kurulması planlanan askeri üs de GAP'ta toprak edinme çabasını gösteriyor. Büyük holdingler ve üçüncü şahıslar tarafından ihalelere en yüksek teklifi veren Siyonistler GAP bölgesinde belirlenen stratejik konuma uygun bir çabıyla toprak edinme arzusundalar.

II. İntifada'nın başlamasından

bu yana binlerce Filistinliyi öldürüp yayılmacı işgal politikasına hız veren İsrail'in bu süreçte Türkiye ile ilişkilerinin, askeri anlaşmalarla daha da güçlendiği görülüyor. "İnsan haklarının garantörü, laik ve demokratik" Türkiye Cumhuriyeti yapılan katliamlara ödul olarak İsrail'e yaptığı 650 milyon dolarlık tank modernizasyonu anlaşmasını sunuyor.

Yapılan katliamlara yaptığı askeri anlaşmalarla onay veren Türkiye, İsrail'in Filistin'de yaptığı soykırım olup olmadığını ise bir "sürç-ü lisan" dan sonra yedi kez özürlü dileyen Bülent Ecevit güçlükle karar verebiliyor. Soyki-

rın söylemlerini, Musevi derneklerinin ve Yahudi kuruluşlarının yaptığı diplomatik ataktan sonra geri almak zorunda kalan TC yönetiminin "üzücü", "talihsiz" olaylar olarak değerlendirmekle yetindi.

Türk-İsrail Ticari İlişkileri

90 öncesinde İsrail -Türkiye ticari ilişkileri 1960'lı yıllarda başlamaktadır. 1960 yılında İsrail'in Türkiye'ye yaptığı ihracat 8.9 milyon dolar. Bu, toplam ihracatın %4'ünü oluşturuyor. 1960'lı yıllarda uygulanan ithal ikameci sanayileşme ve 1967'deki 6 gün savaşı ile birlikte belirli bir azalma gösteren ithalat, 1980 yılında 37.8 milyon dolara yükselirken, İsrail'in Türkiye'den yaptığı ithalat 7.9 milyon dolara yükseliyor. 1977 yılında Mısır-İsrail arasında yapılan Camp-David anlaşması İsrail'de imalat sanayini gözle görülür biçimde geliştirdi. 1990 yılına gelindiğinde ise önemli ticari anlaşmalarla bu ilişki daha da gelişti.

	1960	1970	1980	1990
Ihracat (milyon \$)	8.9	2.6	37.8	88.7
İthalat (milyon \$)	7.7	3.7	7.9	36.2

Kaynak: Statistical Abstract of Israel (1996)

Tablo 1

1991 yılında İsrail-Filistin barışının sağlanmasından sonra Türkiye ile İsrail arasında imzalanan Serbest Ticaret Anlaşması görüşmeleri 1992'de başlıyor ve 1997'de yürürlüğe giriyor. 14 Mart 1996 tarihinde imzalanan Serbest Ticaret Anlaşması ile 2000 yılına kadar serbest ticaret alanı tesis edilmesi şu şekilde değerlendiriliyor.

1) Türkiye-İsrail Serbest Ticaret Anlaşması ile AB ortak ticaret politikasına uyum sağlanması

2) Türk ve İsraili iş adamları arasındaki işbirliğinin artırılarak ABD, AB ve Orta Asya Cum-

hürriyetlerinde ortak ticaret ve yatırım imkanlarının yaratılması ve Türk ihracat ürünlerinin ABD, Kanada gibi ülkelere İsrail vasıtasıyla arzının sağlanması

3) Akdeniz ülkeleri ve AB arasında 2010'a kadar tesis edilmesi öngörülen serbest ticaret alanına entegre olunması

4) Türkiye-İsrail arasında ticaret hacminin artırılması ve mevcut ticaret potansiyelinin değerlendirilmesi.

ABD, AB ve EFTA ile imzaladığı bu anlaşmayla İsrail, koruma oranlarının kaldırılmasıyla ithalatının %80'ini bu ülkelere gerçekleştirmiştir. Özellikle tekstil ürünleriyle İsrail aracılığıyla kullanarak ABD'ye ulaşmayı planlayan Türkiye, Amerikan pazarlarına girmeyi planlamaktadır. Diğer ülkelere gümrük duvarlarını kaldırması yolunda baskılar yapan ABD'nin kendi pazarını korumak için koyduğu sınırlamalar, ABD'nin iktidarlara politikalarına ve köylü kurnazlığına bir örnek teşkil etmektedir.

"ABD'deki 'Hit' or 'Miss' mağaza zincirini satın alan Kombassan, şirketinin başına Musevi asıllı işadamı Nesim Avigdor'u getirtti. İslamcı sermayenin önemli kuruluşlarından olan Kombassan, Türkiye'deki yanı mamul tekstil ürünlerini İsrail'deki serbest bölgeden, ABD'nin kota engelini aşarak bu ülkeye ihracatı hedeflediğini açıkladı."

1997 Yılında Tarım ve Köyişleri Bakanı Mustafa Taşar'ın İsrail'e yaptığı geziden sonra imzalanan mutabakat kapsamında GAP bölgesinde İsrail'in geliştirmiş olduğu tarım ve sulama tekniklerinin uygulanacağı bir merkezin kurulması kararlaştırılır.

	İsrail'e İhracat (Milyon \$)	İsrail'den İthalat (Milyon \$)
1996 Mayıs-1997 Nisan	254	192
1997 Mayıs-1998 Nisan	402	256
% Değişim	58	33

Tablo 2

1990 Sonrası Ticari İlişkiler (İsrail-Türkiye)

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
İhracat (milyon \$)	107	105	129	109	170	196	257
İthalat (milyon \$)	82	80	92	161	262	252	355

Tablo 3

Kaynak: DEİK, 1998

ken GAP'ta görev yapan ziraat mühendisi, ekonomist ve sosyal uzmanların tabii olacağı bir eğitim seminerini İsrail'de gerçekleştirdiler.

GAP projesine destek veren Ziraat Leasing Genel Müdürü Burak Eke; Harran'da seracılığın geliştirilmesinde, bu konuda dünya üçüncüsü olan İsrail'in işbirliği sağlandığı takdirde, İsrail'in ekipman ve know-how yardımı haricinde İsrail Exim Bank kredisinin de sağlanacağını belirtti.

Ortadoğu, Arta Asya ve Çin'e kadar uzanan bir coğrafyada ortak yatırım yapmayı planlayan Türkiye ve İsrail, ekonomik, teknolojik ve askeri bağlarla birbirine perçinlenmiş durumda.

Pax-Americana'nın Ortadoğu Ortak Pazarını oluşturma payesini alan Türkiye ve İsrail bölgede birbirine mecbur kalmış yalnızları oynuyor.

Öncelikli olarak merkezini İsrail'e alan ABD, Ortadoğu stratejisine uygun açılımlarla Türkiye'yi bir figüran devlet olarak sahneye sokuyor. Yani İsrail-ABD eksenli konumlanışta Türkiye jeostratejik konumuyla emperyalist müdahalenin bir yardımcı aktörü konumundadır. Bölgesel

güç olma yolunda emperyalizmin aldığı bütün kararları uygulamaya koyan TC, verdiği bütün tavizlere rağmen bunun boş hayalden ibaret olduğunu ne zaman anlayacak?

Emperyalizmin bütün politikalarına yelken açan Türkiye, rüzgarın kendisini nereye götürdüğünü hesap etmeden kurulan kanlı ittifaklarla Ortadoğu siyasetinde yerini alıyor. Geri dönülmez bir yolda olan Türkiye'nin Ortadoğu siyaseti elinde patlayacak bir silah gibi yanı başında duruyor.

KAYNAKÇA:

- 1 Wallerstein, Liberalizmden Sonra
- 2 COX, 1983, s: 168
- 3 BOSTANOĞLU Burcu, Türkiye ABD ilişkilerinin politikası; s: 225
- 4 AKTÜKÜN İlker, İktisat Dergisi Mart 2000; s: 12
- 5 DEDEOĞLU Benli, İktisat Dergisi Ocak 1999; s: 9
- 6 Zbigniew Brzezinski, Büyük Satranç Tahtası / Amerika'nın Önceliği ve Bunun Jeostratejik Gerekleri
- 7 Dr. Cemil KIVANÇ, Radikal 12 Aralık 1997
- 8 Milliyet Gazetesi, 2.2.1999
- 9 Milliyet Gazetesi, 7.2.1995; s: 11Q

EĞİTİM ÜZERİNE İNCELEMELER-1

Bugün bizi çevreleyen koşulları anlamamanın, soframıza sunulan kavramları anlamlandırmanın ön koşulu; bu kavramların iyi irdelemekten geçer. Sıkça kullanılan ve toplumsal bir ihtiyaç olarak sunulan "eğitim" kavramı ve onu çevreleyen koşullar bu bakış açısıyla değerlendirilmelidir. Bu bağlamda eğitimin ne için yapıldığı ve kimin için gerekli olduğu birincil olarak ortaya konulmalıdır.

Eğitim, insanlık tarihinden insanın sosyal-ekonomik gelişim değişim sürecinin başladığı günden bugüne varlığını sürdüren bir gerçekliktir. İnsan için yapılan bu etkinlik, temelde bir olguyu insan yaşamının ilk temel koşulunun iş olduğu ve işin insanı yarattığı olgusunu açığa çıkarmaktadır. Marx'a göre; doğayı değiştiren emek, insan türünün en temel ve özgül özelliğidir. Bu özelliği ile o hayvandan ayrılır. Gerçi hayvanlarda üretime yeteneklidir. Ama bu üretimin insanından tamamen ayrıdır. Hayvanın üretimi, doğrudan doğruya biyolojik olarak ayakta kalmanın etkisiyle yapılır. İnsan ise bu etki olmadan üretebilir, hatta bu doğrudan doğruya etkilerden ne kadar bağımsız ise o derece iyi üretebilir.

İnsan yapısını "biyo-psiko-sosyo" ve onun diğer canlılardan ayrılan yönlerini ortaya koyduğumuz zaman bugün gerek dünyaya dayatılan emperyalist-kapitalist eğitim sistemini gerekse ülkemizdeki uzantısı olan burjuva-feodal eğitim sisteminin yaratmak istediği insan tipinin bir hayvanlaştırma olduğunu görürüz.

Kendi başlarına karar vermekten aciz, ne kendilerini ne eylemlerini nesneleştirebilen, kendi koydukları hedefleri olmayan, anlam veremedikleri bir dünyaya gömülü yaşayan, yarını ve bugünü olmayan hayvanların tarihleri de yoktur. Karşılaştıkları genel yapı hayvanlar için meydan okuma oluşturmaz. Onlar sadece uyulurlar. Hayvanların hayatı riske girmeyi içermez. Çünkü risklerin varoluşunun farkında değildir. Tam da burada hayvanın genel yapısını betimlerken, tüketim sisteminin zararsız olan insan tipi ortaya çıkıyor.

Hayvanların aksine insanlar yalnızca yaşamakla (biyolojik yaşamla) kalmaz, yaşamı yeniden yaratırlar. Konumlandıkları dünyadaki etkinliklerinin farkında olan insanlar sürekli yeniden yarattıkları ve dönüştürdükleri bir dünyada kültür ve tarih alanı yaratırlar. İnsanlar, sadece maddi var-

lıkları değil, ayrıca sosyal kurumları (eğitim sosyal bir kurumdur) fikirleri ve kavramları da üretirler. Fakat bu, "insanın bütün öteki faaliyetlerinin belirleyicisi maddi üretim faaliyetidir" gerçeğini değiştirmez.

Sonuç olarak, hayvanlar varlıklarını içgüdüleriyle sürdürür. İnsanlar ise, iş potansiyelinden kaynaklı düşünce ve eylem bütünüyle davranış üretir yani, eğitim aracılığıyla hem varlıklarını sürdürür hem de insanlık tarihi boyunca yaratılmış birikimi paylaşır.

Eğitim, bireyin çevresini algılamak, anlamak ve denetlemeye yönelik tek başına ya da bir grup içinde sürdürdüğü zihinsel çabadır. Bu yönüyle eğitim, üretim faaliyetini bireyin bireyselleşmesini aynı zamanda toplumsallaşmasını hedef alır. Alternatif olarak sunacağımız eğitim pedagojisi insanın her türlü ekonomik, sosyal, politik ve zihinsel köleleşmesini ortadan kaldıran gerçek ve sosyalist hümanizmin gelişebileceği maddi ve sosyal temelleri yaratan, insanlar arasında insana yaraşır ilişkiler oluşturan bir perspektif sunar. Eski toplumun insanların benzemeyen yeni insanın oluşmasını belirlerken, tek tek insanların değişmez bireyselliğini yadsımayarak insanın bireysel yetenek, istidat

ve eğilimlerinin gözardı etmeden insan özünün tüm toplumsal ve pratik ilişkilerin karakterince belirlendiği anlayışından hareket etmelidir.

Eğitim, tarihin çeşitli aşamalarında toplumsal örgütleniş ve üretim faaliyetine bağlı olarak çok çeşitli biçimlerde ortaya çıkmıştır. Antik Çağda henüz kurumsallaşmamış ve bir tür felsefik söyleşi yada öğretici biçiminde ortaya çıkmıştır. Ancak zaman içerisinde toplumların örgütleniş biçimleri karmaşıklıktıkça eğitim de bu örgütlenme biçimlerine bağlı olarak, örgütsel yapılanma ve işlev değişikliğine uğramıştır. Genellikle bizlere sunulan ve özünde bir yanılsamadan ibaret olan "tarafsız eğitim sistemi" diye bir şey yoktur. Eğitim ya genç kuşağın o dönemde varlığını sürdüren toplumsal düzene ve hegemonyaya uyumunu sağlar yada gençlerin kendi gerçekliğini eleştirel ve yaratıcı olarak ele aldıkları, dünyalarının dönüştürülmesine nasıl katılacaklarını keşfettikleri bir araç, bir özgürlük pratiği haline alır. Toplum düzenini belirleyen ana etken o toplumun sınıfsal yapısıdır. Bundan dolayı her eğitim sınıfsal bir nitelik ve iktidardaki sınıfın damgasını taşır. Çünkü toplumun üyesi olan bireyi, toplumun bilgi, değer ve davranış ilkelerine göre yetiştiren ve değiştiren eğitim o toplumda hangi sınıf egemense o doğrultuda biçimlenir ve gelişir. Kısacası, toplumun egemen sınıfı, eğitimi kendi sınıf çıkar ve amaçlarına göre biçimlendirir, her ekonomik-sosyal-siyasal yapı kendine özgü bir eğitim sistemi yaratır. Her eğitim sistemi ise kendini yaratan sosyal-siyasal-ekonomik hegemonyaya uygun insan tipi yaratmayı amaçlar.

Toplumların üretim süreçleri

ve ilişkilerindeki değişimlerle beraber toplumların egemen sınıfsal yapılarındaki değişimler o dönemlere özgü farklı eğitim biçimi ve uygulamalarını da beraberinde getirmiştir. "Teorik ve pratik" ideolojiler üreten eğitim, kapitalist toplumla beraber bütün toplum için kurumsal bir niteliğe dönüşmüştür. Zira bilinmektedir ki; feodal toplum ve önceki toplumsal yapılarda eğitim görme hakkı yalnızca ayrıcalıklı soylular sınıfına aitti. Bu toplumlarda eğitim en rahat ve liberal gelişme çağını yaşıyordu. Seçkin ayrıcalıklı sınıf için "bire bir" yani bireysel eğitim mo-

Kapitalist ülkelerde her zaman iki farklı eğitimsel söz edilebilir. Biri; işçi, köylü, emekçi yığınlar için eğitim öteki de yönetici egemen sınıfların çocukları için eğitim. Burjuvazi birinci tür eğitimin sınırlarını daraltmaya, bu eğitimi yalnız iktisadi gereksinimlere ve kendi işçi gereksinimlere yanıt verebilecek sınırlarda tutmaya çalışır.

deli yaşam bulmuştur. Atina demokrasisi özgür, seçkin sınıf kesimine akademiler açarak eğitim görme olanağı yaratırken büyük bir çoğunluk yani köleler bu olanaklardan yoksun bırakılmışlardır. Atina site devletlerindeki Platon ve Aristo Akademileri bu döneme özgü eğitim kurumları,

Ariston'un Platon'un öğrencisi olması ise eğitim modelinin tipik bir yansımasıdır. Feodal toplumlarda ise daha çok dinsel eğitim sözkonusudur. Ortaçağ Avrupası'nda biricik eğitim kurumu kiliselerdir. Feodal döneme özgü eğitim sisteminde de halkın geneli için bir etkinlik sözkonusu değildir. Gerek köleci gerekse feodal toplumlardaki eğitimde ezber esastır. Atinalı seçkin çocuklarına Homerus'un yapıtlarını Çinli seçkin çocuklarına Konfüçyus klasiklerini ezberleterek o topluma özgü eğitim sisteminin dayalı olduğu yöntemi deşifre ediyordu. Anlaşılabileceği üzere kapitalist üretim ilişkilerinin gelişip, yaygınlaşma süreci öncesi toplumlarda toplumun geneline yayılmış bir eğitimden söz edilemez. Eğitim görme hakkının bütün bir soylular sınıfından alınıp, kapitalist üretim süreçleriyle birlikte toplumun geneline yayılmasındaki neden; toplumun üretim süreçlerinin gerektirdiği teknik iş bölümü ve teknik bilgiye olan gereksinimdir. Bu ise eğitimin başlı başına ideolojik bir aygıt olarak iş görmesini sağlayan nedendir; "üretim ilişkilerinin yeniden üretimi."

Kapitalizm öncesi toplumlarda temel üretici birim aile idi. Bu aile yapısı içindeki bir erkeğin, çalışma saatleri, ne üreteceği ve nasıl üreteceği konularında serbestliği söz konusuydu. Toplum yapısında çeşitli eksiklikler vardı ama işin özerklik derecesindeki farklılıklar azdı. Çocuklara gerekli üretim becerilerinin öğretilmesi (sosyalleştirme) geleneği kuşaktan kuşağa oldukça yavaş değişiyordu. Çalışma hayatlarına girmiş çocukların yeni bir toplumsal ilişkiler boyutuna uyarlanmaları gerekmiyordu. Çocuklar somut becerileri aile içinde yaparak, yaşayarak

öğreniyor ve toplumsal ilişkilere uyarlanıyorlardı.

Çocukların politik ilke ve ideolojileri öğrenmeleri gerekmiyordu. Aile dışındaki tek toplumsallaştırıcı kurum kilise idi. Bazı çocuklar aileleri dışında çıraklık yaparak zanaat öğrenbiliyorlardı. Okulların rolü kilisede bir konum yada devlet bürokrasisinde önemsiz bir görev elde edilmesiyle sınırlıydı. Az sayıdaki üniversite, entelektüelliğe dayalı aristokratik bir eğitim veriyordu. Ancak kapitalist üretimin ve özellikle fabrika sisteminin yaygınlaşması, toplumsallaştırmanın ve üretimin temel birimi olan ailenin rolünü zayıflattı. Küçük köylü çiftçiler, ya topraklarından atıldılar yada kapitalist üretim tarzıyla rekabete girdiler. Giderek üretim araçlarının mülkiyeti büyük ölçüde toprak sahiplerinin ve kapitalistlerin elinde toplandı. Artan üretimle birlikte emekçilerin çalışması küçük bir yönetici grubun üzerindeki denetime son verilmesi, kapitalist toplumlardaki eğitimin rolünü anlamada özellikle önemlidir. Kapitalistleşme sürecinde denetleyenler ile denetlenenler arasında oluşan toplumsal emek bölünmesi, eğitimde sınıfsal eşitliğin sağlanmasının önünde önemli bir engel olarak görülecektir.

Hızlı ekonomik gelişme, işgücünün mesleki dağılımında ve yeni mesleki beceri ihtiyacında çeşitli değişimlere yol açmıştır. Aile içindeki beceri eğitimi, yeni koşulları karşılamıyordu. Kilise de laik ve akılcı düşüncenin eleştirisine uğramıştı. Bütün bunların doğrudan sonucu olarak kapitalist toplumda eğitim egemen sınıf olan burjuvazinin gereksinme ve ihtiyaçlarına uygun olarak düzenlenmiştir. Burjuvazi için amaç; sermaye düzeninin yaşanması ve

sermaye sahibinin güçlenmesidir. Burjuva eğitiminin görevi de kısacası bu amaca yöneliktir. Genel olarak burjuva rejiminde okulun şu üç önemli görevi vardır diyebiliriz

1-Gelecek işçi kuşaklarına kapitalist rejime bağlılık ve saygı aşılamak

2-Egemen sınıfın gençlerinden emekçi sınıflara kültürlü bekçiler yetiştirmek

3-Sermaye karlarını arttırmak üzere bilimin teknik alana uygulanmasını ve kapitalist üretimin artmasını sağlamak.

Burjuva eğitiminin çerçevesini çizen bu maddelerde öğrenciler gibi öğrenciyi eğitecek öğretmen de bu amaca göre yetiştirilir. Ders kitapları da bu amaca hizmet etmek için hazırlanır.

Kapitalist ülkelerde her zaman iki farklı eğitimden söz edilebilir. Biri; işçi, köylü, emekçi yığınlar için eğitim öteki de yönetici egemen sınıfların çocukları için eğitim. Burjuvazi birinci tür eğitimin sınırlarını daraltmaya, bu eğitimi yalnız iktisadi gereksinimlere ve kendi işçi gereksinimlere yanıt verebilecek sınırlarda tutmaya çalışır. Engels bunu şöyle ifade ediyor, "burjuvazi işçilere ancak gerekli olduğu kadar yaşam sağlıyorsa, onlara kendi çıkarı doğrultusunda o kadar eğitim sağlanmasından şaşmamalıyız." Burjuvazi kendi geleceğini garantiye almak için ikinci tür eğitime bütün imkan ve olanaklarını seferber eder.

Kapitalizmde üretim araçlarının özel mülkiyeti koşullarında emek onu üretene ait olmamaktadır. İşçiye kendi emeği ve emeğinin ortaya koyduğu ürünü özgürce kullanma izni verilmemektedir. Çünkü onu belirlemek artık işçinin elinde değildir. İşçi ne onunla yaşayabilir ne kendini eğitebilir

ne ondan estetik zevk alabilir. İşçi ne kadar fazla üretirse, her alanda o kadar fazla yoksullaşmaktadır. Kişinin bir toplumdaki üretim biçimi ve iş bölümü içinde aldığı yer, onun neyi öğrenebileceğini de belirler. Üretim araçlarının yol açtığı yabancılaşma ve bunun bir görünümü olan kafa emeği ile kol emeğinin birbirinden ayrılması insanın tüm yönüyle yetiştirilmesine olanak tanımaz.

Yazımızı kapitalist eğitim sisteminin bütün kurumlarıyla eğiteceği bireyin belleğine gereksiz bilgiler yükleyerek davranışlarını edilgen hale getirmesini anlatan Julian Tuwin'in "Ders" adlı şiiriyle bitirelim. □

DERS

Bana bir sürü bilgelik öğrettiler
Logaritma, teorem ve formüller
Karelerle, üçgenlerle, dairelerle
Bana sonsuzluğu öğrettiler

"Doğanın mucizesi" hakkında alılda
açıklamalar yaptılar
giz dolu çeşitli şeyleri gözledim
bir bardakta "su damlasının yaşamını"
başka birinde "ayın kanallarını"

bu bilgiden muazzam bir depom var
2 r ve H2SO4
Newton Crooke'nin elma ve lambaları
Azot, hidrojen; atmosferin değişimleri

Buzla kaplı küre üzerine bilgim var
Kehribar üzerine de, insan onu sürterse...

Biliyorum suya batan bir cismin
O kadar yüüreceğini, ne kadar vs. vs.

Ah evet, biliyorum diğer yarım kürede
Güneş parlar, bizde karanlık iken!
Çeşitli şeyler öğrettiler bana,
Boşuna ders verip aptal yaptılar beni

'güvenlik', yıkılma, yıkılma vs. nedenlerden ötürü toplam 2497 okul kapalı durumdadır. Kentte 30 öğrenciyi bir öğretmen düşerken, kırsalda bu oran 70-80'lere çıkabilmektedir. Öğretmeni ve okulu bulan çocukları ise birleştirilmiş eğitim¹⁴ yapan 16 bin okul beklemektedir.¹⁵ Son dönemde hayata geçirilen 8 yıllık zorunlu eğitim ve köylerde uygulamaya konulan taşınmalı eğitim aracıyla olarak bakıldığı zaman olumlu bir gelişmeyi ama "yasa, ancak okula gitmeyi zorunlu tutabilir, ondan yararlanmayı değil. Okuma-yazma bir ihtiyaç olarak hissedilmediği sürece, okuldan bahsetmek neredeyse anlamsızdır. İhtiyaç ise insanlar, güvenin yeterli olduğu kasaba ve köyün dar yaşamını aşarak kendi ortamlarının ötesinde ne olup bittiğiyle, manevi yaşamlarını genişletmekle... hissedilir."¹⁶ Bu yüzden eğitimin ve öğretimin amacına ulaşması için tek bir doğru adım yeterli değildir, çok yönlü araçsallaşmak esas yönelim olmalıdır.

b) Şehirde Çalışan Çocuklar
Şehirde çalışan çocukların yapıları işler, çok fazla çeşitlilik göstermektedir. Bunlar; mobilyacılık, ağaç işleri, ayakkabı yapımı, metal işleri, dericilik, hazır giyim, oto-boya, kaporta, motor bakım ve onarımı, çimento imalatı sanayi ve ticarethaneler gibi işletmelerde çalışmaktadırlar. Bunların yanı sıra sokakta; kağıt mendil, sakız vs. satan, boyacılık, eski kağıt toplamak gibi işler yapan çocukların varlığı aşikardır. Bu çocukların hiçbir sosyal güvencesi olmadığı gibi normal bir işçinin üçte bir ücretine çalıştırılmaktadırlar.

Çalışan çocukların %44.4'ü hafif ya da ağır iş kazası geçiriyor. İş kazaları arasında; çivi batması, el ve parmak kesikleri ilk sıradadır. Sağlık bakımından bir yetişkinin

bile zorlanacağı ortamda çalışan çocukların (bünyelerinin zayıflığını da hesaba katarsak) bir çok sorun yaşayacağı yaşıdığı açıktır. Pendik Sanayi Sitesinde üç yıl önce kurulan, Çalışan Çocuklar Bürosu'nda çalışmalarını sürdüren Dr. Nezih VAROL, çocukların en çok aile ilişkileri, ekonomi ve sağlık konularında sorunları olduğunu belirtiyor.¹⁷

Ayrıca çalışan çocukların %31.3'ü yanlarında çalıştıkları büyüklerin fiziksel istismarına maruz kalıyor. Çalıştığı yerde fiziksel istismara (fiziksel istismarı sadece kaba dayak olarak düşünmeyin) maruz kalan çocuk, okulda da hemen hemen aynı muameleyle karşılaşacağını düşünüyor.¹⁸ çocukların psikolojisi şu şekilde gelişmektedir; "Okul ortamında düşüncelerini açıkça ortaya koyamayacak, tartışmalara katılmayacak, çekingin, ürkek ve korkak olacak; "Bana ne" mantığı ile yetiştirilecek."¹⁹ Tabi ki şiddetin zararları bununla kalmamakta, Yrd. Doç. Dr. F. Dilçik GÖZÜTOK "Okulda Dayak" adlı kitabında şiddetin sonuçlarını şu şekilde sıralıyor: "Zihinsel faaliyetlere yoğunlaşma yeteneği azalır. Okulda başarı oranı düşer ve bir sığınma yolu olarak zararlı alışkanlıklara yönelme hızlanır.²⁰ Eyden kaçma, okula devam etmeme ve okulu terk etme artar. Dürüstlükten sapma görülür. Yalan söyleme ve suça yönelme kolaylaşır. Cessaretsizlik, korkaklık ve silik kişilik oluşumu ve sapmaları artar. Öfke, kin, nefret duyguları oluşur, saldırganlık eğilimi güçlenir. Erken yaşta bedensel uyarımlara, seksüel bozukluklara ve sapmalara ortam hazırlanır. Bedensel yararlanma, sakat kalma ve bunun yaratacağı sinir sistemi bozuklukları gelişir. Bireyi intiharda çözüm aramaya

götürür.²¹

Bugün çalışan çocuklar üzerinde; hem çalışma koşullarındaki olumsuzluklar, -sağsız ortamlar, işyerinde ki şiddet-, hem de aile içindeki geçimsizliklerle birlikte birde okuldaki şiddet ve anlayış eksikliğinin çocuk üzerindeki etkileri elbette ki olumlu olmayacaktır. Bundandır ki son yıllarda ki intihar olaylarındaki artış özellikle çocuk intiharların da gözlenmiştir. "Yaşam, onun tarafından ezilmeyip, ona hükmedebilmek için çevresine uyum sağlama savaşıdır."²² Bugün çalışan çocukların bu savaşta saf dışı kalıp, toplumun dışına itilmiştir. Zira bu çocuklara uygun bir eğitim programı bulunmamakta ve toplumdaki çocukların (daha doğrusu geleceğimizin) üçte biri olan bu çocukların olumsuz koşulları görmezlikten geliniyor (bu konuya ayrıca ikinci bölümde değineceğiz). "Eğitim, her şeyden önce kişiliğin oluşum sürecinde kendini gösterir."²³

Çalışan çocuklarda ise; yukarıda anlatılan şekilde gelişen psikolojisi de hesaba katıldığında, eğitim hakkını diğer öğrencilerle eşit şekilde kullandığını söylemek ham hayaldir. "Eğitim, bireyin bireysel gelişmesi kadar, aynı zamanda onun toplumsallaşmasının aracıdır da. Özgüven ve karar mekanizmalarının gelişmesi anlamına gelmektedir."²⁴ Şu ya da bu şekilde toplumun kenarında (dışında değil) yaşayan çalışan çocukların özgüven ve öz karar mekanizmalarının gelişmesini bu eğitim sisteminde nasıl sağlayacağımız gerçekten bir 'bilinmezlik' olarak karşımızda duruyor.

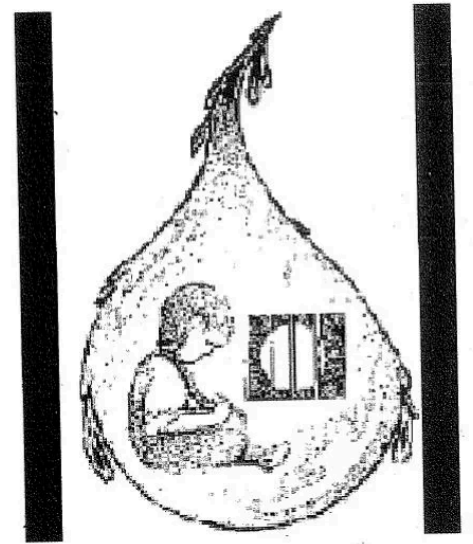
Ayrıca yaşanan bir gerçeklikte çalışmanın; çocukların sosyal yaşantısını ve gelişimini engellemesidir. Bu çocuklar ne oyun oynamaya

ne de kendilerine ve eğitimine ayıracakı fazladan bir vaktinin bulunmamasıdır. Çalışan çocukların %71.7'si sinemaya gidemiyor, %34.3'ü gazete okuyamıyor, %28.3'ü televizyon izleyememekte ve yine bu çocukların sadece %15.2'si kazandıklarını kendileri harcayabiliyor.²⁵

İşte tüm bu aktardıklarımız çalışan çocukların genel durumudur. Bunları dergi, gazete arşivlerinden aramaya gerek almadığı gibi çevremize baktığımızda kağıt toplayan, kağıt mendil-sakız satan, arabacıları silmek için yollarda bekleyen, sanayide gözleri ve dişlerinden başka her yeri simsiyah yağ içindeki ve saymadığımız işkollarında çalışan yaklaşık 4 milyon çocuğu, etrafımıza baktığımız zaman göreceğizdir. Ya da kağıt mendil satan bir çocuğa sordüğümüz zaman o bize anlatacağı tüm yaşadığı sorunları. O yüzden önemli olan bakmak değil görmektir ve "göz ancak o bireyin bildiği kadarını görür."²⁶ J.J. ROUSSEAU'nun belirttiği gibi "İnsan hür doğar, ama her yerde zincire vurulmuş durumdadır." İşte bu çocuklar da esaret zincirinin en büyük halkası olan EMEK SÖMÜRÜSÜNE maruz kalmaktadırlar. Ve bu çocuklara bir de eğitim sistemindeki yanlışlardan dolayı gösterilen davranışlar eklenince boyunlarında ki zincir iyice ağırlaşmaktadır.

C) SONUÇ YERİNE; ÇALIŞMANIN EĞİTİME YANSIMASI

"Ortamın değiştirilmesi ile insan faaliyeti yada kendi kendini değiştirmesi kaçınılmazdır."²⁷ Okul ve işyeri arasında mekik dokuyan (aile şimdilik konumu dışıdır), usta ve öğretmen olan iki insanın gözünün içine bakan çocuk; bu iki kurum

ve insanı karşılamaya tabii tutacaktır. Ve bu karşılaştırmada her zaman okul ve öğretmenden yana tavır koymayacağı açıktır.²⁸

"Çocuk dış dünyayı, ancak kendini tanıyan fırsat ve olanaklar ölçüsünde algılamaya ve keşfetmeye çalışır."²⁹ Ve dış dünyayı tanımada en iyi olanağı seçmede çocuğun kesinlikle bağımsız olması gerekirken; birkaç duyarsız aile ve bir o kadar da sorumsuz öğretmen ama esasta da var olan eğitim sisteminin kesinlikle sorgulanması gerekiyor. Şimdilik mevcut sistemi değiştirmek gibi bir şansımız olmaması hiçbir şey yapılmamasını gerektirmiyor. Yakın zamanda çocuğunu okula göndermeyip çalıştırdığı için bir çok aileye para cezası vs. türü yaptırım uygulanırsa acaba aynı şeyi yasak olmasına rağmen çocuk işçi çalıştıran

işletmelere yapabilir mi? Pir Sultan ABDAL'ın dediği gibi "Bozuk düzende sağlam çark olmaz." Bunu biz de biliyoruz ama elimizden gelen her türlü yardımla bu çocukların yanında olmalıyız.

Burada en büyük sorumluluk eğitim emekçilerine düşüyor. Çalışan çocukların sınıf içerisinde diğer çocuklardan daha hırçın olacağı, derse ilgisinin sürekli düşme eğilimi göstereceği, sağlık sorunundan kaynaklı olumsuzluklar yaşanacağı vs. gibi bir çok olumsuzluk olacaktır sınıfta ama şunu unutmayalım ki; bu çocukların özgül koşulları değerlendirilmeden diğer öğrencilerle aynı tavırla sergilemelerini beklemek, öğretmeni çocukların gözünde duyusuz bir diktatör haline sokacaktır. Bu tür davranışlar çocukların eğitime ve eğitimeye olan güvenin

sarsılmasından başka bir amaca hizmet etmemektedir.

Eğitim sistemini zorlamadan, idealist tarzda çocuklara kitap bilgilerini ezberlemelerini salık verenlere de değinirsek; "Kamu eğitiminin amacın bütün gençlerini donatmak ve zekalarını uyatarak yurttaşlık görevlerini aydınlanmış ve bağımsız bir tarzda yerine getirmek olduğu varsayımı, bir yanılgıdan ibarettir. Hiçbir şey hakikatinden daha fazla uzağında olamaz. Kamu eğitiminin amacı hiçbir şekilde aydınlanmayı yaymak değildir; yalnızca olabildiğince çok sayıda bireyi aynı güvenli düzeye indirmek, sıradanlaştırılmış bir yurttaşlığı üretmek ve sürdürmek, farklılığı ve özgünlüğü yok etmektir. Siyasetçilerin, pedagogların ve diğer şarlatanların iddiaları ne olursa olsun kamu eğitiminin amacı ABD'de budur, başka yerlerde de."³⁰

BÖLÜM 2

ÇALIŞAN ÇOCUKLARIN EĞİTİMİ ÜZERİNE ALTERNATİFLER

Yukarıda bahsettiğimiz çalışan çocukların; içinde bulundukları duruma baktığımızda alternatiflerin üretilmesinin o kadar da kolay olmayacağı ortadadır. Çocuk nüfusunun üçte birini oluşturan bu çocuklara ayrı bir program hazırlamanın gereksizliği inancındayız. Çünkü var olan Türk Eğitim Sistemi şartları çok iyi olan çocuklarda bile olumlu sonuçlar vermemektedir. Buradan yola çıkarak sunacağımız alternatifler eğitim gören tüm çocukları içine alacak şekilde genişleyecektir. Böylece hem konunun dışına çıkmak hem de konuya yeterince hakim olamama

gibi bir sorunla karşılaşarak okuyucu bizi mazur görsün. Zira bu yazının esas amacı çalışan çocuklara dikkat çekmek ve bu konuda alternatif oluşturabilecek programların hazırlanmasına yol açacak bir tartışma yaratmaktır.

Çalışan çocuklar için bugüne kadar sunulan tüm alternatifler aynı sakat anlayışın ürünüdür. Şöyle ki kesin çözümler aramaktan öteye göz boyamaya yöneliktir. Örneklerdirsek; Türk-İş sendikasının sokakta çalışan çocukların eğitime yönlendirilmesi amacıyla bir proje başlatmış. Bu proje çerçevesinde İstanbul Beyoğlu Tarlabası'nda 'çocuk evi' açmayı planlamıştır, burada çocuklar ve ailelerine destek hizmeti verileceği belirtilmiştir.³¹ Bu olanaktan sadece 400 çocuğun yararlandırılması planlanmıştır. Yine Pendik sanayi sitesinde kurulan 'Çalışan Çocuklar Bürosunda' yürütülen çalışmada ise 200 çocuğun sorunlarıyla ilgilenilmektedirler. Burada görev yapan Dr. Nezi VAROL'un açıklamasında ise yukarıdaki Türk-İş örneğindeki gibi çocukları sokaktan alıp okula yollamakla yetinmeyip bize yardımcı olabilecek alternatiflerde sunmuştur. İşte bu çalışmalarında amaçlarını şu şekilde belirtiyorlar; "Çocukların aile ilişkilerinde yaşadıkları sorunlardan yola çıkarak bu yıl yeni bir çalışma başlatıyoruz. İlk önce eğitimcilerin eğitimi yapılacaktır. Daha sonra bu kişiler aile ziyaretlerine başlayacaklar. Ailelere ihtiyaçları doğrultusunda sağlık eğitimi verilecek."³²

Yukarıdaki örneklemelerden yola çıkarak, çalışan çocukların aile ve sağlık sorunlarının gündeme alınması (kısıtlı imkanlarla da olsa) olumlu bir gelişmedir. Hem bunu belirtelim ki bu çalışmada esas halka çalışan çocukların eğitimde yaşadıkları sorunlardır;

çünkü çocukların gelişmesinde esas rolü çoğu zaman okul ve eğitimci oynar. Şimdiye kadar baktığımız kaynaklarda eğitimle ilgili çalışmalara pek rastlayamadık, o yüzden sunacağımız önerilerin yetersiz olacağı kesindir.

UNICEF'in hazırladığı olduğu "Dünya Çocuklarının Durumu - 1999" raporunda³³ eğitimle ilgili yaptıkları tespit ilgi çekicidir; "Bir işte çalışma, birçok çocuğun eğitimin sağlayacağı yararları yok sun bırakmaktadır. Ancak, en az bunun kadar geçerli bir noktada, eğitim sistemlerinin, çalışan çocukların özel koşullarını göz önüne almadaki başarısızlığıdır. Eğitimi, çocuk işçiliği sorunun bir parçası olmaktan çıkartarak, çözümün asıl unsuru haline getirmek için; yeniliklere yönelmek, geleneksel olmayan bir takım tekniklere başvurmak gerekmektedir".

İşte bizim konumuzu özetleyen paragrafta tam olarak budur. UNICEF çalışan çocuklarla ilgili araştırma yapabilir. Ama sömürüyü meşrulaştırma işlevi gören bir kurumun sorunu belirlemek dışında çözüm üretmesini beklemek saflık olur. Konumuza dönersek; amacımız eğitimi bu sorunun çözümünde nasıl asıl unsur haline getireceğimiz ve bunun için başvuracağımız radikal yenilikleri nasıl ortaya çıkaracağımızdır. Bu yüzden etrafı bir şekilde eğitimin tanımı ve işlevi üzerinde durmamızın faydası vardır, zira önce kavramların yerli yerine oturması gerekiyor.

A) EĞİTİM NEDİR?

"Eğitim; bireyin çevresini algılamak, anlamak ve denetlemeye yönelik olarak tek başına ya da bir grup içinde sürdürdüğü zihinsel çabadır."³⁴ Bu tabi ki eğitimin bir

yasal literatürde baktığımız zaman çocuklar üzerinde bir çok işlevi vardır: 'iyi bir vatandaş', 'ataturk ilke ve inkılapları ile donanmak', 'laik olmak' vs. gibi kalıplarda birey yetiştirmek eğitimin amacı. Bizce eğitimin amacı, kısaca bireyin bireyselleşmesidir ama belirli kalıplarda değil; alabildiğince geniş ufuklarda ve eleştirel, yaratıcı ve üretken bireyler yetiştirmek. "Bence çocuklar için, sadece okuma-yazma öğrenmek yeterli değildir, önemli olan dünyayı yorumlamaktır" ve devamla eğitimin tanımını içselleştirerek "okuma-yazma, harfleri ve sözcükleri salt mekanik bir etkinlik alanı olarak ele almaya indirgenemez. Okuma-yazma ile ilgili bu esnek olmayan kavrayışın ötesine geçmeli ve ona öğrenenlerin dünya ile ilişkisi, yani içinde gezindikleri en genel toplumsal çevrede gerçekleştiren dünyayı dönüştürme uygulamasıyla dolaylanan bir ilişki olarak bakmaya başlamalıyız."³⁵

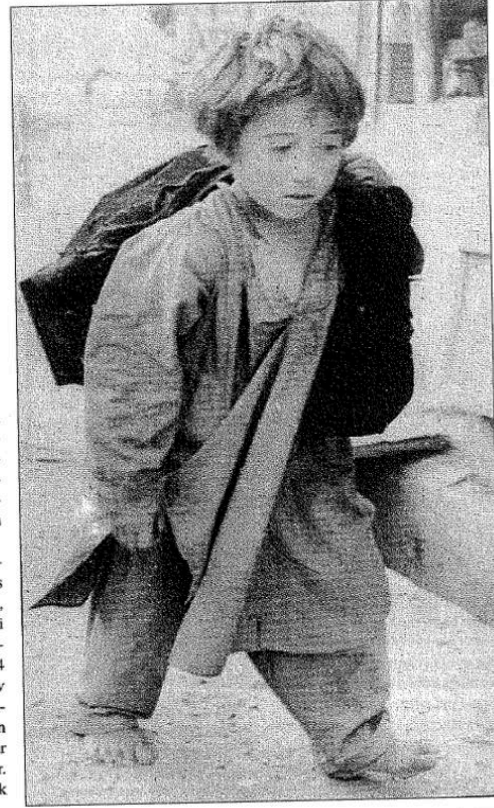
B) EĞİTİMCİLERİN EĞİTİLMESİ

Üçüncü teze tekrar göz atarsak "insanlar çevrenin ürünüdür ve insanların değişimi başka bir çevrenin ürünüdür. Çevre insanlar tarafından değiştirilir ve eğitimcilerinin de eğitilmesi gerekir."³⁶ Buradan yola çıkarak, çalışan çocuklar üzerindeki en büyük etken işyeri ve okul-eğitimci olacaktır. Esas halka, okul-eğitimci olduğu için, çocuğun şekillenmesinde esas rolü eğitimci olacaktır. Bugün eğitimcilerin üniversitede aldıkları 4 yıllık eğitimle, 20-25 yıl görev yapmaktadırlar. Oysa bu eğitimciler düzenli olarak, deneyimlerden kazanılan bilgilerle tekrar ve tekrar eğitim görmeleri gerekmektedir. Oysa eğitimcilerin düzenli olarak

deneyimlerini paylaşacakları ve alternatif üretecekleri bir kurum yoktur. Bu yüzden temel olarak, eksiklerimizi gidermek için eğitim kavramı üzerinde tartışmalar açıp yasal prosedürü zorlamalıyız. Böylece hem çalışan çocukların, hem de diğer çocukların sorunlarını kavrama ve çözüm üretmede yaratıcı olabilelim. Burada esas sorun çalış

şan çocukların özgün koşullarını göz önünde tutup buna göre eğitimi çalışan çocuklara sunmaktır.

Üniversitede verilen çocuk psikolojisi dersleri yetersiz ve eksiktir, özellikle çalışan çocuklarla ilgili bir bilgi bulamazsınız. Bu noktada bağımsız çalışmalar yapılmalı ve çözüm önerileri aranmalı-

dir. Böylece eğitimi; sadece kitabı bilgileri ezberletmekten ziyade, özgür bireylerin yetiştirilmesinde bir araç haline getirebiliriz.

C) NASIL BİR OKUL?

Çocukların, özellikle de çalışan çocukların gelişimine en büyük katkıyı sağlayacak olan okuldur ama aynı zamanda da eğitimi yanında bırakan çocukların en büyük etken de okuldan soğumaları olmaktadır. O yüzden bu çocukları (diğer tüm öğrenciler içinde) çalışmaya ortamının yarattığı tahribatları en aza indirecek bir araca ihtiyacımız vardır. Bu öyle bir araç olmalı ki, çocukların diğer zamanlarında yapamadıklarını gerçekleştirecek bir araç olmalıdır, bu ise tam da okulu ifade etmektedir. "Çocuğun geleceğini ipotek altına almayan, onun iradesini ve zihnini, önceden saptanmış yolları takip etmeye zorlamayan bir okul." 37 Böylece çocukların-özelliikle çalışan çocukların- ihtiyaçlarını ve paylaşımlarını gerçekleştireceği bir kurum haline gelir.

D) SONUÇ YERİNE

Burada eksik bıraktığımız esas konu; yeni bir eğitim programının ortaya çıkarılmasıdır. Bu program çocukların özgün koşullarını dikkate alıp, buna göre hazırlanması ve uygulanması gerekmektedir. Bizim şuan böyle bir program çıkaracak kadar teorimizin ve pratiğimizin olmamasından kaynaklı, bu çalışmanın böyle bir tartışma açmasını amaç edindik. Tekrar ve tekrar belirtirsek; dünyada 250 milyon, ülkemizde ise 4 milyon çocuk yukarıda belirtmeye çalıştığımız şartların kat be kat fazlası kötü şartlarda yaşam mücadelesi veriyor. Bu çocukların yaşadığı ve yaşayacağı her şeyden sorumlu olan bu toplumdur. Çocuklarımız

bu toplumun aynasıdır ve toplumun durumunu belirlemede bir göstergedir. Şimdi esas yük dayarlı insanlarla beraber akademik alanda bulunan üniversite öğrencileri ve öğretmen üyelerine düşmektedir. Geçen her süre bu çocukların sayılarının artmasına ve yaşam koşullarının daha zorlaşıp, yaşamın zulme dönmekinden başka bir şey değildir.

DİPNOTLAR:

- 1 K. Marx'tan aktaran Mihailo Markoviç, Hümanizm ve Ahlak Felsefesi, Toplumsal Dönüşüm Yayınları
- 2 Eğitim-Sen Aylık Yayın Organı, No: 28
- 3 Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) 1999 verileri
- 4 Neo-Liberal Saldırı, Kriz ve İnsan(lık), Ütopya Yayınları
- 5 Cumhuriyet Gazetesi, 3 Mayıs 2001
- 6 Türk Harb-iş sendikası Verileri, aktaran Radikal Gazetesi 20 Nisan 2001
- 7 Posta Gazetesi, 13 Mayıs 2001
- 8 Neo-Liberal Saldırı, Kriz ve İnsan(lık), Ütopya Yayınları
- 9 Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) 1999 verileri
- 10 Türk Harb-iş sendikası Verileri, aktaran Radikal Gazetesi 20 Nisan 2001
- 11 Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) 1999 verileri
- 12 Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) 1999 verileri
- 13 Antonio GRAMSCI'nin Marksist Pedagojisi, Franko Lombardi, Ütopya Yayınları.
- 14 Birleşik Eğitimin eksikliğini şöyle sıralayabiliriz; a) Öğretmen değişik sınıf düzeydeki, öğrencilere konuları yetiştirememesi ve konuları ortaklaşamaması, b) Öğretmenin öğrencilerle yeterli kadar ilgilenememesi, c) Öğrenci gelişim düzeylerini gözlemlememesi, d) Bir sınıfa ders anlatırken diğer sınıfın çalışmasını organize ve denetleme sorunu, e) Öğrencilerin dikkatini toparlayamaması, çünkü her sınıfın konu kapsamı farklı.
- 15 Eğitim-Sen Aylık Yayın Organı, No: 28
- 16 Antonio GRAMSCI'nin Marksist Pedagojisi, Franko Lombardi, Ütopya Yayınları.
- 17 Cumhuriyet Gazetesi, 3 Mayıs 2001
- 18 Okullarda şiddet uygulayan öğretmenlerin yüzdesi %60 civarındadır.
- 19 Yusuf İPEKİLİ, Eğitim ve Yaşam

Dergisi, Sayı:15, 1999

20 Konunun vahametini daha iyi kavramak için ek bilgi vererek: 10-11 YAŞ GRUBUNDA: kızların %10.2'si, erkeklerin %21.5'i en az bir kez sigara kullanmış. Her gün sigara içenlerin oranı % 4.3, kızların alkol kullanma oranı % 11.7, erkeklerde %18.8; ilk kez sarhoş olma yaşı ortalama 11. en az bir kez esrar kullanma oranı binde 2 ile yüzde 2.7 arasında. Tiner ve bali kullanma oranı İstanbul'da %3.1. 15-17 YAŞ GRUBUNDA: %23.3 her gün sigara içiyor. Son bir ay için de en az bir kez alkol kullanma oranı %16.9, düzenli alkol kullanma oranı %9.3, son ayda her gün kullanma oranı %1.2. en az bir kez esrar kullanma oranı %2.5. En az bir kez ecstasya kullanma oranı %2.5. Sakinleştirici hapta oran %5.2. "eroini çok rahat buluyorum" diyenler %7. buraya kadar verdiğimiz rakamlara bakınca, bu toplumun bir çok bataklığı olduğu ortada, işin özünü yanı çocukların madde bağımlısı olduğunu aileleri ancak İKİ YIL sonra öğrenebiliyor. Yeniden Sağlık ve Eğitim Vakfı' 2001 araştırmaları, Radikal Gazetesi, 20 Mart 2002.

21 Aktaran, Yusuf İPEKİLİ, Eğitim ve Yaşam Dergisi, Sayı:15, 1999

22 Antonio GRAMSCI'nin Marksist Pedagojisi, Franko Lombardi, Ütopya Yayınları.

23 Antonio GRAMSCI'nin Marksist Pedagojisi, Franko Lombardi, Ütopya Yayınları.

24 Eğitim, Üniversite, YOK, Ütopya Yayınları.

25 Türk Harb-iş sendikası Verileri, aktaran Radikal Gazetesi 20 Nisan 2001

26 GEOTHE

27 K. MARX. Üçüncü Tez, Felsefe İncelemeleri

28 Çocuklar bazen de aileyi de ret edip kendi "kararlarını" alacağı sokakları seçebiliyor. Sadece İstanbul'da

etmiş milyon çocuk sokakta yaşıyor.

29 Prof. Dr. Haluk YAVUZER, Çocuk Eğitimi

30 H. Z. MENCKEN, Önce Söz Vardı, Ütopya Yayınları.

31 Posta Gazetesi, 12 Mayıs 2001

32 Cumhuriyet Gazetesi 3 Mayıs 2001

33 Eğitim ve Yaşam Dergisi, Sayı:15, Güz 1999

34 İzzet'in ÖNDER, Eğitim, Üniversite, YOK, Ütopya Yayınları

35 Paulo FREIRE, Donaldo MACEDO, Okuryazarlık, İmge Kitabevi

36 K. MARX, Feuerbach Üzerine Tezler

37 Antonio GRAMSCI'nin Marksist Pedagojisi, Franko Lombardi, Ütopya Yayınları. □

KAPİTALİZMDE OKUL EĞİTİMİ, TEKNİK EĞİTİM VE BUNLARIN SOSYAL VE EKONOMİK SÜREÇLER AÇISINDAN TÜRKİYE'DEKİ DURUMU

- II -

Kapitalizmde okul eğitiminin 2. bölümde ortaya koymaya çalıştığımız üç temel işlevi açısından Türkiye'deki eğitimin ülkenin özgünlükleri içerisinde aldığı biçimler nelerdir?

Eğitimin toplumsal dokuya hakim kılınan ideolojiyi yeniden üretme işlevi, kuşkusuz Türkiye'de de geçerlidir. Esasen Cumhuriyet'in kuruluşuyla başladığı söylenebilecek örgün eğitim (Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile birlikte), resmi ideoloji doğrultusunda devlete kadro yetiştirmiş ve kuruluşu sürdürmüştür. Resmi ideolojinin temellerini teşkil eden üstten Türk uluslaşması, Tarih Tezi, yeni bir alfabe, vs. Kemalizm'in ideolojik dokusunda önemli noktalar. İşte Türkiye'deki eğitim, daha en baştan, yükselen neslin emanet edildiği öğretmenler aracılığıyla, Kemalizm'in ideolojik üretimini sağlamıştır. Elbette bu ideolojik üretim sadece ilkökul düzeyiyle sınırlı değildir. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi ve Mülkiye Mektebi; Kemalizm'in ideolojik üretiminin yapıldığı esas okullardır. Her dönem

çok tartışılmış olan köy enstitüleri de yine kemalist devrimi köylere taşımak ve köy önderleri-aydınları yetiştirmek gibi genel bir amaç çerçevesinde kurulmuştur. Ancak biraz köyle alakalı olmasının, biraz da eğitimi tekniğin ve uygulamanın içiçe geçirilmiş olmasının yarattığı ilerici öğeler sonucu; ömrü çabuk tüketilmiştir. Yine Darülfünun'un 1933 yılında kapatılması bize, kemalist iktidarın eskimiş olan ve devrilmeye(!) ayak uyduramayan bu kurumun yerine kendi ideolojisini daha derinden üretecek İstanbul Üniversitesi'ni kurmasından başka ne anlatabilir ki? Bu konuda dönemin ileri gelen eğitimcilerinin İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun "Meşrutiyet'in verdiği muhtariyeti Cumhuriyet alamaz!" (akt. Timur, 2000, s. 233) haykırışlarına rağmen Darülfünun kapatılmıştır. Yerine açılan İstanbul Üniversitesi hakkında ise dönemin Milli Eğitim Bakanı Reşit Galip şöyle söylemektedir: "Bugün kuruluşu başlatılan İstanbul Üniversitesi'nin dünya İstanbul Darülfünun'u ile hiçbir münasebeti yoktur. Üniversite yeni bir müessesedir. Annesi kendisi ile başlayacaktır" (akt. age, s. 232).

İşte Türkiye'ye "üniversite"nin girişi böyle olmuştur!

Türkiye tarihine ve Türk devletinin yapılmasına bakıldığında, okul eğitiminin açık bir biçimde ideolojik yönlendirme ve manipülasyon için kullanılageldiği aşikardır. Ne var ki bu kullanımın tarihi modern kapitalist devletlerinki gibi ustalıkla bir iktidar içselleştirmesi değil; kaba bir zor, baskı ve yasak tarihidir. Türkiye'de üniversiteler sadece 1960-1971 yılları arasında sınırlı bir özerkliğe sahip olabilmişlerdir. Bunun dışında kalan zaman ise (özellikle de YÖK'le birlikte) üniversiteler modernitenin üniversitelerinin sahip olduğu demokratik özelliklerin yakınından bile geçememişlerdir. Yan-feodal yarı-sömürge sosyal ve ekonomik statünün doğrudan bir sonucu olarak devlet yapılması faşizme tekel etmektedir. "Bu anlamda üniversitelerin kendilerini tanımlayan en önemli tarihsel özelliği üniversitelerin tarihinin müdahaleleri tarihi olmasıdır (1919 Darülfünun Yasası, 1933 Üniversite Reformu, 1946 Yasası, 1961 Yasası, 1973'teki 1750 sayılı yasa ve nihayet bugünküümüze belirleyen 1980'nin ürü-

nü olan mevcut 2547 sayılı yasa). Bugün üniversitelerin içinde bulunduğu olumsuzluklardan en önemlisi, üniversitelerin kendi içsel gelişim dinamiklerini önlleyen devlet-üniversite ilişkisinin süregelen biçimidir" (Ercan, 1999, s. 79).

Bugün Türkiye'deki üniversiteler pratikte ikiye ayrılmışlardır. Bunlardan ilk kamp sistemin "insani sermaye" üretimini sağlarken; ikinci kamp ise liselerden farklıdır. Öyle bir modernite olsun ki; 1975 yılında bir gecede tam beş üniversite açalım; sonra bu yetmezmiş gibi 1982'de bir günde bu kez sekiz tane daha açalım; ve son öldürücü darbeyi de 1992'de bir gecede tam 23 tane açarak icra edelim (Başar, 1994, s. 17-18)! Doğrusunu söylemek gerekirse çürüyen kapitalizm dahi üniversiteyi bu kadar ayaklar altına alamamıştır! Peki bu üniversiteler ne iş yaparlar? Talpleri çok olduktan sonra bu üniversitelere iş bulmak kolaydır. Bir ülkenin genç beyinleri ideolojik şekillendirmeye tabi tutulur, üniversite mezunu adı altında hayal ihraç edilir, düşünmeyen-sorgulamayan bir kuşak yaratılır, vs. Daha kestirmeden söyleyecek olursak; bir ülkenin geleceğinin ırzına geçilir!

Eğitimin kapitalizmle kazandı-ğı ikinci temel işlev olan beşeri sermaye üretiminin de Türkiye'de izini sürmek mümkündür. Bunun için beşeri sermayeyi teknik eğitim ve teknik olmayan (sosyal bilimler kökenli) olmak üzere ikiye ayıralım.

Teknik olmayan anlamda Türk eğitim sistemi kendisini yeniden üretecek kadroları büyük şehirlerin kökleşmiş bazı üniversiteleri aracılığıyla sağlamaktadır. Bunların başlıcaları Ankara Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, ODTÜ, Hacettepe Üniversitesi, vs. dir. Bu ün-

versitelerle taşradaki adı üniversite olanlar konusunda bu noktada ayırım yapma gereği vardır. Çünkü taşradakilerden mezun olan insanların statüleri bu köklü üniversitelerden düşüktür. Taşradaki üniversiteler başta öğretmenlik olmak üzere, orta ve küçük memurları yetiştirirken; köklü üniversiteler büyük ve orta memurları, başka bir deyişle bürokrasiyi (ve dolayısıyla bürokrat burjuvaziyi) yeniden üretirler.

Teknik eğitimin Türkiye'deki gelişimi ise doğrudan kapitalizmin Türkiye'deki gelişimi ile ilişkilidir. Kısa bir tarihsel özetten önce 1960'lı yıllar itibarıyla Türkiye'deki ve Batı Almanya'daki yüksek öğrenim gören öğrenci sayılarının ve öğrenim görülen alanların tablosuna bir göz atalım (akt. Karadeniz, Eğitim Üretim İçindir, Tablo-2)

ÖĞRENİM VE BİLİM DALI	TÜRKİYE	B. ALMANYA
EDEBİYAT	8.153	61.132
BÖTİM	6.546	50.061
GÜZEL SANATLAR	1.123	7.925
HUKUK	13.691	20.725
SOSYAL BİLGİLER	27.138	39.439
MÜSPET BİLGİLER	5.091	37.604
MÜHENDİSLİK	11.651	100.365
TIP	9.252	42.955
ZİRAAT	2.844	4.810
TOPLAM	85.989	365.107

Tablo 1

Not: İlgili kaynakta verilerin tam olarak hangi yıla ait olduğu belirtilmemiş.

Ülkeler	Mühendis	Teknisyen	İşçi	Tekn./Müh.	Tekn./1000 İ.
Fransa	163.200	346.900	6.929.000	2.12	50.7
B. Almanya	634.000	192.500	10.397.200	0.30	18.6
ABD	933.000	557.900	18.218.300	0.60	30.6
Ürden	447	566	111.800	1.27	5.1
Pakistan	15.462	6.650	3.269.800	0.43	2.0
Romanya	29.321	142.179	1.348.500	4.85	105.4
SSCB	834.300	1.246.500	24.382.100	1.49	51.1
Türkiye	82.709	91.820	2.204.800	1.11	41.6

Tablo 2

Tablo 1'den de anlaşılacağı üzere 1960'lı yıllar itibarıyla Türkiye'deki yüksek öğrenim düzeyini ancak hukuk, sosyal bilgiler ve ziraat dallarında B. Almanya ile karşılaştırma olanağımız vardır. Bu ne anlama gelir? Bu, birincisi, Türki-

ye'deki eğitim sisteminde modern kapitalist - emperyalist ülkelere göre; teknik eğitime değil, eğitimin ilk işlevi ile ilgili bir takım çağrışımları daha çok yapan hukuk ve sosyal bilimler alanlarına bir eğilimin olduğu anlamına gelir. İkincisi, bu, Türkiye ekonomisinde tanının önemli bir unsur olduğunu teyid eder. Teknik eğitimin esas alanını oluşturan mühendislik bilimleri açısından ise B. Almanya'nın yaklaşık olarak onda biri gibi bir orana karşı karşıyayız. Bu da teknik eğitimin Türkiye'de, modern kapitalist - emperyalist devletlere göre, önemli oranda geri olduğunu gösterir.

Teknik eğitimle alakalandırabileceğimiz 1983 yılına ait bir başka istatistik veriyi içeren aşağıdaki tablo ise (Tablo-2) çeşitli ülkeler

Türkiye'de açılan ilk teknik okullar, 1773'te III. Selim tarafından açılan Mühendishane-i Bahr-i Hümayun ve 1795'te açılan Mühendishane-i Hümayun adlı askeri teknik okullar olarak sayılabilir. 1918 yılında İstanbul'daki çarlık okulu sayısı 8'dir. Cumhuriyet sonrası ise batıdan çağrılan(!) bir kısım uzman eğitimi politikaları ve ilkeleri belirlenmiş, bu ekseninde genç cumhuriyetin Osmanlı'dan devraldığı sömürgeleşme süreci devam etmiş ve yabancı sermayeye (ama devlet eliyle) kurulan sanayi işletmeleri için gereken teknik eleman ihtiyacını karşılamaya yönelik bir teknik eğitim politikası belirlenmiştir.

Ne var ki gelişen ekonomik şartlar genç cumhuriyetin teknik eğitiminde bir takım hamleler yapmasını gerekli kılmaktadır. Çünkü batılı devletlerin ihtiyaçlarını yerine getiremeyecek ölçüde bir gerilik ve teknik yetmezlik söz konusudur. Bu adımların ilki henüz 2. Paylaşım Savaşı sürenken atılmıştır. "Mesleki eğitimin çok çeşitli özellikte bulunan eğitim kurumlarının; yönetim, fiziksel eğitim unsurları, uygulama, denetim, personel ve öğretmen konularında geniş bir hizmet alanına yayılması sonucunda bu hizmetlerin bir Genel Müdürlükçe yürütülmeyeceği anlaşılarak 1941 yılında 4113 Sayılı Kanunla "Mesleki ve Teknik Öğretim Müsteşarlığı" kurulmuştur... Müsteşarlığın Programı şu okulların açılması veya geliştirilmesini kapsamaktaydı: Yüksek Seviyeli Teknik Okullar, Tekniker Okulları..." (Özalp, 1961, akt. Tanrıkulu, 1983, s. 1.4).

Emperyalizmin 1929 döngüsel krizinden çıktığı 2. Paylaşım Savaşı sonrası yıllar ise Türkiye'nin sömürgeleştirilmesi sürecinde yeni bir aşamayı simgeler. Bu aşama sandığı gibi "devletçilik"ten "özel

teşebbüsçülüğe" bir geçiş değil; ancak egemen sınıfların iki kanadı arasındaki paylaşım kavgasından yükselen değer ve emperyalizmin yeni süper gücü olarak ABD'nin yanında saf tutanların galip çıkmasıdır. DP-CHP kavgasının özünü birinin "devletçiliği"nde, öbürünün "özel teşebbüsçülüğü"nde değil; devlet olanaklarının kimin elinde olduğunda, hangisinin arkasında hangi emperyalist devletin olduğu aramak gerekir. Yoksa yeri geldi mi DP "devletçi"; yeri geldi mi de CHP "özel teşebbüsçü" olabilmektedir. "1945'ten sonra DP iktidara gelmeseydi, Türkiye'de kapitalizmin gelişme yönü farklı olurdu." gibi bir düşünce oldukça safçadır. "Devlet aytına kesinlikle egemen olan, onu kendi amaçları için dilediği gibi kullanabilen kanat, bu durumu devam ettirebildiği sürece "devletçi"dir; bu durumdan zarar gören kanat ise, "özel teşebbüsçü"dür... Sorun budur. Türkiye'de egemen sınıflar arasında öteden beri sürüp gelen mücadelenin de özü budur" (Kaypakaya, 1992, s. 153). Ancak öyle ya da böyle; 1945'ten önce devlet eliyle yürütülen komprador kapitalizme, bu tarihten sonra apaçık yürümüşür. Yine bu tarihten sonra dünya ölçeğinde emperyalizmin yükselişte olduğu döngü (Sanir Amin'e göre 1968'e kadar devam eden); Türkiye'nin de emperyalist zincire daha göbekten bağlanması; dolayısıyla onunla daha sıkı mali ilişkilerle girilmesi, daha çok komprador kapitalizme ve daha çok borçlanma sonuçlarını doğurmuştur. Elbette komprador kapitalizmin güçlenmesi demek, yurtiçinde ona hizmet edecek teknik eleman ihtiyacının artması ve sürekli artması (ta ki döngünün sonuna kadar, krize kadar) demektir. İşte bu açıdan teknik üniversitelerin tam'da bu döneme

denk gelmesi tesadüfi olmasa gerek!

Türkiye'nin halen sahip olduğu 4 teknik üniversiteden üçü (1944 yılında İstanbul Yüksek Mühendis Okulu'ndan devşirilerek kurulan İTÜ, 1955 yılında kurulan KTÜ ve 1959 yılında kurulan ODTÜ) bu dönemde kurulmuştur. Diğer teknik üniversite YTÜ ise 1982'de kurulmuştur. Bu üniversitelerden İTÜ, bünyesinde sadece Mühendislik, Mimarlık ve Fen-Edebiyat Fakülteleri'ni barındırırken; KTÜ, bunların yanı sıra Eğitim, Su Ürünleri, İktisadi ve İdari Bilimler, İla- hiyat, Tıp, Ziraat, Orman ve Deniz Bilimleri Fakülteleri'ni barındırmaktadır. ODTÜ, İTÜ'ye ilaveten İktisadi-İdari Bilimler ve Eğitim Fakülteleri'ne sahiptir. YTÜ ise İTÜ'den Sanat ve Tasarım ve İktisadi-İdari Bilimler Fakülteleri ile ayrılmaktadır. Her dört üniversite de bir çok yüksekokul, meslek yüksekokul ve enstitü sahibidir. 1998-1999 öğretim yılı itibarıyla toplam öğrenci sayıları İTÜ'nün 14.453, KTÜ'nün 27.240, ODTÜ'nün 14.714 ve YTÜ'nün 14.540'tır (Üniversitelerimiz 1998-1999, s. 143-144, 159-160, 203, 238-239). Bu üniversitelerden özellikle ODTÜ'nün gelişimi paradigmayı anlamamızda öğreticidir. ODTÜ başından itibaren ABD'nin akademik ve mali desteğiyle kurulmuş, ilk kurulduğunda rektörü dahi Amerikalı olan bir üniversitedir. Yine uzunca bir dönem ODTÜ'nün yönetimini üstlenen Mütevelli Heyeti'nden Amerikalı akademisyenler eksik olmamıştır. ODTÜ, sözde sadece Türkiye'nin değil; aynı zamanda Ortadoğu'nun da teknik eleman ihtiyacını karşılamak amacıyla kurulmuştur. Ne var ki bu amaç gerçekliğe dönüşme imkanı bulamamış. Derslerini bütünüyle İngilizce vermesi, kendisine ait bir döner

sermayesi bulunması ve tüm fakülte-lerin toplu olarak bir yerleşke içerisinde inşa edilmeleri bakımından ODTÜ: Türk üniversitele-lerinde bir çok ilkin sahibidir. Bu yönleriyle 1980'lerin neo-liberal eğitim politikaları sürecine Türk üniversitelerinin en kolay adapte olanlarındandır.

Bu teknik üniversitelerimizin ne derecede teknik üniversite ol-dukları ise başlı başına bir tartışma konusudur. KTÜ gibi yapısında İlahiyat Fakültesi'ni dahi barındı-ran bir teknik üniversite şöyle dur-sun; ODTÜ konusunda bile tartış- malar olagelmıştır: konu daha son- ra Mütevelli Heyetçe de tartışıl- mıştır. Bu konunun tartışıldığı top- lantıda ileri sürülen bazı görüşler şöyle: "Bu Üniversitenin kuruluş gayesi, kuruluş yıllarında teknik eleman darlığını gidermek iken, in- kişafı bu gayeden nihiraf edilmiş- tir. Orta Doğu Teknik Üniversitesi kendisine, diğer teknik üniversite-lerin yetiştiremedikleri sahalarla mütevaccih istikamette bir politika- mı tayin etmiştir." (Payaslıoğlu, 1996, s. 339)?

Öte yandan, 1971 yılında kuru- lan Boğaziçi ile 1984 yılında kuru- lan Bilkent Üniversiteleri ne ölçü- de teknik eğitim vermektedir? Bunlar Türkiye'nin en gözde, en iyi eğitim veren, en çok olanağa sahip üniversiteleridir. Bu soruyu, bu iki üniversitenin yanına ODTÜ ve İTÜ'yi de koyarak, 1970'lerden sonraki dönem içerisinde değerlendir- meye çalışacağız.

Bu başlığı kapatmadan önce or- ta öğretim düzeyindeki teknik eği- timin durumuna dair bir kaç söz söylemekte yarar var. Teknik üni- versiteler büyük ölçüde mühendis ve mimar gibi, eğitimin ölçütsel il- kesine göre üstte yer alan teknik elemanları yetiştirirken; ara kade- me olarak adlandırılan, yarı-nite-

likli ve ucuz işgücü ise Türkiye gerçeğinin acı kısmını oluşturmak- tadır. Bugün meslek liselerini, tek- nik liseleri ve çıraklık okullarını bi- tiren binlerce genç üniversite kapı- sının dış tarafında kalmaktadır. Gerçi bu gençler zaten üniversiteye girsinler diye yetiştirilmemektedir. Öyle ya herkes mühendis olursa, kim teknisyen ya da tekniker ola- cak? Bu gençler komprador kapita- lizmin yarı-nitelikli ve ucuz işgü- cünü oluşturmaktadırlar. DIE'ye göre yalnız 1993-1994 öğretim yılı içerisinde 143.207 öğrenci çıraklık ve kalfalık eğitimi almış ve bu eği- timin yoğunlaştığı iller İstanbul, İzmir, Bursa, Gaziantep ve Manisa gibi sanayinin gelişmiş olduğu il- lermiş (akt. Ercan, 1999, s. 86). Yi- ne Fuat Ercan'ın aktarımına göre yapılan araştırmalar çıraklığa baş- lama yaşının %73 oranında 12-14 yaş arası, %13,5 oranında da 11 yaş ve altı olduğunu ortaya koy- maktaymış (age, s. 87). Bu durum kapitalizmin ülkeye yerleştiğe onun teknik eğitiminden ne anladığı- nın da ülkeye yerleşmekte olduğu- nu göstermesi açısından oldukça çarpıcıdır. Kapitalizmde teknik eğitim sadece çarkların dönmesi içindir. Bu çarkların altında ezilen birilerinin olması ise o kadar önemli değildir. Tersine ezilmeye aday insan sayısının çoğalması, çarkların dönerken durma ihtimal- lerinin azalması anlamına gelir. Böylesi bir ucuz işgücü cenneti ve bu boyutta bir sahtekârlık (bu ço- cukların üniversite okuma şansları bilinçli politikalarla (AOBP) elle- rinden alınmıştır) modern Avru- pa'da var mıdır bilemiyoruz; ancak Türkiye'nin ve onun gerçek sahip- lerinin kanlarının ilik ilik sömürül- düğü gayet açıktır.

Bunun dışında teknik orta öğre- tim kurumları "finansman yetersiz- liği, teknik araç/gereçlerin yeter-

sizliği ve yenilenememesi, teknik eğitim personelinin nitel ve nicel anlamlarda yetersizliği, yatırımla- rın zamanında bitirilmemesi ve bi- tirilen inşaatlardaki kalite düşüklü- ğü, okul-işyeri ilişkilerinin yasal dayanağının bulunmaması, vs. (Çelik, 1983, s. 1.18) gibi birçok sorunla yüzyüze bulunmaktadır. Sonuç olarak Türkiye'deki okul eğitimi ve teknik eğitim bir bütün olarak, ülkenin sosyal ve ekonomik süreçler açısından içinde bulundu- ğu çıkmazın birer parçasıdır. Eğitimdeki bu manzara ve onun gelişimi, ülkenin sosyal ve ekono- mik gerçekliğiyle (yarı-feodal, yarı-sömürge) uyusmaktadır.

4. Neo-liberal Eğitim Politi- kalari ve Bunun Teknik Eği- timle İlişkisi

Neo-liberal eğitim politikaların okul eğitimini ve teknik eğitimi na- sıl etkilediğini anlayabilmek için, şu iki temel olgunun anlaşılması gerekmektedir: Birincisi, genel olarak neo-liberalizmin emperya- list-kapitalist sistemin gelişimi açı- sından denk düştüğü yer neresidir? İkincisi, eğitimin maliyeti sorunu ve sermayenin bu sorun karşısında- ki dönüşel tavrının belirleyicileri meselesi.

Neo-liberalizmin ne olduğu, el- bette, bu yazıyı aşan bir konudur. Ancak bizim konumuza dair önemi açısından, bir nokta üzerinde dur- maktada fayda vardır.

"Neo-liberalizmi liberalizmden farklı kılan temel yönü, sermaye bi- rikiminin ulaştığı aşamaya bağlı olarak, artık piyasa ilişkileri top- lumsal ilişkileri tanımlayacak ölçü- de bir egemenlik biçimine dönüş- müş olmasıdır." (Ercan, 1999, s. 59-60). Bu, ekonominin tarihte hiç ol- madığı kadar diğer sosyal değiş- kenleri belirlediği anlamına gelir.

Her tür sosyal olgu kapitalizmin bir zorunluluğu olarak pazara bağlan- maktadır. Bir yönüyle ulus-devlet- ler tahribata uğramakta, sermaye kendi gelişimi önündeki (kendi ya- ratımları da dahil) her şeyi yok et- mektedir. Dolayısıyla dünya tek bir pazar haline almakta ve bu pazarda üretici güçlerin bugünkü muazzam gelişkin seviyesi sonucu, insanlığın bugünkü uygarlığının ürettiği-ya- rattığı her türden değer metalaş- maktadır. Bu süreç siyasi olarak da emperyalizmi daha merkezi kıl- maktadır. Buna karşın dünya çapın- da ezilenler ise tarihte görülmedik ölçüde örgütsüz, kimiksiz, tepkili ama bu tepkisini ifade edileceği devrimci bir alternatifin yoksunlu- ğundan dolayı gerici siyasal eğilim- lerin içerisinde (ve sonuçta yine emperyalizmin kontrolünde) dir.

Eğitim elbette verili toplumsal formasyona hakim olan ideolojiyi yeniden üretmede ve bu formasyo- nu insani sermaye yaratarak besle- mede oldukça işlevlidir. Ne var ki bunun bir de bedeli vardır, hem de gayet somut bir bedel(!) Eğitim masraflı bir iştir. Bu durumda ser- maye ne yapacaktır? İşte, neo-libe- ralizmin okul eğitimine ve teknik eğitime ilişkin göndergelerini anla- yabilmek için kavranması gereken ikinci halka budur.

Sermaye eğer süreç içerisinde reel anlamda bir takım yatırımlar yapma olanağı buluyorsa, diğer bir deyişle sabit sermaye oranı düşük ve bunu geliştirmek istiyorsa; orta vadede teknik eleman ihtiyacı ve dahası ucuz işgücü ihtiyacı olacakt- ır. Bu durumda sermaye, eğitim maliyetlerine ortak olmayı kabul eder ve eğitim kamusal bir alan olarak kalır. Ancak sermaye yatı- rım alanlarından kaçınıyorsa, bir başka deyişle hayli yükselmiş du- rumdaki sabit sermaye oranlarını riske etmekten kaçınıyorsa; karı

ancak mevcut durumu içerisinde maksimize etme çabası içerisinde olacaktır. Bu da emek talebinde bir artış yaratmayacağı için; sermaye, eğitimin maliyetlerinin sosyalizas- yonundan kaçınır. Yani bu maliye- te ortak olmak istemez. Bunun ye- rine karını Ar-Ge olarak ifade etti- ğimiz faaliyetlerle, sabit sermaye yatırımları olmadan maksimize et-meye çalışır. İzzettin Önder'in de- yimiyle: "Düşük oranlı sabit ser- maye bileşimli üretim aşamaların- da, beşeri sermaye üretimi ağırlık- lı olarak gündeme gelir ve maliyet- ler sosyalleştirilir. Sermayenin ol- gunlaştığı ve sabit sermaye oranı- nın yükseldiği dönemlerde ise, eği- timin beşeri sermaye üretimine yön- nelik bölümü zayıflatılır; ve sabit sermayeye katkı yapan araştırma- geliştirme veya teknoloji üretme bölümü güçlendirilir. Doğal ola- rak, ikinci aşamada da maliyetle- rin alabildiğince topluma yayılma- sı yoluna gidilir." (Önder, 1999, s. 23).

1945'le başlayıp 1960'lı yılların sonuna kadar süren emperyalizmin dünya ölçeğinde yayılma dönemin- de, sermaye, gün be gün artan ucuz işgücü ihtiyacının ve bununla bir- likte artan nitelikli işgücü ihtiyacı- nın baskısı sonucu, eğitimin mali- yetlerine ortak olmayı kabul etmiş görünmekteydi. Bu bir çok sosyal değişken açısından da böyleydi; sözcügelimi ekonomide de Keynes- yen olarak adlandırılan formül doğru bulunuyor ve sosyal devlet kavramı korunuyor/geliştiriliyordu. Yine sözcügelimi Türkiye'deki teknik üniversitelerin kuruluşları- nın da bu döneme denk düşmesi te- sadüf değildi. Ta ki 1960'ların so- nunda başlayan kriz döngüsüne ka- dar. Bu vakitten sonra dünya ölçe- ğinde sermaye, gitgide sabit serma- ye yatırımlarından kaçınarak, bu- nun yerine modern tefecilik ya da

mali piyasa oyunlarıyla palazlan- maya daha fazla yöneldi. Reel üre- timde de orta vadeye dönük bir emek talebi olmadığı için, harca- malarını, nitelikli emek (beşeri ser- maye) üreten kurum olarak eğitime değil; yeni yatırım yapmadan karı artırmanın tek çıkar yolu olan tek- nolojik gelişmeye ve dolayısıyla Ar-Ge faaliyetlerine yönlendirdi.

Yukarıda ortaya koyduğumuz genel yaklaşım, elbette, tek başına kabardır. Bir çok sermaye akını veya grubu dönemsel olarak yukarıda yazdıklarımıza aykırı hareket etmiş ya da eğitim konusunda ters politi- kalar savunmuş olabilir. Ancak bu bir genellemedir. Emperyalizmin yayılma ve kriz dönemlerine ilişkin bir döngüsel analizini yapmak kadar büyük bir genellemedir (bkz. Samir Amin, Kapitalizmin Hayaleti). Bu, 1970'lerle başlayan sürecin ekono- mik altyapısında neden neo-libera- lizmi baş tacı eden bir yönelim için- de olduğunu anlamamıza yardım eder. Kuşkusuz neo-liberalizm ide- olojik ve siyasal bir duruştur ve onun kaynağını büyük ölçüde bu maddi altyapıda aramak gerekir. So- runu Sovyet Sosyal Emperyaliz- mi'nin krizine bağlamak, siyasal çö- küşüne bağlamak; yanlıcı olabilir. Böylesi bir çaba (üstüyağının ne gibi göndergeleri olduğu) gereksiz de- ğildir (hatta gereklidir); fakat altya- pyyla diyalektik ilişkisi içerisinde ele alınrsa doğru olur.

Bundan sonrası bilinen bir dö- nemdir. Üniversiteler modernitenin koyduğu tanımdan uzaklaşmış, bil- gi satan ticarethanelere dönüşmek- tedir. Uydurulan "girişimci üniver- site" kavramı sözde üniversiteye mali özerklik veriyorken; aslında bilimsel özerkliği sermayenin insa- fına terketmektedir. Üniversite-Sa- nayi İşbirliği (ÜSİ) adı altında pa- zarlanan şey, üniversitelerin sana- yiye değil; sermayeye hizmet etti-

- 1) Başar Zeki, Ya Üniversiteler Yozlaşsın, 1994, Beta Basım-Yayım, İstanbul.
- 2) B.Y. Devrimci Demokrasi, 16-31 Aralık 2001, sayı: 21, K,rdelen Yayıncılık, İstanbul.
- 3) Devrimci Eğitim Üzerine, Umut Yayıncılık, İstanbul.
- 4) Eğitim: Ne İçin? Ne Üçer? Nasil? YÖK: Nereye, 1999, Ütopiya ve OES ortak yayını, Ankara (İzzettin Öner, Fırat Özbudun, Temel Demirelli Furat Acar ve Metin Özgenel'in uzun incelemeleri).
- 5) Karazeden Harun, Eğitim Üretim İçindir.
- 6) Kaypakçaya İbrahim, Seçme Yazılar, Ocak 1992, Umut Yayıncılık, İstanbul.
- 7) Lenin V. I. U., Gençlik Üzerine, Kasım 1993, Sol Yayınları.
- 8) Mao Zedung, Teori ve Pratik, Çev. N. Sölcük, Kasım 1992, Sol Yayınları, Ankara.
- 9) ÖDTÜ-Teknokent (Bilginin Gücü) Broşürü, ÖDTÜ Yayınları, Ankara.
- 10) Paydaşlıoğlu Arif, Türk Yüksek Öğretiminde Bir Yeniliğin Tarihi (Barakadan Kampusa), Mayıs 1996, ÖDTÜ Yayınları, Ankara.
- 11) Teknik Eğitim, Dünü Bugünü Geleceği (Teknik Eğitim Ulusal Kongresi Bildirileri), Ekim 1983, İTÜ Yayınları, İstanbul (Nurcan Tanrıku, Abdullah Çelbi ve Rüsen Geçici'nin bildirileri).
- 12) Timur Tuna, Toplumsal Değişme ve Üniversiteler, Haziran 2000, İnşge Kitabevi, Ankara.
- 13) Üniversitemizimiz 1998-1999, Mart 1999, Ankara.
- 14) Yüksek Öğrenim Gençliği Alanında Gereksiler Kavrayalım, Devrimci Hizmet Edelim, Umut Yayıncılık, Aralık 1993, İstanbul □

NE YAZMALI NASIL YAZMALI?

Bir kitabevinin dergi-gazete satan bölümlerine yaklaştığımızda yanyana dizili, raflar dolusu derginin ve belirli periyoda sahip gazetenin varlığını görürüz. Her biri farklı ihtiyaçların ürünü olarak ve farklı amaçlarla çıkarılan yayınlardır bunlar. Geçtiğimiz ay bu kalabalığa bir dergi daha katıldı: **Özgür Düşün**.

Özgür Düşün'ün nasıl bir ihtiyacın ürünü olarak, hangi amaçlarla çıkarıldığı başka bir yazının konusu olmakla birlikte, derginin çıkış amacından bağımsız düşünmediğimiz bir konuyla ilgili bir yazı okuyacaksınız bu satırların devamında.

Şimdiye kadar pek çoğumuz "bir kaç satır" yazı yaz(a)mamanın sıkıntısını çekiyorduk. Genel olarak siyasi seviyemizin (görece) düşüklüğü, okumama alışkanlığı, var olan durumdan memnun olan ve özünde liberalizmi barındıran eğilimlerimiz, geleneğimizde yazı-çizi işine gerekli özenin veril(e)memiş olması gibi bir sonucu da beraberinde getiriyordu. Kökeni bilimsel dünya görüşü olan Maoizm'i kavramayı istemiyor/çabalamıyor olmamıza indirgenebilecek bir çok sebepten kaynaklanan bu sıkıntımızın, Özgür Düşün ile belirli bir oranda aşılabileceği dü-

şüncesindeyiz.

Bir bildiri kaleme almanın, yamsamsal kimi konuların (tutarlı ve bilimsel metot olan diyalektik materyalizmi kullanarak) analizinden kolay olduğu bilinen bir durumdur. Mao, "Biz devrimci gerçekçiler, Marksistler yani..." der bir konuşmasının başında. 'Devrimci gerçekçilik' yani 'Marksizm' bize gerçekliği dönüştürmek/değiştirmek için, bu gerçekliği tanımamızı ve analiz etmemizi salık verir. Dolayısıyla kullandığımız yöntem gerçekliği apaçık ortaya koymalı, onun kav-

ranmasını ve böylece değiştirilmesini kolaylaştırmalıdır. Söz konusu "gerçeklik" ise başlıkta sorduğumuz "**Ne yazmalı?**" sorusunun da yanıtıdır.

Ekonomi, sosyoloji, psikoloji, felsefe, eğitim, sanat, siyaset başta olmak üzere inceleme alanları sınırlandırılmış çeşitli bilim ve disiplinlerde yazmak, söz konusu gerçekliği tanımamıza da yardım edecektir. Bunu yaparken elbette burjuvazinin bilim anlayışında olduğu gibi gerçekliği inceleme ve ortaya koymada bir körün fili elleyerek tarif edebilmesi kadar zor

olan bir yöntemi değil; proletaryanın sınıfsal çıkarlarını yansıtan Marksizm'i, özel olarak da onun yeni ve daha üst bir hali olan Maoizm'i rehber edinmek gerekir.

Ekonomiden, ekolojiden kadar birçok konuda, öncelik-sorunluk sorunsalını gözden kaçırmadan, derinlikli yazılar yazabilmek kolay olmayacaktır. Genel hatlarıyla üniversiteli gençlik dergisi olarak şekillenen dergiyi, tüm halk gençliğinin, özellikle de işçi gençliğinin, kent dışındaki mahallelere sıkıştırılmış işsiz gençliğin ve yoksul köylüler içinde en stratejik güç olarak kavranması gereken genç köylülerin okuyabileceği genişlikte yazıların yayınlandığı bir dergi haline getirmek zorunludur. Şüphesiz bu bir anda olmayacaktır. Ancak yukarıda sıralanan temel sosyal bilim ve disiplinler hakkında okumak, araştırmak, tartışmak bu süreci hızlandıracaktır.

Sanayi sitelerinden, fabrikalara; köylerden kentin varoşlarına ve okullara kadar hayatın her alanına ilişkin canlı gözlemler ve incelemeler, "**Ne yazmalı?**" sorusunun cevabıdır.

"**Nasıl yazmalı?**" sorusuna ise derinlikli, açık, dili doğru ve sade kullanarak diye yanıt verebiliriz.

Derinlikli yazmaktan kastımız, ele aldığımız konunun gerçekten hakkını vermedir. Hakında yazı yazdığımız konu ile ilgili bir materyal taraması, konu hakkında önceki tartışmaların anlaşılması ve özetlenmesi için gereklidir. Ancak bu, derinlikli yazmanın bir kısmıdır. Esas önemlisi, bizden önce halledilmiş meseleleri tekrarlamak değil, hiç değilse bunlara bir şeyler ekleyebilmek ya da yeni bir yorum getirebilmektir. Bu da ancak konu hak-

kında derinlemesine bir bilgi ve birikime, yeterli düzeyde gözleme sahip olmakla sağlanabilir. Dolayısıyla derinlikli yazmak; sorunları derinlikli ele almaktan, ilgi duyduğumuz bilim alanı, disiplin ya da konu hakkında olabildiğince çok okuma ve gözlem yapmaktan geçer. Derinleşme ancak siyasal seviyenin yükseltilmesinin bir sonucu olabilir.

Açık yazmaktan kastımız ne söylemek istediğimizi net olarak ifade etmektir. Bir yazı öylesine veya iş olsun diye değil; anlatılmasını, açıklanmasını, incelenmesini ya da irdelemesini gerekli gördüğümüz bir konu hakkında sarf edilen bilinçli bir emek ile yazılmalıdır. Elbette söylemeye çalıştığımız şeydeki netlik, bir başka deyişle dilimizdeki netlik; düşünceimizdeki netliğin bir sonucu olabilir. Oysa anlatmaya çalıştığımız düşünceyi net olmayan bir kişi, lafı eveyip geveleyecek, yazının sonunda da okuyucunun kafasında "Eeee...?" gibi bir ünlem yaratacaktır.

Yazımız bir eleştiri içeriyorsa kimin eleştirdiği ve neden eleştirildiği açık olmalıdır. Devrimci-demokrat gazete ya da dergilerin bir çoğunda şöyle başlayan paragraflara sıkça tanık oluruz: "Bazı gruplar, bazı çevreler...". İyi ama hangi gruplar, hangi çevreler? Böylece bir yazım tarzı hiç de ahlaki bir tutum değildir. "Bu gruplar"la, "bu çevreler"le gelişebilecek bir polemikten kaçınan liberal bir tutumdur. Eleştiri varsa adres de olmalıdır.

Dili doğru bir biçimde kullanmaktan kastımız ise, düşüncenin ifade edilmesi için tek araç olan dilimizi yazıya dökerken (yazının evrensel bir ifade biçimi olmasından kaynaklı olarak) evrensel bir düzlemde belirlenmiş kurallara

(imla ve yazım kurallarına) uyumaktır.

Dil kültürle ya da daha genel bir deyimle ideoloji ile doğrudan ilişkilidir. Üretim biçimi ile düşünce biçimi arasındaki ilişki Marksizm'de "*İnsan nasıl yaşarsa (üretirse) öyle düşünür.*" biçiminde özetlenmiştir. Buna koşut olarak insanın düşünceleri de üretim biçimini şekillendiren faktörler arasındadır. Bu etkileşime ilişkin **J. Stalin "Marksizm ve Dil"** adlı makalesinde şöyle söylemektedir:

"*Üstelik, üstyapı altyapının bir ürünüdür; ama bu, onun yalnızca altyapıyı yansıttığı, altyapının yazgısı, sınıfların yazgısı, düzenin niteliği karşısında edilgen, tarafsız, kayıtsız kaldığı anlamına gelmez. Tersine bir kez oluşuktan sonra, üstyapı, altyapının biçimlenip pekişmesine etkin bir biçimde yardımcı olan ve yeni düzenin tamamlanmasında eski altyapıyı ve eski sınıfları ortadan kaldırmaya yardımcı olmak için elinden geleni yapan son derece etkin bir güç haline gelir*" (1992:6).

Stalin'in işaret ettiği şey, özel olarak dilin proletaryanın ideolojisindeki yerini çok açık ortaya koyuyor. Dil devrim silahı olarak kavranan dil, yanlış kullanıldığında dönüp sahibini vuran bir silah olur.

Dilin özensiz kullanımı küçük-burjuvaziye ait bir alışkanlıktır. Biçime dair sorunları, nasıl olsa öz önemli diyerek atlamak bilimsel ve ciddi bir tutum olamaz. Elbette öz önemlidir ve önceliklidir. Yani nasıl anlatıldığından önce ne anlatıldığı önemlidir. Ama incelenmesi ihtiyaç olan bir konuyu ele alırken, anlatımda özensiz ve kötü bir tarzla sahip olursak anlatmaya çalıştığımız şeyin başkaları tarafından anlaşılmasında

insanların tutumudur.

Dilin sade kullanımı da "nasıl yazmalı?" sorusunun cevaplarındandır. Dilimiz, bahsettiğimiz konu hakkında bir bilgisi olmayan herhangi bir insanın dahi yazıyı okuduğunda anlayabileceği kadar sade olmalıdır. Elbette bundan kastımız konuyu anlatmayı bir kenara bırakıp olduk-olmadık her terimi açıklamaya çalışarak yazımızın yarısını sözlüğe çevirmek değildir. Ancak kastımız odur ki; gereksiz terimlerden ve noktalama işaretlerinden kaçınılmalı, bazı kritik terimlerin anlamları ise not düşülmelidir. Örneğin dergimizin ilk sayısındaki teknik eğitimle ilgili yazıda geçen "okullaşma oranı" nedir? Ya da eğitim eşitsizliği ile ilgili yazıda geçen "meritokrasi" nedir? Bu terimler gerçekten gerekliyse; ya yerlerine anlamlarını karşılayan ve herkesin anlayabileceği kelimeler seçilmeliydi ya da bunların anlamları not düşülmeliydi.

Ne var ki çoğumuzun okumayı göze alamadığı Marx'ın temel eseri "Das Kapital" için yine Marx'ın "ben Kapital'i işçiler okusun diye yazdım" demesi hatırdan çıkabilir mi? Elbette konu ne derece derinlikli ele alınıyor ise, başka deyişle yazar ne derece yazının hakkını veriyor ve konuya emek sarf ediyor ise; okuyucu da o emeğin en azından onda birini göstermeli ve yazının hakkını o da vermelidir. Not çıkarmadan, öylesine, okumuş olmak için okumak; hiç okumamaktan daha iyi değildir. Bize de böylesi okurların lazım olmadığını, böylesi okurlarla işimizin olmayacağını açıklaştıkça belirtelim. Yani yazarın anlaşılmalı ve onun yazdığını açıklaştıkça belirtelim. Yani yazarın anlaşılmalı ve onun yazdığını açıklaştıkça belirtelim. Yani yazarın anlaşılmalı ve onun yazdığını açıklaştıkça belirtelim.

sorun yaşanacaktır. Anlaşılmayacaksa zahmet edip de anlatmaya çalışmanın ne yararı olabilir?

Bir çoğumuz yazılarımızda yazım ve imla kurallarını hiçe sayarak ve bazen açıkça bu kuralları katlederek kendimizi ifade etmeye çalışıyoruz. Bu konuyu abarttığımız sanılmasın. Çünkü biz en küçük bir ayrıntıda gizlenmiş nice geriliğin ve özensizliğin kökeninde, sonradan başımıza iş açan ne de büyük hastalıklar olduğuna yeterince tanık olduk. Ya-

zım ve imla kurallarına dikkat etmede İbrahim Kaypakkaya örneği alınmalıdır. O Şafak Revizyonizmi'nin Program Taslağı'nı eleştirirken, en ufak noktaları dahi önemle ele almış, deyim yerindeyse virgüle varıncaya dek titizlik göstermiştir. Kaypakkaya'nın yazım tarzındaki bu özellik onun diğer yazılarında da açık olarak kendisini gösterir. Bu sadece Kaypakkaya'nın değil; işini ciddiye alan ve ona bilinçli bir emek vermeyi çok görmeyen bütün komünist ustaların ve bilim-

mesi başka şeylerdir.

Dilin sade kullanımında da yine Kaypakkaya ve özellikle de Mao örnek alınması gereken isimlerdir. Bu konu ile ilgili olarak "Halkın Günlüğü" gazetesinin 16-31 Ağustos 1998 tarihli sayısında yayınlanan "Üslup Sağa Sola Sapsmadan Dosdoğru Kalbe Saplanan Bir Oktur" başlıklı yazı da yeniden incelenmelidir. İlgili yazı Kardelen Yayımcılık bürolarındaki gazete arşivlerinden temin edilebilir.

Yazılarımızın biçimsel sorunlarından bir tanesi de kaynakça kullanımıdır. Kaynakça kullanımı farklı işlevleri yerine getirecek biçimlerde olabilir. İdeolojik saflaşmada muhalif-devrimci olarak adlandırığımız yayınlarda farklı; gerici-burjuva yayınlarda farklı bir biçimlenme söz konusudur. Genel olarak takip ettiğimiz tüm bilim dergilerinde bu farkı görüyoruz. Şüphesiz bir dergi içinde bir çok farklı kaynakça kullanımı tekniği hoş bir durum değildir. Bu farklı kullanımları önlemek ve okuyucunun yazıyı takip etmesini kolaylaştırmak için kimi muhalif bilimsel dergilerin de kullandığı tekniği uygun görüyoruz:

* Metin içinde kaynak gösterirken dipnot kullanılmamalı, yazının konusuna doğrudan ilgili olmayan ve/veya yazının akışını bozacak noktalar için notlar kullanılmamalıdır. Notların tümü yazının sonunda toplanmalıdır.

* Alıntı, alıntı yapılan yazarın kaleminde yapılıyorsa virgüli dahi değiştirilmeden ("") ve ("") işaretleri arasında; özetleniyorsa bu işaretler kullanılmadan yapılır. Alıntının sonuna parantez içerisinde alıntı yapılan kişinin soyadı, alıntı yapılan metnin basım tarihi ve gerekiyorsa sayfa numarası yazılır. Örnek olarak: yazarın

adı metinde geçmiyorsa: (Marx, 1979) şeklinde, yazarın adı metinde geçmiyor ve belirli bir sayfaya gönderme yapılıyorsa: (Marx, 1979:24) şeklinde, yazarın adı metinde geçiyorsa sadece (1979) şeklinde, iki yazar varsa (Marx ve Engels, 1994) şeklinde, üç ve daha çok yazar varsa (Ercan vd., 2001) şeklinde kaynak gösterilir. Nokta işareti alıntının sonuna değil; parantezin sonuna konur. Örnek: "----" (---, ---).

* Atfı yapılan yazarın adı metin içinde ilk defa anıldığında adı ve soyadı, daha sonra ise sadece soyadı kullanılır.

* Aynı yazarın aynı yıl içinde basılmış eserlerine atıfta bulunmak için basım yılına harfler eklenir. Örnek: (Demirer, 1999a).

* Aynı konuyla ilgili olarak değişik kaynaklara atfı yapmak için yazarın adı, metnin basım yılı ve gerekiyorsa sayfa numaraları birbirlerinden noktalı virgüllerle ayrılır ve yazarlar alfabetik olarak sıralanır. Örnek: (Lenin, 1970:84; Marx, 1980:12).

* Alıntı yapılan ve yararlanılan bütün eserler yazının sonunda "kaynakça" kısmında sıralanır. Kaynaklar yazarlarının soyadlarının alfabetik sırasına göre dizilir. Bazı örnekler şöyledir: Kaynakça kısmına alınan eser,

Kitapsa;

Moran B. (1994), Edebiyat Kuramları ve Eleştiri, İstanbul: Cem.

Çeviri kitapsa;

Marx K. (1979), Ekonomi Politikin Eleştirisine Katkı, çev: S. Belli, Ankara: Sol.

Dergiden makaleysse;

Ercan F. (2002), "Çelişkili Bir Süreklilik Olarak Sermaye Birikimi - I", Praksis 5., 25-76.

Derleme kitaptan makaleysse;

Wood E. M. (2001), "Postmodern Gündem Nedir?", E. M. Wood ve J. B. Foster (der),

Marksizm ve Postmodern Gündem İçinde, çev: A. Fethi, Ankara: Ütopya, 7-26.

şeklinde kullanılır.

Bir çok yazının e-mail yoluyla dergimize ulaştırıldığı da düşünüldüğünde; yazıların gönderilmeden önce bir başkasına okutulup eleştirilmesini, gerek yanlışların ve eksiklerin giderilmesinde, gerekse de canlı bir ilerlemeletme, eleştiri ve tartışma ortamı yaratılmasında muazzam olanaklar sağlayacaktır. Emin olun ki yazarın on okuyuşunda fark edemediği bir hatayı, bir başkası ilk seferde fark edecektir. Ayrıca bu sayede yazılar dergi yayın kurulunun ve sorumlu editörün önüne gelene kadar daha da kuvvetlenecek ve hatalarından arınmış olacaktır.

Yazımız boyunca içerik ve biçimle ilgili kimi sorunları ele almaya çalıştık. Şüphesiz "Hata yapmayanlar sadece ölümlerdir." Bizler hata yapmaktan korkmamalıyız, ancak varolan hata ve eksikliklerimizi de kanaksamamalı, daima daha iyisini hedeflemeliyiz. Yoksa elbette, özellikle de ilk başlarda, kimi kavramların yanlış kullanıldığı, yöntemsel yanlışların olduğu, sayfalar dolusu yazılıp da hiçbir şeyin anlaşılmadığı yazılar da olacaktır. Bunlar bir bakıma doğaldır. Önemli olan yılmadan ve bilinçli bir şekilde yanlışlarımızın ve eksikliklerimizin üzerine gidebilmektir. Kolektifimizi daha işlevsel kılmak her okuyucunun derginin hedeflerini doğru bir biçimde kavraması ile mümkündür.

KAYNAKÇA:

Stalin J. (1992), Marksizm ve Dil, İstanbul: Evrensel. □

O, HER ŞEYDEN ÖNCE BİR KOMÜNİSTTİ

Mart ve Mayıs ayları, Türkiye Devrimci Hareketi açısından son derece önemlidir. Bu iki ayda yaşananlar ve bunlara paralel bir şekilde baskın- da

İbrahim Kaypakkaya'yı. Zira Kaypakkaya çok daha ayırt edici özelliği olan önderlerden biridir. Çünkü o, her şeyden önce bir komünistti!

Coşku ve heyecanla belirttik bu niteliği, ki her zaman ve mekanda özel bir itinaya ve özel bir heyecana sebeb olacak bir nitelikti bu. Dolayısıyla öne çıkartılması gerekir. Aksi bir tutum ve aksi bir

yer alan yazılar, bunu yalın bir şekilde göstermektedir. Newroz ve 1 Mayıs gibi günlerin yanı sıra, devrimci hareketin önderlerinin ölüm yıldönümleri vesilesiyle de öne çıkan aylardır Mart ve Mayıs. Bu yüzden bizler de konu edinmek istedik, bu aylar içerisindeki önemli olaylardan birini; 18 Mayıs'ı ve

başlangıç burjuvazinin değişimine su taşıyacaktı; bunu Deniz Gezmiş'ler deneyiminden oldukça iyi bilmekteyiz. Zira politik bir karşıtlığın ürünü olarak ortaya çıkan idam gerçekliği hukuksal boyutuyla tartışmaya açıldığından ya da tartışma bu minvalde sürdürüldüğünden geline aşamada De-

niz'lerin o militan duruşu gölgelenmiştir; Hoşçakal Yarın'larda dinamizm yerine gözyaşı türemiştir.

Bunu sadece ideolojik ve politik duruştaki açmazlar ve zayıflıklarla izah edemeyiz. Çünkü burjuvazi, binbir hileli yöntem ile manipülasyonlar sağlayabilmektedir. Dolayısıyla yapılanları basit yaklaşımlarla izah etme yönteminden sıyrılmalı ve sağlıklı düşünerek adımlarımızı koordine etmeliyiz. Örneğin Cumhuriyet gazetesinde devrimci önderlere ilişkin hazırlanan dosyanın olumlu yanlarını görürken, şu soruyu da ihmal etmemeliyiz: Günlük basında Kemalizm'in en sadık savunucusu olan Cumhuriyet gazetesi acaba neden İbrahim Kaypakkaya ve Haki Karer gibi anti-Kemalist olan önderleri de iyimser profillerle anlatma ya da aktarma ihtiyacı duymuştur?

Acaba neden?

"Meselerle ele alırken hep olumlu ve hep olumsuz bakışından uzak durmalıyız." Ve bu yüzden meseleyi bir de olumsuz yanıyla süzgeçten geçirmeliyiz.

Olumsuz yanıyla süzgeçten geçirdiğimiz taktirde, diğer devrimci önderler gibi Kaypakkaya'yı da kavrayarak sahiplenmekte yetersiz kaldığımız gerçekliğini görürüz.

İbrahim Kaypakkaya, dava arkadaşlarıyla mahkemede

Olguyu, bireyi ya da düşüncüyü kendi gerçekliği ile kavramaktan yoksun bir iyimserlikle olguyu, bireyi ya da düşüncüyü kendi gerçekliğinden uzak bir kavrayış ile burjuvazinin suyuna akıtmış oluruz ki bu saatten sonra yeni resimli tişörtler giymekten ve cep telefonlarınıza yeni suretler çizmekten başka şansımız kalmayabilir. Bu yüzden önderleri anar ve sahiplenirken neyi, nereden kavrayacağımızı iyi tespit etmek durumundayız.

Kaypakkaya, çoğunlukla işkence karşısındaki tutumuyla anılır. Bu olması gereken bir şey ama

bilmek ve kabul etmek gerekir ki onun işkence karşısındaki tutumu bir sonuçtur. Dolayısıyla bu sonucu nedenleri ile birlikte irdelemeliyiz ki bu bizi onun görüşlerine götürür. Çünkü o, görüşleri doğrultusunda direnmiş ve bu direniş içerisinde görüşlerini savunmuştur. Bu görüşler için devlet raporları şöyle demektedir:

"Türkiye'de komünist mücadelede şimdi halka en tehlikeli olan Kaypakkaya'nın fikirleridir. Onun yazılarında sunduğu görüşler ve öngördüğü mücadele metodları için hiç çekinmeden ihtilalci ko-

münizmin Türkiye'ye uygulanması diyebiliriz."

Kaypakkaya'nın kendisi ise, bu görüşlerini Büyük Proleter Kültür Devrimi'nin (BPKD'nin) ürünü olduğunu söyler.

O halde Kaypakkaya'yı anarken, görüşleriyle birlikte anmalı ve sahiplenirken görüşlerini kavrayarak sahiplenmeliyiz. Bu, çok yakıcı bir ihtiyaçtır ve her geçen gün kendisini daha bir hissettirmektedir. Dolayısıyla zemine sağlam basmak için Kaypakkaya'nın görüşlerine ve BPKD'nin ürünlerine yoğunlaşmak gerekir ki bunlar içerisinde günün ihtiyaçları bakımından genel siyasi çizgi doğrultusunda kitle çizgisi ve kitle çalışması daha özel bir önem taşımaktadır. Çünkü kitle temeli olmayan ve kendi sosyal tabanı üzerine yükselmeyen bir hareketin adı ve çizgisi ne olursa olsun, o hareket küçük burjuva öncü tarzından ve ekonomist savas tarzından sıyrılamayacaktır.

Kitle çizgisi ve kitle çalışması daha özel bir önem taşımakta ise Kaypakkaya'nın görüşlerinin yanı sıra, sevgili Emrah Cilasun'un da itinayla dikkat çektiği gibi Kaypakkaya önderliğindeki 11 aylık pratik mücadeleyi de irdelemek gerekir. Çünkü bu pratik mücadele o görüşlerin uygulanışının da ifadesidir.

Böyle bir inceleme yöntemi nostaljik boğuntulara inat, devrimci enerjimizi ve ufukmuzu daha bir genişletecek, halkın ve halk gençliğinin ihtiyaçlarına cevap olma gücü verecektir. Bu gücü edindiğimiz oranda sıçramalar yapıp, yeni ufuklara doğru yalın ve mütevazı adımlarla yürüyoruz; rehberlik Kaypakkaya'ya, yürümeğe ise bizlere düşer. □

KALİTE ARAYIŞLARI SÖMÜRÜNÜN YENİ BİR BİÇİMİ Mİ ?

Kalite kavramına yüklenen farklı anlamlar ve buna basat olarak kaliteli ürün sağlama sorumluluğunun, sanayi devriminden önceki biçimiyle basit ayıklama işlemi olmayıp, işletmelerin hem üretim süreçlerini, hem de ürünün kullanıcıları ile etkin iletişim içinde bulunduğu dışsal süreçleri de içermesi kalite kavramını daha karmaşık ve üzerinde sermaye ve emek kesimince sıkça tartışılan bir konu haline getirmiştir.

Türkiye'de de özellikle son 10 yıldır yönetim alanında en çok tartışılan ve bir o kadar da uygulama alanı bulan yönetim yaklaşımlarının başında hiç şüphesiz **Toplam Kalite Yönetimi** (TKY) gelmektedir. Yönetim biliminin günümüze kadar geçirdiği aşamalar, farklı yaklaşımları gündeme getirmiştir. Bunun son örneklerinden biri olan TKY, sanayi sektörüne olduğu kadar, eğitim yönetimine de yansarak, eğitim yönetimine yeni bir şekillenme sunmuştur. "**Değişim**" kavramının günümüzde her şeyi çok kolay açıkladığı "**rekabet**" ortamında, bu kavramı da (değişim kavramını) kendisine, paradigmalardan değiştirilmesi gerektiğine olan inancı artırabilmek ve bu yönetim an-

layışına entegrasyon sürecini hızlandırabilmek için temel dayanak yapmıştır. Kendisinden önceki yönetim yaklaşımlarının zaafı üzerine şekillenmiş ve özünde üretim sürecindeki bunalımları giderme, verimliliği artırma uğraşları sonucu özellikle 1980'li yıllardan sonra bir çok ülkede uygulanmasına neden olmuştur.

Bu yönetim yaklaşımının ana felsefesini, üretimdeki verimliliğin sürekliliğini sağlayabilmek için "sürekli iyileştirme" mantığı yer almaktadır. İşletmelerin sıfır hatalı üretime giden yolda sürekli iyileştirmenin (bir yandan da Ar-Ge desteği ile) kaçınılmaz bir yöntem olduğu söylemiyle kurumsal performans ölçümünde öz değerlendirme modelini geliştirmiştir. Bugün de Türkiye'de kullanılan model, **TÜSİAD-KalDer** aracılığıyla da özel ve kamu sektöründe yaygınlaştırılmaya çalışılan Avrupa Kalite Yönetimi Vakfı'na geliştirilen mükemmel modelidir.

Bunalım ve Toplam Kalite Yönetimi

Japonya'nın 2. Paylaşım Savaşından sonraki sosyo-ekonomik koşulları içinde şekillenen TKY'nin Batılı ülkelerin de dik-

katini çekmesi, bu ülkenin üretim sürecindeki tıkanıklığı büyük ölçüde aşmış olmasından kaynaklanmaktadır. Batılı firmaların, "Japonizasyon" şeklinde tanımlanan üretim süreci organizasyonunu uygulamaları 1970'li yıllardaki dünya kapitalizminin yapısal bunalımına denk düşmektedir.¹

Yıldır'e göre (1999, s. 5); 1970'lerdeki dünya kapitalizminin bunalımlarının aşılması için yeni-liberal ekonomik model geliştirilmiştir. Bu modelin temelini, ekonominin tamamıyla piyasa yönetimi, devletin ekonomideki rolünün azaltılması, sermaye hareketlerinin serbestleştirilmesi ve sosyal devletin kazanımlarının kısıtlanması oluşturmaktadır. Bu politikaların yaşama geçirilmesi için uygun görülen üretim modeli ise post-fordist olarak adlandırılmakta ve esnek üretim, yalın üretim biçiminin bütünselliğinden oluşmaktadır. Esnek üretim sisteminin işverenler, işçiler, tedarikçiler, satıcılar, alıcılar arasındaki ilişkililerdeki teknik ve sosyal sorumluluklarının düzenlenmesi için kullanılan yönetim modeli ise TKY olmuştur. Kapitalizmin kar krizi, esnek üretim ve sosyal organizasyonu arasındaki orga-

laşığıdaki şekilde gösterilmektedir.²

20. yüzyılın başlarında üretim sürecinin karmaşılaşması, Taylor'un ortaya koyduğu sistemin verimliliği sağlamadaki yetersizliği, üretim sürecindeki sorunların artmasına ve daha vasıflı işgücüne gereksinim duyulmasına neden olmuştur. Taylorist üretim modelindeki kafa ve kol emeğinin bir-birinden ayrılması üretim sürecinde bireyle ilgili sorunları ön plana çıkarmıştır. Çalışanlardaki bu yabancılaşma türü onların üretkenliğini azaltmış, verimliliklerinin düşmesine neden olmuştur. Sistemin toplam verimliliği artmasına rağmen işçilerdeki bu düşüş onların yenilikçi, buluşçu özelliklerinin de kullanılması gerektiği sonucunu ortaya çıkarmıştır. Sıfır hatalı üretime giden yolda işçilerin tam kapasite ile çalışmaları, zihinsel potansiyellerinin de kullanılmaları olanak tanınması ile mümkün olacağı görüşü yaygınlaşmıştır. TKY'nin başarılı olmasının en büyük nedenlerinden birisi de sistemin uyum içinde çalışmasını sağlayacak organizasyonun oluşturulması olmuştur. Bu da üretimi yapan kişiye yani işçiye, kalite çemberleri foluyla kontrol imkanı verilmesiyle mümkün kılınmıştır.

Ansaf'a (1996, s. 19) göre; sistemin çalışabilmesi için üretim hattındaki işçiye yetki, sorumluluk ve inisiyatif verilmesi, işçilerin bilgi, deneyim, iş becerilerini kullanmaları için kalite çemberlerinin oluşturulması ile onlara çok çeşitli işler yaptırılmakta, onların zihinsel potansiyellerinden de yararlanılarak emek üretkenliğini arttırmaktadır. Bu da fordizmde işçiye olan bağımlılık azaltırken, esnek üretim sisteminde işçi

ile yönetimin etkin işbirliğini getirmektedir.³ Görüldüğü gibi kafa emeği ile kol emeğinin ayrıştırılarak oluşturulan yabancılaşma biçimi TKY ile giderilmeye çalışılmıştır. İşçilere kendi potansiyellerini açığa çıkaracak imkanların tanınması, onlara yetki ve sorumluluk verilmesi çalışanlarda büyük bir motivasyon aracı olarak kullanılmıştır. Ancak bu durum yeni bir yabancılaşma biçiminin ortaya çıkmasını engelleyememiştir. Bu yabancılaşma türü işçiler arasındaki bölünmeyi kökleştirmiş ayrıca üretimin toplumsal olmasına rağmen mülkiyetin toplumsal olmaması gibi yabancılaşma türünü devam ettirmiştir.

TKY'yi oluşturan temel bileşenlerinin başında etkin bir liderlik anlayışı ve tam katılım gelmektedir. Liderler tam üretkenliği ve israfı azaltmak için organizasyonu vizyonları doğrultusunda oluşturmalı, bu vizyon doğrultusunda üretkenliğini arttırabilmesi için tüm çalışanlar arasında da amaç birliğini oluşturmalıdır. Çalışanların katılımı ise, yaptıkları işle sınırlı olup, çalışanların kurum ile uyumlu olmasını sağlayan "sanal" bir katılım anlayışı getirmektedir. Kalite çemberleri uygulamalarında, çemberlerin uğraşmamaları gereken alanlar olarak özlük hakları, ücret ve personel politikaları sıkça gösterilmektedir.

Eğitimde Toplam Kalite Yönetimi Uygulamaları

Eğitim sektöründe TKY uygulamalarının tarihi de pek eski değildir. Eğitimde TKY Amerika'da 1990'lı yıllardan sonra, Türkiye'de ise 1999'lı yıllarda başlamıştır.

Eğitimin temel sorunu altında toplumların gereksinimlerine

yanıt verebilme, uyum sağlayabilme sorunudur. Bu ister niceliksel anlamda okullaşma ve işgücü piyasasının gereksinim duyduğu sayıda mezun olsun, ister eğitimin içeriği ve nasıl bir insan sorusunun karşılığı olan niteliksel anlamda olsun sorunun özünü uyum oluşturmaktadır. Türkiye'de de eğitimde TKY uygulamaları bu arayışın sonucu olarak Dünya Bankası'nın finanse ettiği Milli Eğitimi Geliştirme Projesinin ürünü olarak ortaya çıkmıştır.

Eğitimde kalite arayışlarının kaynağı, okullaşma oranlarındaki düşüklük, mezunlardaki yetersizlik, eğitim programlarının başarısızlığı ve en önemlisi olarak da hizmeti kullananları eğitim ve sorunlarına ilgi göstermesi olarak gösterilebilir. Hizmetin kullanıcılarının eğitim finansmanına katkısını arttırmak, eğitim politikalarının oluşturulmasında onların düşüncelerini almak gibi "diş müşteri tatmini" olarak ifade edilen söylem aslında sistemin kendi iç bunalımını hafifletme ve sistemin iyileştirilmesinde onlara da bu anlamda sorumluluk verme yaklaşımından kaynaklanmaktadır.

DİPNOTLAR

1 Ansel, Hacer. Teknolojik Gelişmelerin İşgücü Niteliğine Etkileri. İnsan Toplum Bilim 4. Ulusal Sosyal Bilimler Kongresi Bildiriler. Kavram Yayınları, 1996, s. 11-24.

2 Yıldır, Ayşe Gül. Toplam Kalite Yönetiminin Özel Sektör ve Kamu Kesimi İçin Ortak Bir Model Oluşturabilme Potansiyeli. Kamu Yönetiminde Kalite. 2. Ulusal Kongresi 21-22 Ekim 1999, TODAİE, Yayın No: 296, s. 3-14.

3 Aynı, s. 19.

GEN-ETİK NEREYE?

Yirminci yüzyılın en "canlı" bilimsel devrimi olan, gen teknolojisi baş döndürücü ve beklenmedik bir hızla ilerliyor. Mendel 19. asırda bir manastırın bahçesinde bezelyelerle yaptığı kalıtım çalışmasının 150 yıl sonra dünyanın ilgi odağı haline gelen genetiğin temellerini oluşturacağını biliyor muydu?

Mendel, uzun yıllar değişik özelliklere sahip bezelyeleri çaprazlayarak yaptığı deneylerin sonuçlarını yayımlamış, ancak hiç ilgi görmemişti. Mendel kuralları 1865'te yayınlandı ancak, 1900'lerde hak ettiği değeri buldu. Bu kurallara göre; canlıların her özelliği bir faktör (gen) tarafından belirlenmektedir.

Moleküler biyoloji ve genetik çağının en önemli buluşu, 1953 yılında Watson ve Crick adlı iki bilim adamının DNA molekülünün çift sarmal yapısını açıklaması oldu. DNA üzerindeki genetik bilgilerin bir hücreden diğerine, bir kuşaktan bir sonrakine nasıl geçtiğini açıklayan bu buluş, moleküler biyoloji araştırmalarının imvesini artırdı.

Bu buluşu izleyen yıllarda, DNA molekülündeki özel dizilere bağlanarak kesen restriksiyon enzimlerinin bulunması, DNA parçalarını birleştiren ligaz enzimlerinin

tanımlanması ve bu enzimler yardımı ile bir organizmaya ait DNA dizisinin (genin) izole edilerek başka bir organizmanın genetik yapısı-

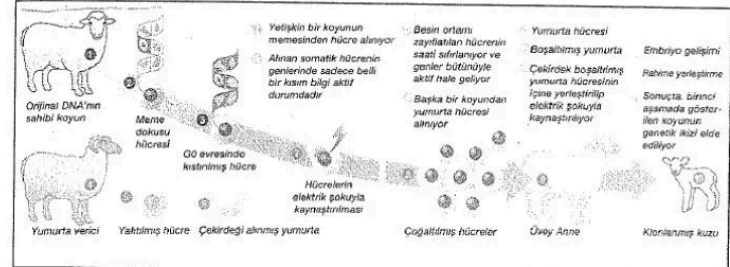
Gen teknolojisi, artık genetikçiler, sosyologlar, felsefeciler ve etikçiler arasında tartışılıyor. Rekombinant-DNA teknolojisine ilişkin tartışmalar sağlık sorunları ile başlayıp, politik ve ekonomik bir tartışma platformundan geçerek çok daha kapsamlı bir sosyolojik zemine oturmuştur. Dolayısıyla genetiğin geleceği yalnızca teknolojiye değil, toplumun değerler sistemine de son derece bağlıdır

na eklenebileceğinin gösterilmesi yeni bir teknolojinin "Gen Mühendisliği", Moleküler Biyoteknoloji olarak da adlandırılan Rekombinant-DNA teknolojisini doğmasına neden oldu. Rekombinant-DNA teknolojisi ile istediğimiz herhangi bir özellik ile ilgili DNA

dizisini (geni), istediğimiz canlıya aktarabilir, böylece gene aktardığımız canlı organizmaya yeni özellikler kazandırabiliriz.

1970'lerin başında bu teknolojinin taşıdığı riskler tartışılmaya başlandı. 1973'te bazı bilim adamları Ulusal Sağlık Enstitüleri başkanına hitaben bir mektup yayınladı. Bu mektupta Rekombinant-DNA kuramının genetiğin doruğunu oluşturduğu; ancak insan ve çevre sağlığı açısından büyük tehlikeler taşıyabileceği vurgulanıyor ve Akademi'nin bir komite kurarak, yeni teknolojinin emniyet sorunlarını incelemesi öneriliyordu. Mektupta önerilenler çeşitli ülkelerden gelen 150 temsilcinin katılımı ile gerçekleştirilen bir konferansta tartışılarak karara bağlandı. Toplantının kapanış oturumunda deneyler taşıdıkları risklere göre sınıflandırıldı. DNA'lariyla çalışılan organizma insana ne kadar yakınsa, deneyin o kadar riskli olabileceği konusunda birleşildi. Deneylerde yalnızca özgül ortamlarda üreyebilecek ve laboratuvar dışında yaşamını sürdüremeyecek biçimde mutasyona uğratılmış bakterilerin kullanılabilmesine karar verildi.

Bu gelişmelerin ardından bakteriler, bitkiler klonlanabiliyor, ancak bitki hücrelerinde başarılmamasına rağmen, tamamen farklılaşmış

hayvan hücrelerinde klonlama başarılmıyordu. Bazı bilim adamları farklılaşmış hayvan hücresinden klon oluşturmamaya çalışıyorlardı. Fakat 27 Şubat 1997'de bilim çevreleri ve dünya sarsıldı. İskoçya'da Rosalind Institute'de çalışan Wilmut ve yardımcı Campbell ilk klon hayvan, koyun Dolly'yi kopyaladıklarını açıkladılar.

Doktor Wilmut ve yardımcısının gerçekleştirdiği başarı şöyle özetlenebilir: Yetişkin koyundan alınan somatik bir hücrenin (vücut hücresi) çekirdeği çıkartılıp, başka bir koyuna ait çekirdeği çıkartılmış yumurta hücresine yerleştiriliyor. Bu hücre taşıyıcı bir annenin rahmine aktarılıyor ve bundan sonra kopya canlı normal doğumla dünyaya geliyor. Kopya canlı somatik hücre (vücut hücresi) çekirdeği alınan canlının genetik ikizi oluyor.

Dolly'nin oluşma sürecinde yapılan 277 kopya denemesinden sadece 1'i beklenen sonucu verdi. İnsanlık tarihinde yeni bir sayfa açacak olan Dolly doğmuş, fakat denemeler yaşlı hayvandan alınan hücreden yapıldığı için yaşlı bir kopya gözlerini dünyaya açmıştı. Dolly'nin yarattığı sevinç ve heyecan yeni soruları da beraberinde getirdi. İnsan kopyalanması çalışmaları çok sayıda denk aynı rahatlıkla gözden çıkarılabilecek

miydi? Bu tartışmalar sürerken insanın kopyalandığı haberi varolan risklerin ne derece göz önünde tutulduğunun göstergesi oldu.

İnsan Genom Projesi

Gen teknolojisi alanında 1990 yılında ortaya atılan "İnsan Genom Projesi"ni insanlarda bulunan genetik yapının tümünü açığa çıkaran bir harita olarak özetleyebiliriz. Bu proje tamamlandığında insan DNA'sının yapısı, düzeni, işlevleri konusunda ayrıntılı bir kaynak hazırlanmış olacak. Bu projenin tamamlanması ile birlikte kanser, şeker, şizofren ve zeka geriliği gibi hastalıkların tamamının tarihe kayacağı söyleniyor.

Genetikteki gelişmeler, yeni bir pazar oluşumuna ve dünyadaki şirketlerin bütün dikkatlerini biyoteknoloji alanına yönlendirmeye sebep oldu. Şirketler arasında en iyi bilim adamını "kapma", yeni gelişmeleri bir üst boyuta taşıyabilecek, yeni ürünler keşfedecek, üniversitelerle anlaşma yapabilecek rekabeti yaşıyor. Genetik dünyasındaki gelişmelerin bu denli hızlı ve baş döndürücü şekilde ilerlemesinin başlıca nedeni bu şirketlerin patentleyecekleri özel genlerden yüksek gelir elde edebilecekleri bilimleri ve bu projeleri büyük miktarda para aktarmak-

tan çekinmemeleridir. Bu gibi kaygılara boğulmak istenen İnsan Genom Projesi'nde asıl amaç hastalıklardan uzak, daha sağlıklı ve daha uzun bir yaşam sağlamaktır. Bu amaca ulaşma yolunda birçok soru göze çarpmaktadır.

- Bireye ait genetik bilgiler kim ulaşabilecek ve bu bilgileri nasıl kullanacak?

- Yeni genetik tanı ve tedavi olanaklarına kimler ulaşabilecek?

- Toplumlar ve bireyler arasında yeni bir eşitsizlik kaynağı mı olacak?

- Tıbbi tedavi ve süperleştirme arasındaki çizgi nasıl belirlenecek?

Gen teknolojisinin henüz yeni ve maliyetinin çok yüksek olduğu göz önünde bulundurulduğunda, bu teknolojinin kimlerin yararlanacağı sorusu cevabını buluyor. Sıradığımız sorularla ilgili yasal düzenlemelerin bulunmaması etik kaygıları artırıyor. Bu boşluğun personel alımında gen haritalarının istenmesiyle yeni bir ayrımcılığa daha yol açacağı ortada.

Yeniden Öjeni mi?

Endişelerin asıl kaynağı, insan genomuyla ilgili yeni bilgilerin insan türünü "iyileştirmek" için kullanılabilir olması; yani "eugenesis". Yunanca "sağlıklı doğum" an-

lamına gelen eugenesis sözcüğünü karşılayan öjeni terimi biyoetik ansiklopedisinde şöyle tanımlanıyor: "İnsan neslinin genetik yapısını ıslah etmeyi amaçlayan yöntemlerin bilimi; bu tür ıslaha teşvik eden bir

da ise toplumu üstün olanların daha çok çocuk yapması yönünde zorluyordu. I. Paylaşım Savaşı'ndan sonra, kalıtımda çevresel etkenlerin önemi ve birden çok genin rol oynayabileceğinin anlaşılmasıyla öjeni bilimsel olarak savunulamaz hale geldi. Ancak bu bilgi öjenist uygulamaları engellemedi. ABD'de 1924'te çıkarılan Göç Kısıtlama Yasası, Avrupa'nın kuzeyinden gelen göçmenlerin ülkeye girişine izin verirken "biyolojik olarak alt düzeyleri"ne yerleştirilen bölgelerden gelenleri ülkeye sokmuyordu. 1920'lerde Almanca ders kitapları kalıtım ve ırk hijyeni görüşleri ile doldu. 1933'te Doğuştan Hasta Nesilleri Önleme Yasası çıkarıldı. Yasa, "Doğuştan Akıl Hastaları, Sarahılar, Şizofrenler, Manik-depresifler ve Ağır Alkolikler" kısırlaştırmayı öngörüyordu. II. Paylaşım Savaşı yıllarında Nazi Almanyası'nda Hitler'in Üstün ırk yaratma projesi hayata geçirilmeye başlanmış, milyonlarca Yahudi toplama kampında katledilmiş, özenle seçilmiş Almanlar birbirleriyle evlendirilerek saf Alman ırkı yaratma projesi uygulanmaya başlanmıştı. Günümüzde de hükümetlerin ve

desteği sağlandı. Çin'de 1995'te yürürlüğe giren bir yasayla evlenecek kişilerin genetik hastalıklar, AIDS, Frengi, Zeka Geriliği gibi hastalıklar açısından tıbbi kontrollerinin yapılmasını öngörüyordu. Doğacak çocukta bu hastalıklardan herhangi birinin bulunması olasılığında evlenmeye kısırlaştırma kaydıyla izin veriliyordu.

Gen teknolojisi, artık genetikçiler, sosyologlar, felsefeciler ve etikçiler arasında tartışılıyor. Rekombinant-DNA teknolojisine ilişkin tartışmalar sağlık sorunları ile başlayıp, politik ve ekonomik bir tartışma platformundan geçerek çok daha kapsamlı bir sosyolojik zemine oturmuştur. Dolayısıyla genetiğin geleceği yalnızca teknolojiye değil, toplumun değerler sistemine de son derece bağlıdır. Biyoetik bağlamdaki tartışmalarda bu noktada kendini gösteriyor. Genetik bilimi ve gen teknolojisinin "yeni öjeni" anlayışına yol açma potansiyeli yadsınamayacak bir gerçek. Dolayısıyla bu teknoloji geniş bir sosyo-kültürel bağlamdan koparılarak ele alındığında her türlü anti-demokratik uygulamayı da davet edebilir.

KAYNAKÇA

<http://www.bioclub.hacettepe.edu.tr/makeles/molbio/02.html>

<http://www.kayipdunya.com/01-10-01/yazilar/muratgoc/>

Bilim ve Teknik Şubat 19996, Nisan 1997, Haziran 2000, Nisan 2002

Klinik Dergisi Özel Sayı (Tabip Odası Yayınları)

İstanbul Üniversitesi, Moleküler Genetik Kitabı

* Mutasyon: Fiziksel ve kimyasal etmenlerle genetik materyalde oluşan kalıtsal değişiklikler □

ANADOLU'DA FELSEFENİN DOĞUŞUNUN MADDİ KOŞULLARI

Klasik Avrupalı merkezci çizgiye göre, "muhteşem" Batı Uygarlığı'nın kökü Antik Yunan'dır. Bu dünya çapındaki ideolojik hegemonyanın en önemli unsurlarından biridir

İktisadi gelişmişlikle ilgilidir. İktisadi ve toplumsal anlamda karmaşıklaşmış toplumlar, felsefeye yakın toplumlardır. Yunan Felsefesi büyük bir kültür atılımının meyvesidir, bu meyve bir ülkenin kültürü olmaktan çok, bütün eski uygarlıkların ortak ürünü olarak düşünülmelidir. Mısır'ın, Mezopotamya'nın ve başka toprakların duyarlılıkları Yunan Ülkesinde yeni bir sezgiye dönüştü, yeni bir anlatım kazandı, giderek imgelemin belirleyiciliğinden çıkarak ussal düşünceye doğru gelişti.

İlk Uygur Toplamlar

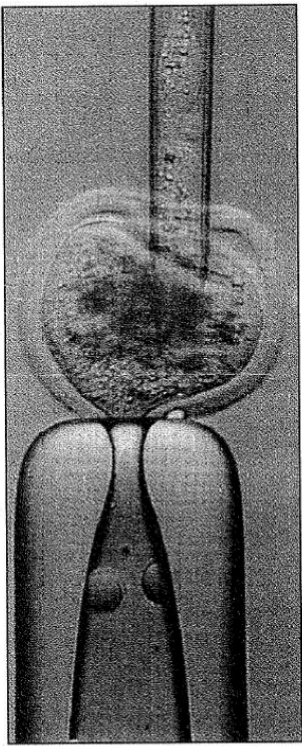
İnsanlık tarihinde uygarlık olgusunun, çeşitli neolitik toplulukların (iç ve dış etkiler sonucu) artı üretemeyen bir ekonomiden artı üretilen bir ekonomiye geçişi sonucu ortaya çıktı. Bu toplumsal artı, farklılaşmış (ekonomik, toplumsal ve siyasal farklılaşmalar) sınıflı, devletli, uygar toplumların gelişimin temelini oluşturmıştır.

İlk uygar toplumun, MÖ 3500 dolaylarında Fırat ve Dicle Irmakları'nın suladığı topraklarda, Mezopotamya'da ortaya çıktığı biliniyor. (Sümer Uygarlığı) Bu uygarlığı Nil Deltası'nda odaklanan Mısır Uygarlığı, Kuzey Hindistan'da İndus Nehri'nin civarında doğan İndus (Eski Hint) Uygarlığı ve ardından

Sarı Irmak Vadisi'deki Çin Uygarlığı izler. Uygarlık düzeyine Mısır'da MÖ 3000, İndus'ta MÖ 3000-2500, Çin'de MÖ 1500 dolaylarında erişildi.

Uygurlıkların ortak özelliği ılıman iklim kuşağı ve büyük nehirlerin suladığı bereketli ovalarda yaşamı. Pek bu uygarlıklar birbirinden bağımsız mı geliştirdi yoksa çeşitli düzeylerde birbirleriyle ilişkileri var mıydı?

Alaeddin Şenel: "Mezopotamya uygarlığının her iki bölgem (Mısır ve İndus) uygarlığının oluşmasında kesin rolü oluşmasında bilim adamları hemen hemen görüş birliği içtindeler. Mısır'da Erken Hadenan döneminden az önceki tarihlere yüksek pruvallı (geminin ön tarafı) gemilerin Nil'den içeriye kadar girip, alçak pruvallı gemilerin (Mısır gemileriyle) savaşlara gittiklerini gösteren Mısır resimleri bulunmuştur. Yüksek pruvallı gemilerin Mezopotamya gemileri oldukları bilinmektedir. Mezopotamya'nın uygarlık birikiminden yararlanan Mısır toplumunun, Sümerlerin bin, iki bin yılda ulaşabildikleri sonuca, yarım yüzyıl gibi kısa bir sürede ulaşarak MÖ 3000 dolaylarında Sümer Uygarlığı'na eşit düzeyde bir uygarlık geliştirdiğini görüyoruz."

program, toplumsal bir hareket."

19.yüzyılda başlayan öjenist hareket istenmeyen özelliklere gebe olduğu düşünülen evlilikleri yasaklıyor veya çiftlerin kısırlaştırılmasını hedefliyordu. Bunun yanın-

bazı özel kuruluşların gerçekleştirmeye çalıştığı öjeni tanımına girecek uygulamalar devam etmekte. 1980'de Singapur'da IQ düzeyi yüksek çiftleri evlendirmek için yasa çıkartılarak bu çiftlere para

Mezopotamya'nın İndus uygarlığı üzerinde de benzer etkilerinin olduğu, iki bölge arasında yoğun ticaretin yaşandığı, Mezopotamya'da bulunmuş olan İndus yapısı mühür ve mallardan anlaşılıyor. Bazı Sümer tabletlerinde Mezopotamya ile İndus vadisi arasındaki ticaret yollarına ilişkin bilgilere

değişkendir.

Mezopotamyalıların Yunan Düşüncesi Üzerindeki Etkileri

Klasik Avrupa merkezci çizgiye göre, muhteşem Batı Uygarlığı'nın kökü Antik Yunan'dır. Bu dünya çapındaki ideolojik hegemonyanın en önemli unsurlarından biridir.

lendiklerini" hiçbir kaygı duymadan açık açık belirtmişlerdir. Yunan Uygarlığı'nın kökenleri ve esin kaynakları konusunda önemli diğer kanıtları da mitolojilerin satır araları ve Antik Ege'de felsefi düşüncenin olduğu bölgenin, Ege'nin Mezopotamya ve Mısır'la temasının en yoğun olduğu Anadolu kıyılarındadır. Bu bölge Mezopotamya etkisinin çok daha yaygın olduğu bir coğrafyadır.

Eski Babil çağından kalma matematiksel ifadeler ve hesaplamalar içeren tabletler, Pisagor'a ve Thales'e atfedilen ünlü teorem ve bağıntıların 1000-1500 yıl önceki Mezopotamyalıların tarafından bilindiğini ve kullandığını kanıtıyor. Mısır ve özellikle Mezopotamya matematiğinde soyutlamaların bulunduğu ve genel çözüm fikrinin var olduğu görülüyor. Mezopotamya aritmetik, cebir ve geometrisinin belli bir takım düşünce klifi ve örneklerine ve bunlarla uyumlu çözüm yöntemlerine dayandığında da kuşku yoktur. Demek ki bu sınırlı anlamda, Mezopotamya matematiğinin sistematize edilmiş olduğu söylenilebilir. Mezopotamya geometrisinde ayrıca, bu analitik niteliklerin çerçevesi içinde, bir tür kanıt fikri vardı ya da bu fikre yaklaşımlar kaydedilmişti. Bu sonuç önemlidir; çünkü bazı Batılı bilim tarihçileri "kanıt"ın Mezopotamya matematiğinde olmadığından hareketle bilimin Antik Yunan ile başladığını, öncekilerin salt pratik kaygılardan kaynaklanan hesaplamalar olarak nitelenebileceğini söylüyorlar.

Thales ile Mezopotamya'da yazılmış olan Yaradılış Manzumeleri'nin başlangıç kısmı arasındaki yakınlık: "Yukarıda göze bir ad takılmamışken ve aşağıda yerin hiçbir adı yokken, bunların babası olan ilkel Apsu'dan ve anası olan

karmakarışık Tiamot'tan çıkan sular bir tek olarak karmakarışık bir durumdaydı." Hiç değilse bu metinler Thales'in orijinal bir kozmogonin mucidi olmadığını ispatlar.

Her şeyin ilk nedeni ve ilk temel ögesi sorusu ile bunu akılcı yoldan yanıtladığına çabası, o ana kadarki mitolojik tasarım tarzını yıkp atmıştır. Yunan felsefesi, yalnızca doğayı kendi kendisi ile açıklamaya çalışması girişildiği için değil, ama her şeyin kendi ilk nedeni maddi olarak kavrandığı için de ilkece maddeci olarak başlar. İlk kez maddeci bir temel anlayışın görüldüğü biçimler, hilozoizm ile panteizmdir. Yunan felsefesi en ilk diyalektik ile başlar. Yunan felsefesi, astronomi, matematik, fizik, jeoloji, meteoroloji ve biyoloji bilgilerine ayrılmaz bağlılık içinde ortaya çıkmıştır. Aristoteles'in fizikçi ve filozof ayrımını sürdüren birçok felsefi tarihçi, Thales, Anaksimandros ve Anaksimenes'in öğretilerini İyonya doğa felsefesi olarak nitelerler, çünkü anılan düşünürler doğayı kendi gözlemlerinin en yetkin nesnesi kılmuşlardır. Doğa felsefesi dendiğinde felsefenin sınırlı bir alanı anlaşıyorsa, bu tanım Miletlilerin öğretilerine kesinlikle uygulanamaz; çünkü ilk filozoflar için doğa, içinde her şeyin (çok az ayrılmış tarzda da olsa) kapsanmış olduğu tümelliktir. Miletlilere sayılan doğa gözlemlerinin de daha tam kavranması gerekir. Çünkü insanlar oldukça, insanlara gözlenecektir doğa. Maddi yaşamlarının üretimi süreci onları buna zorlar. İlk Yunan filozoflarını üstün kılan şey, doğanın yeni bir çeşit ve tarzda gözlemlenmesidir. Onlarda söz konusu olan şey, tümelliğin gözlenişi ile doğa yasallıklarının akılcı bilgisidir. Bu yeni çeşit ve tarz, gözlemlenmesiyle (doğayla) açıklanamaz, çünkü, di-

yelim, Girit-Miken döneminden bu yana hiç değişmemiştir bu. Ama gözlemlenmesi öznesi özünden değişmiştir. İlk filozoflar, mitolojik tasarım tarzına takılı kalandan başka gözlerle doğaya baktılar. Gözlemlenmesi öznesinin ortaya çıkışı ise ancak kendisinin yeni yaşam tarzıyla açıklanabilir.

Felsefe neden Anadolu'da ortaya çıktı?

Felsefenin ortaya çıkışı, genel tasarımdan kavrama, tekil şeylerin tanımından bilgisine, naiv gerçekçilikten yasalıkların kuramsal yanlanışına, mithos'tan logos'a geçişten başka bir şey değildir.

Bu geçişin koşulları ile nedenleri sorusunun yalnızca düşünmenin gelişim süreci ile yanlanması, düşünmenin felsefeliştirilmesini ön koşar.

"Kendi maddi üretimini ve kendi maddi ilişkilerini geliştiren insan, bunlarla kendi gerçekliğini oluşturdu kadar, kendi düşüncesi ile düşüncesinin ürünlerini de değişime sokar. Yaşamı bilinç belirlemez, bilinci belirleyen yaşamdır." (Marx-Engels, Alman İdeolojisi)

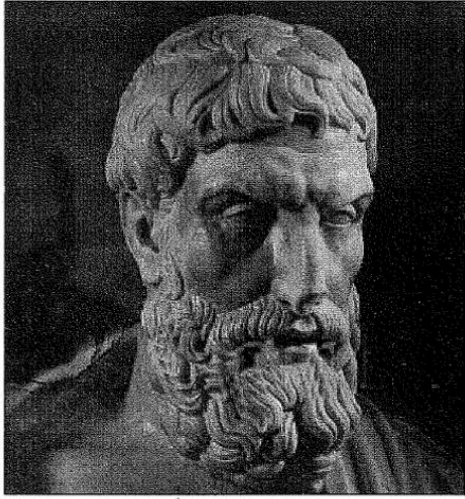
Tarihsel maddeciliğin bu temel önermesi kuşkusuz düşüncenin kendi görece özerkliği almasını dışlamaz. Yunan felsefesi tarihi, örneğin Elealılar olmaksızın ilkçağ atom bilgisinin düşünülemeyeceğini açıkça gösterir.

Ancak yukarıda belirtilen, bilmenin kendisinin bilmenin nesnesi haline geldiği, dünya tarihindeki devrimsel geçiş, düşüncenin görece özerkliği ile açıklanamaz. Bu dönüşüm, insanlarca değişikliğe uğratılmış olan gerçeklik ile insanların bu gerçeklik karşısında değişime uğramış konumu ile açıklanabilir.

Bunun çıkış noktası, Miletlilerce örtük olarak eleştiriyeye tutulan

tasarım tarzıdır. Mitolojik tasarım tarzının naiv gerçekçiliğin sınırlılığının eleştirisine doğrudan bağlı oluşu yüksek bir bilinçlilik gösterir. Şeylerle kurulan naiv gerçekçi düşünsel ilinti, mitolojik tasarım tarzının keskinleşme bağdaşmaz olarak karşısında yer almaz. Tam tersine mitolojik tasarım tarzı, naiv gerçekçi anı zorunlu olarak içine alır. Bu naiv gerçekçi an olmaksızın, herhangi bir iş süreci düşünülemez, çünkü böyle bir şey, yalnızca işin ereğini değil, ama işin nesnesi ile iş aracını tanımayı da önköşar. Ancak, naiv gerçekçi düşünme tarzı, mithos'u hiçbir zaman yıkmaya yetmez, çünkü bununla kesin bir ortaklaşağı vardır. Bu her ikisi de duyuşsal tasarımın sınırları içinde kalır gider, kavrama geçişi yürütmez. Kuşkusuz, duyuşsal tasarımlar kendi dilsel anlatımına kavuşur. Ancak, bir tasarımın dilsel olarak gösterilişi, onu genel kılar, ama kavram yapmaz daha, Hesiodos'un tanrıların öğretisinin en baş kişilikleri (Kaos, geniş göğüslü Gaia, güzel Eros) ne denli az kavram ise o denli az kavramdır, nesnellleştirilmiş tasarımların betimdirler daha çok.

Mitolojik düşünme, duyuşsal-tasarılayıcı düşünmedir ancak. Ama her duyuşsal tasarım mitolojik değildir. Naiv gerçekçi tasarımlar ile mitolojik tasarımlar arasında ayrım burada yatar. Mitolojik tasarımla fantastik, mucize dolu, büyüleyici anlarla bağlantılıdır her zaman. Mitolojik kişilikler genel olamı anlatır (Poseidon = su, Demeter= tarım, vb.), ama yine duyuşsal-somut biçimde. Mithos ile sanatta bu ortaklıktır. Ancak, sanat yaptığı gerçekliğin duyuşsal-somut anlatımı olarak geçerli olurken, mithosta duyuşsal-somut anlatım gerçekliğin kendisi olarak geçer. Mithoslarla dolu olmayan din yoktur. Ancak, din, duyuş-ötesine inanç olarak alınır

rastlanmıştır.

Sonuç olarak farklı fakat yakın bölgelerde yeşeren ilk uygar toplumların belli düzeylerde etkileşim içinde oldukları, birbirlerinin gelişimlerini hızlandırdıkları, birbirlerinden öğrendikleri anlaşılıyor.

Uygarlık tarihi giderek bir bütünleşmenin, daha üst düzeyde sentezlere ulaşmanın tarihi.

Uygarlık Tarihinin Özellikleri:

1. Uygarlık melez bir bütündür.
2. Uygarlığın merkezi (öncüsü)

(örneğin, Hristiyanlık'ta olduğu gibi), mithos ile din arasında aynı açıkça ortaya çıkar.

Mitolojik, dinsel (her zaman fetişleşmiş) düşünme, ilkel toplum insanının düşünsel etkinliğine egemendir. Yalnızca doğanın etkilemesi değil, (naif gerçekçi düşünsel ilintinin dar sınırlarını aşar aşmaz, yani genel düzlemine çıktığında) etkinlik de yabancı özün etkinliği olarak görünür. Burada bizi ilgilendiren, mitolojik düşünme tarzının özelliklerini çizmekten çok, neden mithosun logos'tan, kavramsal düşünmeden, felsefe ile bilimden çözünürlüğe uğraması gerektiği sorusudur. Bu soruya aşağıdaki, kuşkusuz, daha genel olarak kalan şu varsayımlar şimdilik bir yanıt verebilir:

1. Mithostan logos'a geçiş, felsefe ile bilimsel kuramın ortaya çıkışı, ortak mülkiyete dayalı ilkel toplum ilişkilerinin çözülmesine, özel mülkiyet üstünde temellenen sınıflı toplumun oluşmasına ayrılmaz olarak bağlıdır. Özel mülkiyetin, sınıfların, meta üretiminin, devletin ortaya çıkışı, geride bırakan düşünme tarzıyla ne kavranabilecek, ne de çözülebilecek sorunları ortaya getirmişti. Yeni yaşam tarzı yeni düşünme tarzını koşullandırdı. Yunanlı düşünürlerin yeni toplum durumunun kendiliğinden oluşmuş olduğunu sezinlemiş olmaları burada oldukça dikkate değer. Hiçbiri onu öyle olmuş olduğu gibi olsun istememişti. Bu kendiliğindenliğin yazgı olarak görülmesine şaşmamak gerek. Mitolojik düşünme tarzı da alinyasını tanırdı. Ama bu sorunsal değildi burada. Mitolojik kişiliklerde kendi açıklanmasını bulurdu. Ancak şimdi sorunsal olmuştur. Yansıtılmamış, (doğa koşulları gibi) verili olarak geçerli olan ilk töreler ile hukuk tasarımları, eksik kalmıştı. Yeni

toplum durumu artık kesinkes verili olarak değil, çözülecek ödev olarak görünüyordu. Yunanlıların daha, disiplin ve törenin egemen olduğu Altın Çağ'a duydukları özlem birçok tanrıktan okunabilir; ama onun bir daha geri getirilemez biçimde geçip gitmiş olmasının bilinmesi de. Sorun bilinci çıkıyor ortaya. Aristoteles'in felsefenin şaşma ile başladığı düşüncesi artık derin bir anlam taşımaktadır.

2. İkel toplum ilişkilerinin çözülmesi ve öncelikle büyüyen iş üretkenliği ile ona ayrılmaz olarak bağlı işbölümü dolayısıyla sınıflı

toplumun oluşması süreci, tarihsel maddeciliğin özel bir bilgisidir. Felsefi düşünme tarzının ortaya çıkmasının koşulu, her şeyden önce kafa emeği ile kol emeği arasındaki bölünmeydi. Gereksinim yok-sunluğunda (yani, zorunlu maddi gereksinimlerin doyuma ulaşmışlığında) felsefeye duyulan gereksinimin ortaya çıkabilmesinin önkoşulunu gören yine (Hegel'in de haklı belirttiği gibi) Aristoteles olmuştur. Kafa emeği ile kol emeği arasında bölünme olmaksızın, sisteme sokulmuş ve genellendirilmiş bir deneyim, bilimsel bilmenin

başlangıcı ve ilkin hakkıyla bir felsefe de olamazdı. Kol emeği ile kafa emeği arasındaki bölünme, felsefenin ortaya çıkışının zorunlu, ama yetersiz kalan bir koşuludur. Eski Mısırlılar, örneğin, gerçekten bilimsel bilginin dikkate değer tohumlarını (öncelikle astronomi ve matematik alanında) su yüzüne çıkartan, kol emeği ile (yalnızca rahip kastının elinde bulundurduğu) kafa emeği arasında sıkı düzene konmuş bir bölünmeyi tanırlardı, ancak felsefi ve bilimsel düşünme tarzının herhangi bir biçimde açığa çıkmasına yardım etmemişler bu.

3. Bireyin arsası üzerinde yalnızca kullanım hakkı değil, aynı zamanda özel mülkiyete sahip olmasının üretim ilişkileri açısından doğurduğu sonuç şudur: Köleler, Doğu'da olduğu gibi, devlete değil, özel mülkiyet sahiplerine aittir. Bu tür bir toplumsal varoluş özne-nesne ilişkisinin bilinçli olarak daha yoğunlaştırıldığı ve ayrıntılı biçimde işlendiği bir düzeye doğru eğilim gösterir.

4. Felsefenin Yunanistan'da yerleşmesinin belirleyici koşulu, özel mülkiyet temeline dayalı meta üretiminin ortaya çıkması ve yayılması olmuştur. Bu ayrılmaz olarak mübadeleye bağlıdır. Mübadelede ise değişik türden emek ürünleri bir tutulur. Bir tutma da ancak değişik olanlarda ortaklığın olmasıyla olanaklıdır. Değişik tekil metallere karşılık veren, bütün metallerde ortak, genel olan nedir o halde? Bu soru Aristoteles'ce daha o zaman sorulmuştur. Şunu görmezlikten gelemeyiz, bütün tekil olanların temelinde yatan genele, bütün görünümlerin temelinde yatan öze, bütün değişebilir olanların temelinde yatan kalıcıya ilişkin olarak, ilk Yunan filozoflarının sordukları temellendirici sorular, meta üretiminde bulunan toplumun gerçekte

sorduğu soruya, kendi yapısı gereği, çok benzer. Bu hiçbir yerde Herakleitos'un parçasında olduğu kadar açık olmamıştır; buna göre, şeyler, malların altınla mübadele edilişi gibi, ateşle mübadele edilir. Bu karşılaştırmamızın Herakleitos için yalnızca dıştan bir benzeştirme anlamı taşıdığını varsayarsak bile, bu benzeştirmenin kullanılmasının kendisi, toplumsal nesneselliğin (meta üretiminin) düşünme yapısına nasıl biçim vermeye başladığı

na tanıklık eder. Gelişimi genel eş-değere (altın, para) gelip uzanan meta üretimi, hiç kuşkusuz, temellendirici felsefi soru sormanın ortaya çıkışının zorunlu koşuludur. Sikke basımının Eski Yunanistan'da başlamasının, aşağı yukarı felsefenin ortaya çıktığı zamana denk düşmesi kesinlikle tarihsel bir raslantı değildir. Meta üretimi oluntusu, felsefenin ortaya çıkışı için ne denli önemli olsa da, ortaya çıkış süreci, (sık sık denendiği gi-

bi) tek başına meta üretimi ile yetinince açıklanamaz. Meta üretiminin olduğu yerde felsefe vardır varlığı tutarsızdır. Eğer tarihçiler yanılmıyorsa, Fenikeliler, felsefenin ortaya çıktığı zamanda Yunanlılar'dan daha geniş çapta gelişmiş bir meta üretimine sahiptiler. Ancak, felsefenin onlarda ortaya çıkmış olduğuna ilişkin hiçbir bilgimiz yok. Ayrıca, Yunanistan'daki meta üretiminin büyüklüğü üstüne abartılı bir tasarımla yapılmamalıdır. Marx, özelliği geniş ölçüde doğal iktisat ile gösterilen hayvan yetiştiriciliği ile çiftçiliğin önde gelen üretim dalları olduğu üstünde durmuştur hep.

5. Felsefenin oluşmasında devletin, ona bağlı olarak da yeni hukukun oluşmasının abartılmayacak bir önemi vardır. En ilk devlet varlığı ile yeni devlet varlığına karşılık veren hukuk tasarımları arasındaki çatışma "Antigone"de Sophokles'e sağlam hümanist güçle dile getirilmiştir. Sokratesçi - Platon'cu felsefenin canalcı noktası, tam şu soruydu: Adalet nedir? Mit-hos bu soruya artık yanıt veremiyordu. Bir kavrama gerek vardı. Sokrates bu tarihsel zorunluluğu dile getirdi. Ancak burada yeni devlet ve hukuk ilişkilerinin felsefenin ortaya çıkışının bir koşulu olduğu saptamasında durup kalamayız. Daha ileri gidip, nasıl bir devletin felsefeyi olanaklı ve zorunlu kıldığını sormalıyız. (İran'daki gibi) despotluklarda ya da Mısır'daki gibi teokrasilerde felsefeye rastlamıyoruz, ama bilinen düşünme tarzının ilk adımlarına rahatlıkla rastlıyoruz. Doğrudan doğruya Yunanistan'da oluşan ve gelişen (tüm tarihsel kısıtlılığıyla birlikte, köleliğe dayanıyordu çünkü) demokrasi, kendisi üstüne, toplumla ilişkileri üstüne, toplum ve doğa üstüne yalnızca kafa yor-

bilen değil, ama az çok buna zorunlu da olan, ekonomik, siyasi, hukuki ve az sonra gösterileceği gibi, dinsel yönden görece özürlü yurttışı ortaya çıkardı. Site içindeki ve kent devletleri arasındaki ilişkiler bu zorunluluğu keskinleştirirdi yalnızca. Ayrıca, Yunanlılar'da bu özgürlük kesinlikle sırf şans gibi duyumsanmadı. (Özgür birinin köleliğe düşmesi kuşkusuz şanssızlık olarak gözüktü). Bu, daha çok, toplumsal ve bireysel varlığın sorunlarını çözmesi gereken ödev olarak gözüktüyordu. Özgürlük üstüne değil, adaletli, hakiki, güzel ve iyi üstüne düşünce yansıtılıyor-du daha çok.

6. Felsefenin ortaya çıkışından söz edildiği zaman, onun dinle ilintisi de sağlanma gözlenmelidir. Rahip kastına korunan, devlete destek olan ve devletin desteklediği, dogmatik bir din, Yunanlılardan tanıdığımız gibi, özgürce felsefe yapmayı dışlar. Felsefenin Yunanistan'da ortaya çıkışının koşulları, burada ne kaskatı bir din, ne de sıkı örgütlenmiş bir rahip kastı bulunduğu sürece elverişlidir. Bu bağlamda, felsefenin Yunanistan'ın kendi içinde değil, ama eskilerden gelen törelerin daha gevşek olduğu ve göreneklere o denli katı uyulmadığı Küçük Asya kolonilerinde ortaya çıkması önemsiz sayılmaz.

7. Kuşkusuz, felsefenin ortaya çıkışı, doğa bilgisinin, düşünme kültürünün ve kültürün tarihsel olarak belirli bir derecesini önköşar. Dil, edebiyat, tiyatro, heykel, mimarlık, kısacası: eğitimin (=paideia), felsefi düşünme kültürünün ortaya çıkışının koşulu olduğu kuşku götürmez.

8. Mitolojik düşünüşte doğa güçleri canlı varlıklar; insan-doğa, insan-insan ilişkileri ve doğal olaylar, tanrıların düşüncelerinin ve eylemlerinin ürünü görülerek

bir takım mitoslarla açıklanmaya çalışılır. Mitolojik düşünüşün ürünleri olan mitoslar, aristokratik bir dünya görüşünü temsil eder; aristokratik düzeni savunurlar. Ticaretin ve sanayinin gelişmesiyle, kasabalar kentleşip kent devleti toplumu ortaya çıkarken, bu gelişmelerle birlikte bir kentli orta sınıf, yani tüccarlar da belirip zamanla en geniş ve en güçlü sınıf durumuna geldi. Bu sınıfın siyasal rakibi-nin düşüncesini, ideolojisini benimseyip sürdürmesi, onun yalnız düşünsel egemenliğini değil siyasi egemenliğine de boyun eğmesi anlamına gelirdi ki, burjuvazinin hiç böyle bir niyeti yoktu. Toplumun yönetimine katılmak, hatta iktidarı ele geçirmek isteyen bu sınıfın, siyasal yeteneklerin yalnızca aristokratlarda bulunduğunu, aristokratların tanrı soylu olduklarını söyleyen mitosların doğruluklarından kuşkulananmaya başlayacağı açıktır. Hele bazı yerlerde iktidara ortak olmuş, bazı yerlerde tek başlarına ele geçirmişlerse, mitoslar onlara olgulara da uymaz görünmektedir. Dolayısıyla bu dönemin düşünürleri dinsel mitosları bir kenara bırakarak evrenin dinsel olmayan açıklamalarını yapmaya kalkmışlardır.

Kaynakça

- 1- Siyasal Düşünceler Tarihi / Al-eeddin Şenel
- 2- Tarih Öncesi Ege 1-2 / George Thomson
- 3- İlk Filozoflar / George Thomson
- 4- Felsefe Dergisi 86/2
- 5- Kara Atena / Martin Bernal
- 6- Bilim ve Ütopya Sayı 89
- 7- Antik Felsefe / Walter Kranz
- 8- Siyasal Düşünceler Tarihi / Kıvaç Ertop - Çetin Yıldırım
- 9- Felsefe Bir Sevinçtir / Afşar Tımuçin □

"KRAL" ÖLDÜ YAŞAŞIN "SOYTARI"

Devrimci Savaşın her aşamasında kendimize tekrar tekrar sormak ve yanıtlamak zorunda olduğumuz "dostumuz kim, düşmanım kim?" can alıcı çatışması üzerine bugün İşçi Partisi (İP) özgürlüde bir daha durmak gerektiğini düşünmekteyiz. Geçmişten beri camiamızda Ulusal Burjuvazinin devrimci savasındaki dönümsel konumlanışı ve siyasi-ideolojik-örgütsel olarak kendini ifade ettiği Parti, kurum vs'ler tartışılmalıdır. Bu tartışmalar dönem dönem oldukça akademik olsa da, anda İP karşısında siyasal ve örgütsel konumlanış zari bir hal almıştır. Özellikle "Şeriat" tehlikesine karşı yapıldığı ve "bin yıl daha süreceği" Gn.Krm.Bşk. Kıvrıkoğlu tarafından geçtiğimiz günlerde yinelenen 28 Şubat "gizli darbesi" sonrası pek çok parti, örgüt, kişi politik arenadaki konumlanışında, kendini hakim sınıfların çizdiği çerçeveye uyarlamada gecikmedi. Hakim sınıfların 28 Şubat'la yalnız islami kesime değil, tüm muhalif gruplara tanıdığı manevra alanı çok keskin ve oldukça dardı; "ya benim yanımızda olacaksınız, ya da karşımda olarak bunun bedellerine katlana-

caksınız." İP'in bu konuda bizler tarafından 12 Mart Muhtırası döneminde beri vurgulanan beyaz rengini ortaya koyması çok gecikmedi. Adeta ülkede burjuva demokratik devrim olmuşçasına 28 Şubat'ı selamlayan bu kesim, Türk Ordusu'nun güdümündeki politika yapış tarzını derinleştirerek "kraldan çok kralcı" bir misyon da yükleniyorlardı.

İP bugünkü politik hattıyla karşı-devrimci bir ideolojiden beslenmektedir. Her ne kadar yukarıda da belirttiğimiz gibi "kraldan çok kralcı" olsalar da, şimdilik kralın "dalkavuklarından" ya da "soytarlarından" öteye gidememektedirler. Bu onların niyetlerinden bağımsız olarak ülkedeki konjonktürün bir zorunluluğudur. Bundan dolayıdır ki, söylemde hakim sınıflarla ortaklaşmalar da devrimci savaşta İP çevresine hakim sınıflara yaklaştığımız gibi yönelemeyiz. Bu noktada öncelik sırasını siyasal-ideolojik-örgütsel ve askeri alanda hedef olarak hakim sınıflara vermiyoruz. Aksi yaklaşımlar "kralı bırakıp, soytarısıyla" uğraşmaya benzer.

Ara akım olan milli burjuvazinin genel karakteristik özelliği, ülkede gündeme damgasını vuran sı-

nıflarla yakınlaşmasıdır. Kendi iç pazarına sahip olmaya çalışan bu sınıfın, onun pazardaki hareket alanını kısıtlayan emperyalistler ve yerli uşaklarıyla olan gelişkinin temeline yatanda budur. Bundandır ki, ulusal burjuvazinin politik söylemlerinde ağırlığı anti-emperyalizm alır. Anti-emperyalizm noktasındaki tutarlılığı ise ancak Komünist Partilerle yapacağı sıkı ittifaklarla mümkündür. Emperyalistlerin top-rağına hangi ekini ekeceğinden, nerede ne kadar askeri güç oluşturabileceğine kadar pek çok ayrıntıyı belirlediği bir ülkede emperyalist boyunduruğa karşı çıkmak; "Fog'un e-maillerini açtığa çıkardık", "Filistin'deki binbaşımızı CIA öldürdü", ya da "Dolar kaldırılsın" gibi demagogik söylemlerin üzerine oturarak ne kadar mümkündür. Bir yandan anti-Amerikancılığı politikanın temel taşı yaparken, diğer yandan ABD-İsrail ve Türk D evleti üçgeninde yapılan askeri-siyasi ittifak-rinden Türk ordusuna methiyeler dizmek ne kadar tutarlıdır? İsrail'e tank ihalelerinin imzalayan başka bir ordu mu acaba? Ya da, Afgan Halkı üzerine misket bombaları yağdıran

uçakları İncirlik'te el üstünde tutan veya AİHM'de Kürt coğrafyasında işlediği savaş suçlarından defalarca mahkum olan ... Bu kirli sicilî daha da uzatmak mümkün. Ama biz "Arif olan anlar" diyerek kısa tutuyoruz.

Tarihte emperyalizmle sömürge, yarı-sömürge ilişkisi olan tek ülke hepimizin de bildiği üzere Türkiye değil, geçen yüzyılın başlarından itibaren ağırlığını hissettiren emperyalist saldırganlık anti-emperyalist dalgayı da beraberinde geliştirmişti. Emperyalist boyunurduğu kurma noktasında eksiklikleriyle birlikte başarı göstermiş ülkeler olan Küba, Vietnam, Çin vb. deneyimlere ve bu ülkelerin ulusal burjuvazisinin savaşındaki konumlanışına kendi iç pazarına sahip çıkma iddiasında olanlar, aynı bir hassasiyetle bakmalıdırlar. Tarihte doğruları savunmanın bedeli hep ağır olmuştur. Bunu; Bruno, Galile ve da çok uzağa gitmeden Bedreddin, Pir Sultan gibi pek çok kişi ve harekette somutlayabiliriz. Bugün katliamları ve emperyalist ittifaklarıyla faşist niteliği bariz olan kesimlerle yan yana olmak belki de en kolay olandır. Ve hatta bu güç sarhoşluğu içinde devrimci, demokrat, yurtseverlere siyasal-ideolojik dönem dönemde fiiliyata varan yönelimler de yine en kolay olan, tercihlerdir. Fakat bu kolay tercihlerin sağladığı geçici güç yanında, sizden ne gibi tavizler istendiği de gözden kaçırılmamalıdır. Bizler şunu çok iyi biliyoruz ki; bu ülkede ciddi bir devrimci potansiyel mevcuttur ve bunun maddi bir güce dönüşmesi çokta uzun bir zamanı almayacaktır. Hakim sınıfların yedek gücü olma tercihini yapınlar, 90'lı yılların başlarında hakim sınıfların "yasadışı, aşırı sol, terörist" olarak tanımladığı bir partiye yaptıkları birlik çağrılarını

şimdi nasıl değerlendireyorlar acaba? Değişime karşı değiliz elbette, fakat bir uçtan bir uca gerçekleşen böylesi durumlarda insanın "bu ne hız" diyesi geliyor. Yazımızın başında da belirttiğimiz gibi "dostumuz kim, düşmanımız kim" sorusunun önemi burada bir kez daha öne çıkıyor. Beslendiği karşı-devrimci ideoloji ve sosyal şoven söylemleri itibarıyla İP çevresinin bugün için dostumuz olduğunu söylememiz çok da mümkün görünmü-

Böylesi bir yazının ihtiyaç halini alması, özellikle üniversite ve semtlerde son dönemlerde İP'in şiddet biçimine büründürdüğü tek tek pratiklere refleks olma ve devrimci hareketler arasında da bu çevre karşısında farklılaşan konumlanışlarda net bir duruş sağlayabilmek açısından dandir.

yor. Fakat, İP'in siyasal temsilciliğine soyunduğu ulusal burjuvaziye bakış açımız stratejik olmak zorundadır. Her ne kadar İP'in başına çökenmiş köhne güruhtan bugün, ya da yarın için hiçbir beklentimiz olmasa da gelişen devrimci mücadeleye paralel olarak bu kesimin kendi içinde de bir saflaşma ve ayrışma olacaktır.

Böylesi bir yazının ihtiyaç halini alması, özellikle üniversite ve semtlerde son dönemlerde İP'in şiddet biçimine büründürdüğü tek pratiklere refleks olma ve devrimci hareketler arasında da bu

çevre karşısında farklılaşan konumlanışlarda net bir duruş sağlayabilmek açısından dandir. (Bu nedenle, yazımızı bu konuya da değinerek sonlandırmak istiyoruz.) Geçmişten günümüze kadar halk içindeki çelişkilerin uzlaşır olduğu ve uygulanması gereken politikaların ikna-dönüşüm üzerine oturtulması gerektiğinin ısrarı savunucuları olduk. İP çevresinin ideolojik duruşu halk sınıf ve katmanları içerisinde görmediğimizi yazımız içerisinde ifade etmeye çalıştık. Fakat temsil ettikleri sınıf itibarıyla kendileriyle temasımız komprador burjuvazi ya da büyük toprak ağaları gibi de olmaz. Temelde bu karşı-devrimci ideolojik hatlarında ısrar ettikleri sürece hiçbir platformda kendileriyle birlikte hareket etmemiz mümkün değildir. Onlara yönelik tüm platformlarda siyasal-ideolojik olarak teşhir, ayrıca bulunduğumuz alanlarda sosyal ve siyasal olarak tecrit edilmeleri dönemsel olarak yapılması gereklilerdir. Tabii bu noktada sektör yaklaşımlar, şiddet ya da hakarete varan yönelimleri tasvip etmediğimiz gibi, eleştirmeliyiz de. Aradaki çelişkinin şiddet ile çözümlenmeyeceği açıktır. Uzun vadede uzlaşır gördüğümüz bu çelişkiyi uzlaşmaz hale getiren her türlü tavır ve davranıştan kaçınılmalıdır. Elbette tüm bu ifade ettiklerimiz bizim politik hattımızın omuzlanıma yüklediği sorumluluklar olmakla birlikte, tüm siyasal-ideolojik temelde çatışmayı esas alan çabalarımıza rağmen şiddete dönüşmüş bir yönelimle karşılaştığımızda, bunun da "İsavari" bir şekilde yanıtlanması beklenmemelidir. Meşru müdafaa hakkımız sistemli bir şiddete dönüşmüş yönelimler karşısında son tercihimiz de olsa, rafa kaldırma lüksünü gösteremeyeceğimiz bir mücadele aracıdır. □

SİSTEM İÇİ "DEVİRİMCİ" LİĞİNİN DAHİYANE FİKRİ : ADKF

Yeni bir gazete daha yayın hayatına başladı: **Türksolu**. Gazetenin ismi, 1967'de Bora Gözen tarafından yayınlanmaya başlayan Türksolu, 68'li yıllarda Türkiye Devrimci Hareketi'ne yön vermiş yayın organlarından bir tanesi. Zamanın MDD'ci (Milli Demokratik Devrim) fikirlerini savunan Türksolu Gazetesi, yaklaşık iki sene önce, İşçi Partisi'nden (İP) ayrılan bir grup tarafından tekrar yayınlanmaya başlandı. Derginin başyazarı **Gökçe Firat**, Öncü Gençlik İstanbul İl Başkanlığı da yapmış biri. Üniversite gençliğinin **ADKF** (Atatürkçü Düşünce Kütüpleri Federasyonu) olarak tanıdığı, kendilerini "Mücadeleci Atatürkçü Gençlik" olarak niteleyen bu grup, iki senedir İleri adlı dergiyi yayınlıyorlar. İleri dergisinin temel misyonunu "Atatürkçü, ilerici, devrimci gençleri Türkiye'nin aydın birikimiyle buluşturmak" olarak belirleyen ADKF, Türksolu'na da "Ülkedeki güncel siyasete, siyasal yapıya hızlı refleksler üretecek, gençlerin ve aydınların ötesine giderek daha da toplumsallaşacak devrimci adımlar atmak" gibi bir misyon biçti. İleri dergisinde ADKF'li gençlerin dışında **Atilla İlhan**, **Yekta Güngör Özden**, **Kemal Alemdaroğlu**, **Bedri Baykam**, **Vural Savaş** gibi kişilerin de sürekli olarak yazıları yayımlandı.

ADKF VE GERÇEKLER

ADKF, kendisini **Kuvayı Milliye** geleneğinin takipçisi olarak görüyor ve ardından Kuvayı Milliye geleneğinin takipçiliği kavramını açıklıyor: "Türksolu, Atatürk'ün Anadolu'da Bağımsızlık Savaşı'nı başlatması ve cumhuriyetin kuruluşu ile devam eden devrimci geleneğin mirasçısıdır. Bu devrimci geleneğe, özellikle Atatürk'ün şahsında sembolleşmiştir. Atatürk, 1919'da başlayan Türk Devrimi'nin önderidir. Türksolu, Atatürk'ün başlattığı devrimci mücadeleye ulaşan ve onun ölümünden sonra da devam eden Türkiye devrimci düşüncesinin adıdır." Türkiye devrimci mücadelesi tarihini tanıyanlara eski bir şarkıyı hatırlatan bu satırlar; Yekta Güngör Özden'in Vural Savaş'ların "devrimci" damarlarını kabartmış olacak ki Vural Savaş, coşkusunu gizleyemeyip "Türksolu'nun çıkışını heyecanla karşıladım" türünden demeçler verdi.

Devrim stratejisi olarak aşamalı devrimi benimseyen ADKF, nihayetinde sosyalizmi hedefliyor. Devrimciliğinin sistem içi "devrimcilik" olunca kaçınılmaz olarak sosyalizm lafını ağzınıza almamaya özel bir gayret gösteriyorsunuz. "Türksolu, çağımızda temel meselelerin emperyalizmden kurtulmak olduğunu savunur... Anti-emperyalizm sadece emperyalizme karşı bağımsızlık savaşını vermek olarak da sınırlandırılmaz... Emperya-

lizme karşı mücadele tarihi, bu mücadelenin kesin başarısının ülke içinde kurulmaya çalışılan düzence bağlantısı olduğunu ortaya koymuştur. Emperyalizme karşı verilen mücadele, ülke içinde anti-kapitalist bir düzen kurmaya yönelmedikçe yenilgi kaçınılmazdır... Ezilen uluslar, emperyalizme karşı verdikleri savaşlardan sonra halkçı ve eşitlikçi düzenler kurmaya yöneldiler."

Yekta Güngör Özden ve Vural Savaş, "Emperyalizmle barış olmaz, emperyalizmle ancak savaş olabilir. Bu, devrimcilerin iradi tercihi değil tarihi bir zorunluluktur." gibi tahlillerine ses çıkartmayabilir -öyle ya hızını alamasa emperyalizme karşı topyekün silahlı halk savaşından bahsedecek ADKF yazarları olmasa, devrimci safları kim parçalamaya çalışacak-fakat "ülke içinde kurulacak olan anti-kapitalist düzenin" ya da "emperyalizme karşı verilen savaşın sonra kurulacak halkçı ve eşitlikçi düzenin" adını zikretmenize izin verecek de değiller.

Türksolu gazetesinin manifestosunu okuduğumuzda, ileriki satırlarda kendisine "Kapitalist Batı Uygarlığının tüm mülkiyet-meta ilişkilerine tümüyle son veremeyi vazgeçilmez bir görev" olarak belirleyen bir ADKF götürür ama koskoca manifestoda ne "kapitalist batı uygarlığı"nın temeli olan tüm mülkiyet-meta ilişkilerine Rus-

ya'da son veren Lenin'den ne de Çin'de emperyalizme karşı savaşan zaferle ayrılan Mao'dan tek bir kelimeyle dahi bahsedilir. **Vural Savaş; Aziz Nesin'in, Nazım Hikmet'in hatta Deniz Gezmiş'in** resimlerine (Mustafa Kemal'in resminin hep başköşede olması şartıyla) müsaade edebilir ama Lenin'den ve Mao'dan bahsederek sistem içi devrimciliğinin sınırlarını zorlamasının "emperyalizmle barışın olamayacağı" bir dönemde zamanı değildir!!

Bakın sistem içi devrimciliğinin bu tutumu İbrahim Kaypakka-ya tarafından nasıl değerlendirilmiş: "...ya tutarlı olmak için tüzük ve programdan da komünizme ilgili her şeyi çıkarmak, kitleye açık her türlü parti yazısında bu kelimeden ve onu hatırlatacak her şeyden, giderek Marks'ı, Engels'i, Lenin'i, Stalin'i ve Mao Zedung'u zikretmekten kaçınmak, komünist propagandanın yazgıya mahkum olduğunu ve böylece tavizcilikle boyunuza kadar batarak, proleter devrimciliğinden uzaklaşmak zorundayız ya da ..."⁸ Görüldüğü gibi ADKF'nin yaptığı tavizcilikle boyunlarına kadar batarak devrimciliğinden uzaklaşmak.

ADKF'nin ikinci "devrimci" tezi ise enternasyonalizm üzerine. Önceki satırlarda da belirttiğimiz gibi sistem içi devrimciliğin önemli bir görevi de marksizmin temel taşlarıyla oynayarak kitlelerin kafalarını karıştırmak yoluyla devrimci safları bölmeye çalışmaktır. ADKF'nin enternasyonalizme bakışını inceleyecek olursak: "Ezen ulusların emekçileriyle ezilen ulusları birleştiren enternasyonalist bir bağ yoktur. Bu tür istekler ancak bir hayal olabilir. Ezilen ulusları topyekün sömüren kapitalist ülkelerin ezilen uluslara enternasyonalist olma çağrısı sadece ve sadece sömürgeciliği meşrulaştırır. Ezilen ulusların dostunu düşmanını ayırt

etmesine engel olur. Ezilen ulusların ezen ulusların emekçilerinden bir beklentisi olamaz. Emperyalist ülkelerin emekçileri, gerçekten enternasyonal bir dayanışma istiyorlarsa, kendi emperyalist ülkelerine karşı doğrudan savaşa girişmelidirler."⁹

Sayın ADKF yazınının kafası, sistemin çizdiği sınırların dışına çıkmamak için çok düşünülmüş olmaktan, biraz karışmış olsa gerek. Çünkü bu satırlardan ezilen ulusların emekçilerine yapılan enternasyonalizm çağrısının kim tarafından yapıldığı belli olmuyor. Bu enternasyonalist çağrı kime ait? "Ezilen ulusları topyekün sömüren kapitalist ülkelerin" burjuvazilerine mi yoksa "gerçekten enternasyonal bir dayanışma" isteyip istemediği belli olmayan(!) ezen ulus emekçilerine mi?

Kafası karışmış ADKF yazısını bir kenara koyup, enternasyonalizmin ne olduğuna bakmakta fayda var. Enternasyonalizmin esası tek ülkede sosyalizmin inşasında ısrar ve halkların emperyalizmden ve kapitalizmden kurtuluş mücadelesine verilen destektir. Yani enternasyonalizm proleteryanın ve ezilen halkların birliğidir. Ayrıca enternasyonalizm bütün dünya Komünist partilerinin temel ilkerlerinden biridir. ADKF'nin sandığının aksine devrimin ulusal ve uluslararası görevleri bir bütünlük teşkil eder. Stalin bunu şöyle özetliyor: "...şu ya da bu ülkenin proleterlerinin ulusal görevleriyle uluslararası görevlerini karşı karşıya koymak, politikada ağır bir hata işlemek demektir... Bu yüzden, bir ülkenin proleterlerinin görev ve çıkarlarıyla tüm ülkelerin proleterlerinin görev ve çıkarlarının birlik ve bölünmezliğini savunmak, tüm ülkelerin işçilerinin devrimci hareketinin zaferinin enin yoludur...Tam da bu yüzden, tek ülkede proleter devrimin zaferi, kendi içinde bir amaç

değil, bilakis tüm ülkelerde devrimin gelişmesi ve zaferi için bir araç ve yarımdır."¹⁰

Özetleyecek olursak, enternasyonalizm ADKF'nin sandığının aksine, ezen ulusların burjuvazilerince sömürgeciliği meşrulaştırarak ve ezilen ulusların dostunu düşmanını ayırt etmesini engelleyecek bir olgu değildir. Emperyalistler, ezilen halkların dostunu düşmanını ayırt etmesine engel olacak daha değişik yol ve yöntemler geliştirmektedirler. Bu yöntemlerden bir tanesi de sisten solculuğunu ezilen halklara bir seçenek olarak sunmaktır.

Türksolu gazetesinin adı da ADKF'nin enternasyonalizm konusundaki yanlışından bağımsız olarak düşünülemez. 1960'lı yıllardaki toplumsal muhalefetin izlediği çizgiden ötürü, Türksolu isimli bir gazetenin çıkarılması yanlış olsa da; kaçınılmaz olabilir. ADKF'nin bugün yaptığı ise; bu geleneğin takipçiliği adı altında, kavram kargaşası yaratmaktan başka birşey değil. Çünkü kullandıkları "sol" söylemi, sınıfsal temeli olan bir kavramdır. Bu nedenle sınıf perspektifiyle ilgisi olmayan terimlerle bir arada kullanılamaz. Sol herhangi bir etnik ya da dinsel temeldeki bir sözcükle yan yana getiremez. Nasıl ki İspanyol solu, Kürt solu, Alman, Arap solu kavramları solun enternasyonal yönüne aykırıysa, Türksolu söylemide sol'un doğasına terstir.

Gazetenin adından anlamamaz gereken, bu gazetenin sadece Türk olanların solunu temsil ettiği mi? Yani bu coğrafyada yaşayıp da Türk olmayanların sol'a ihtiyaçları olmadığı mı? Yoksa yaşadığımız ülkede, herkesin Türk olduğu mu?

ADKF'nin bir diğer "devrimci" argümanı ise ordu konusunda: "Türksolu, Kuvayi Milliye'nin halk-ordu-aydın ittifakını, gençliği de katarak genişletir ve bu ittifakı

bölmeye yönelik tüm çabalara şiddetle karşı çıkar. Özellikle Türkiye'de orduyu düşman olarak gören sözde sol anlayışla mücadele eder. Bu anlamda 60'ların devrimci ortamını ve birlikteliğini yeniden yaratmak için yola koyulur."¹¹ Bir noktada ADKF yazına hak vermek durumundayız. Gerçekten de Türkiye sol tarihine baktığımızda 60'lı yıllarda ellerinde Mustafa Kemal resimleriyle Harbiye'ye doğru "ordu-çocuk elele" sloganlarıyla yürüyen bir gençlik görürüz. Ama bu gençlik henüz 12 Mart'ların, 12 Eylül'lerin işkence tezgahlarından geçmemiş bir gençliktir. 60'lı yıllardaki toplumsal muhalefetin neden böyle bir eksen geliştiği ise, bu yazının konusundan ayrı bir tahlil konusudur.

Kavramları netleştirmek için ustalara başvurmakta fayda var. "Devlet, sınıf çelişkilerinin uzlaşmazlığının ürünü ve tezahürüdür. Devlet, sınıf çelişkilerinin objektif olarak uzlaştırılmadığı yerde, zamanda ve ölçüde ortaya çıkar. Marks'a göre, devlet sınıf egemenliğinin bir organı, bir sınıfın başka bir sınıf tarafından ezilmesinin bir organıdır; sınıfların çatışmasına gem vurmak suretiyle bu baskıyı yasa mertebesine yükseltip peki-

tiren bir "düzen" in yaratılmasıdır."¹²

Peki sayın ADKF yazarı, sizce devlet aygıtında bir sınıfın başka bir sınıf tarafından ezilmesinin amacı hangi kurumdur? Devlet aygıtının sınıf çatışmasına gem vuran kurumu hangisi? Deniz Gezmişler egemenlere karşı bir ittifak olarak gördükleri "ilerici" Türk Ordusu'nun sıkıyönetim mahkemelerince yargılanıp idama mahkum edilmediler mi? Türkiye işçi sınıfının şanlı 15-16 Haziran eylemlerinde şehit olan emekçiler kimlerin kurşunlarıyla katledildi? 12 Mart, 12 Eylül Askeri Faşist Cuntaları hangi kurum tarafından gerçekleştirildi?

Emperyalizmle barışın olamayacağını söyleyen Türksolu satırları Nato üyesi TSK ile hangi zeminde bir ittifak düşünüyor?

SONSÖZ YERİNE

Özetleyecek olursak ADKF'nin yazdıkları hangi safta yer aldığını görmemizde bize yardımcı oluyor. ADKF, söylediğinin aksine, işçilerin ve emekçilerin yanında değil, fiilen karşısında konumlanmıştır. Bu yazıda özetle Türksolu gazetesinin (dolayısıyla

ADKF'nin)- manifestosunda yer alan çelişkileri ortaya koymaya çalıştık. ADKF'nin etrafı sınıfsal değerlendirmesi bu yazının konusu olmakla beraber, yer darlığından dolayı öntümüzdeki sayılarda yer alacaktır.

KAYNAKÇA

- 1) Türksolu Gazetesi sayı:1-Türksolu Çıkarıkon
- 2) Türksolu Gazetesi sayı:1-Türksolu Çıkarıkon
- 3) Türksolu Gazetesi sayı:1-Türksolu Manifesto
- 4) Türksolu Gazetesi sayı:2-İşte Dedik Beklediğimiz "Yarekli Ses"
- 5) Türksolu Gazetesi sayı:1-Türksolu Manifesto
- 6) Türksolu Gazetesi sayı:1-Türksolu Manifesto
- 7) Türksolu Gazetesi sayı:1-Türksolu Manifesto
- 8) İbrahim KAYPAKKAYA-Şeyme Yazılar (Altıncağ Yayınları)
- 9) Türksolu Gazetesi sayı:1-Türksolu Manifesto
- 10) J.STALIN-Eserler Cilt:9 (İnter Yayınları)
- 11) Türksolu Gazetesi sayı:1-Türksolu Manifesto
- 12) V.LENİN-Devlet ve Devrim (İnter Yayınları) □

Beyazıt Meydanı'ndaki Ölü

Bir ölü yatıyor
Bu on dokuz yaşında bir delikanlı.
Gündüzleri güneşte
Geceleri yıldızların altında
İstanbul'da Beyazıt Meydanı'nda.

Bir ölü yatıyor
Ders kitabı bir elinde,
Bir elinde başlamadan biten rüyası
Bin dokuz yüz altmış yılı nisanında
İstanbul'da Beyazıt Meydanı'nda

Bir ölü yatıyor
Vurdular.
Kurşun yarısı

Kızıl karanfil gibi açmış alnında
İstanbul'da Beyazıt Meydanı'nda

Bir ölü yatacak
Toprağa şıp şıp damlayacak kanı,
Silahlı milletim hürriyet türkleriyle gelip
Zaptedene kadar
Büyük meydanı.

Nazım HİKMET

Ö y k ü

KURTLAR SOFRASI

1. Bölüm

- Bu kış oldukça ağır geçecek değil mi, **Kokverg?** Baksana, daha şimdiden kar ağaçları kaplamaya durdu.

- Evet, bu topraklara ilk geldiğimizde de böylesi bir kışın arifesindeydik. O zaman, sürümüz de şimdiki gibi kalabalık değildi. Çok ağır şartlarda geçirmişti kışı. Sekizimizden yalnız dördü yeniden görebildi baharı. Şimdiki gibi ağaç kovuklarını, kaya oyuklarını, ormanı ve dağı tanımiyorduk. Ama soyumuzun devamı için yaşamak zorundaydık. Tabiat ana biz çocuklarına yüzünü dönmedi, çiftçilerin ve av köpeklerinin bitmez kovalamalarına rağmen, yaşamımıza olanak sağladı, O zaman sayımız az olduğu halde, av bulmakta epey zorlanmıştık. Çünkü avlarımız da kıştan etkilenmişti. İşte dört arkadaşımızın yitimi de açlığın doruğunda olduğumuz günlerde, çiftlik sahiplerinin sürülerine yaptığımız bir av sırasında oldu. Senin deden Yelverg de bu evde vurulmuştu **Senecverg.**

- Fakat şimdi çok daha güçlüyüz. Kış bize bir şey yapamaz. **Ciloverg** geçen yaptığı konuşmada, "Çiftlik bizim için kışlık yiyeceklerimizi hazırlıyor." diyordu.

- Sen daha çok gençsin **Senecverg**, bu dağlarda yaşamak ancak ağacın, toprağın, suyun ve havanın sesini dinleyerek mümkündür. Onlar tabiat ananın sesini fısıldar kulağımıza. Bu sesin şiddeti ne zaman azaldıysa, aramızda pençe ve dişlerin saltanatı başladı o anda...

- Ama bizler Kurt'uz ve avlanmak, çoğalmak bu dağlara hakim olmak zorundayız. Senin söylediklerinden yalnızca tavşanlar, kekliliklerle yetinmemiz gerektiğini, çiftçilere hiç yönelmememiz gerektiğini anlıyorum.

- Elbette soyumuza ihanet etmeyeceğiz, fakat senin söylediklerin bizim bu toprakların üzerinde koşmamız kadar eski bir tartışma ve av-avcı dengisini yakalayamadığımız sürece bu tartışma hep olacak ve bu ikisi her daim birbirine karışacaktır. Şimdi geç oldu. Sürünün yanına gidelim. Daha

sonra bu sohbetimize devam ederiz...

Kar, lapa lapa yağmaktaydı, narin ve sakindi salınış. Hiç acelesi yoktu, emindi bu yıl şiddetinden, hakimiyetinden. Kim karşı koyabilirdi ki ona. Soyları tüketmiş, dağları düzlemiş, ırmakları susuz koymuş olan o değil miydi. Kim onun engel tanımayan çığlarının önünde durabilir ya da dişleri donduran soğuşuna meydan okuyabilirdi ki. Tabiat ananın en keskin kılıcıydı o. Hedefine en şaşmaz yönelen, iyi-kötü, güçlü-gücsüz, av-avcı ayırımı yapmadan yasalarını uygulayandı. Hişmi ne kadar şiddetli olursa, keyfi de bu derece artıyordu. O ancak aklın ve cesaretin alt edebildiği Beyaz Ölümlü... Kar, yağmaya devam ederken, sabahın aydınlığı yaza karşı kurtların üzerine vurdu.

- Tam üç gündür bir tavşan dışında hiçbir şey yemedim **Senecverg.**

- Sanki bende senden farklıyım **Cenverg.** Bugün sürümüzün liderleri bir toplantı yapacaklarmış. Bizlerin böyle aklıktan ölmesine izin vermeyeceklerdir elbet.

- Bu kaçınıcı toplantı, yeter artık gözümü kan bürüdü. Bizlerde avlanacak çağa geldik. Artık sıyrılmış kemiklerle oynayan yavrular değiliz. Dişlerimiz uzun ve keskin, pençelerimiz can alıcı...

- Görende seni bıraksalar tek başına vadideki tüm çiftçileri, köpekleri ve onların tuzaklarını alt edip sürülerini bize sunar sanır **Cenverg.**

- Elbettealt ederim, ben bir kurtum. Tüm bunlar benim için var edilmiş.

- Neyse **Cenverg**, bu keskin söylevleri çok dinledik ve artık bunlar açlığını kesmiyor. Toplantı başlamak üzere, gidelim de konuşmaları dinleyelim.

- Kardeşler liderler olarak şimdiye kadar başlayan ağır kışın zorluklarını aşmak için dört toplantı düzenledik. Aslında dördümüzün de bazı fikirleri mevcut, ama ikiye iki kalmaktayız. Onun için, tüm sürüye açık bu toplantıyı yapma kararı aldık. Kış her geçen gün daha da ağırlaşmakta, bizim için artık varlık ve yokluk söz

konusu. Bu dağlarda bizden sonra Kurtlardan bahsedilecekse eğer, bu bugün burada alacağımız kararlar ilgili. Önce şef **Serverg** bir konuşma yapacak.

- Öncelikle, sürünün geleceğinin ağır sorumluluğunu üstümde hissettiğim şu günlerde, uykularımın seyrekleştiğini bilmenizi isterim. Çok fazla alternatifimizin olduğunu düşünmüyorum aslında. Ben bu dağlarda güneşe gözlerimi ilk doyurduğunda sürümüz yalnızca dört erişkin, ben ve kardeşim **Sorverg**ten oluşuyordu. O zaman **Korkverg** gençti ve liderimizdi. Yine böyle zor bir çatışmanın ilk meydan okuyuşuyuz biz Akıl ve cesaret sayesinde on yıllardır bu dağlarda ulumalarımız eksik olmadı. Çoğaldık, güçlendik. Ayılar ve Pumalar bizimle baş edemez oldu. Hatta, insanlar dahi artık bu dağlarda dolaşırken daha bir kaygılı ve temkinli. Geldiğimiz böylesi bir durumda birkaç kar tanesi tüm emeklerimizi heder edebilir mi. Bana göre hayır. Yapmamız gereken; soyumuzun devamı için vadideki çiftliklere yönelmektir. Sürümüz oldukça kalabalık. O uyuz köpek yığınları ya da akılsız çiftçiler bizimle baş edemez. Bundan başka çaremiz yok. Benim söyleyeceklerim bu kadar ve kardeşim **Sorverg**'de benden farklı düşünmüyor. Şimdi **Ciloverg** konuşmasını yapabilir.

- Toplantı başında **Vengverg** arkadaşımın dediği gibi sürünün liderleri olarak ikiye bölünmüş durumdayız. Bir tarafta ben ve **Vengverg**, diğer tarafta ise **Serverg** ve **Sorverg**. Her şeyden önce şunu söylemeliyim ki, bugünkü gücümüz ve sahip olduğumuz av ustalığı sayesinde ki, bizimle baş edecek bir güç görememekteyim. Bu konuda kendimi bu ustalaşmanın en somut örneği olarak görüyorum. Ve sizlerde ancak benim önderliğimden hiç çıkmayarak bahara ulaşabilirsiniz.

- Bu nasıl olacaktı **Ciloverg?**

- Ooo **Kokverg** sen hala yaşıyor musun? Bunun nasıl olacağı şimdiye kadar öğrenemediysen, bundan sonra öğrenmen zor. Ama ben yine de diğer arkadaşların zihinlerinin açılması anlamında anlatayım.

- Başağın içi buğdayla doldukça, başı öne eğiliymiş **Ciloverg.**

- Bu yaşlı bunak hikayelerini dinlemeye vaktimiz yok **Kokverg.**

- Senin bana saygın yok. Fakat benim sürüye ve onun lideri olman dolayısıyla sana saygım var. Onun içindir ki, kendimi zorlayarak konuşmalarına tahammül etmeye çalışıyorum.

- Şimdi seninle uğraşamam **Kokverg**, nerede kalmıştım. Ağır kış şartlarından nasıl kurtulacağımızdan bahsediyordum. Evet, deneyimli bir lider olmadan bu başarılamaz. Bu konuda da benden iyisi bulunamaz. Öncelikle, içimizde av için gönüllü olanları belirleye-

lim. Sonrada çiftliklere yönelmeli ve aç karınlarımızı körpe kuzularla doldurmaliyiz.

- **Ciloverg**, benim anlamadığımı yaptığınız toplantılarda iki ayrı düşünce olduğunı söylüyordunuz. Fakat buradaki konuşmalarda gerek sen, gerekse de **Serverg** çözüm olarak çiftliklere saldırmak dışında bir şey söylemedi. Peki ayrı olduğunuz nokta nedir?

- Güzel bir soru **Rengverg**. Her ayrılık içinde ayrılıkları barındırır. Böylesi önemli bir sorunun çözümünde ise, hayati olan iradedir. Bu iradenin bir Kurtta yoğunlaşması ve tüm gücü koordine edecek inisiyatifin ona verilmesi can alıcıdır. Nasıl ki, gecenin ve gündüzün hükmü ayrı ayrı ise, ya da her ırmak sel, her sel de ırmak değilse, savaş ve çatışmada da sürünün eskisi gibi olması beklenemez. Kendi içinde örgütlenmesi ve hiyerarşisi değişecektir. Bu, koşulların kaçınılmaz zorunluluğudur.

- Yani kısaca söylemek istediğin, ayrıldığın noktanın kimin tek başına lider olacağı olduğu mu?

- Evet tam da budur. Ve burada bir oylama vb. yapmaya çokça da gerek yok. Şimdi bu sürünün en akıllı ve tecrübeli Kurtu olarak geleceğimiz açısından **Serverg**'in lider adaylığından çekilmeye davet ediyorum. Çekilmezse bu iş yalnız birimizin sağ çıkacağı bir dövüş ile sonuçlanacaktır. İyi düşün **Serverg** sana zarar vermek istemem. Ama konu liderlik ve sürünün geleceği olduğunda kimsenin gözünün yaşına bakmayacağımı bilmelisin. Düşünecek çok fazla şey yok. Çekiliyor musun, yoksa karnımı kanımla mı doyurayım?..

- Bu ne barbarlık. Kurtlar ne zamandan beri liderlik savaşını böyle çözümlüyor. Senin bu davranışın tabiat ananın sesinden ne kadar mahrum olduğunu gösteriyor. Bunlar eski dönemlerin barbar yöntemleri ve bu yöntemler Kurt soyunu neredeyse tüketiyordu. Daha akıllanmadık mı arkadaşlar, geleceğimizi ilgilendiren böylesi bir durumda sessiz durmanın anlamı yok.

- Ooo **Senecverg**, bu ne deha, bu ne bilgelik. Tavşanların peşinde koşmaktan başka sürüye bir faydası olmamışlar ne zamandan beri böyle konuşabilmekte. Eğer konuşmak istiyorsan bu daha çok av sürmen gerek. Tavşan ve kertenkelelerle evcilik oynayarak Kurt olunmaz. Şimdi yapman gereken, saygısızlığa son verip yerinde oturman ve bu tip konularda senden önce konuşması gereken çok kişi var.

- Arkadaşlar bu tartışmaların hiçbirine gerek yok. Görüyorum ki **Ciloverg** liderliğe çok meraklı. Benim böyle saplantılarının olmadığını hepimiz bilirsiniz. Şu dağlardaki tüm koyunlar, geyikler, tavşanlar av diye önüne konulsa ve Kurtluk şerefimi terk etmem istense dahi tavrım net olur. Bunun içindir ki, tüm sürünün

öntünde ben ve kardeşim Sorverg'in liderlik kadrosundan çekildiğini ilan ederim.

- Sana yakışanda buydu Sorverg. Sana karşı dövüşmeyi çokta isteyerek yapmayacaktım zaten. Neyse, bu sorunu çözmüş sayıyorum ve sürütün lideri olarak toplantıyı burada sonluyorum. Ne zaman ve nasıl harekete geçeceğimize ilişkin kararlarımı en yakın zamanda sizlere ileticeğim.

- Toplantının üzerinden üç gün geçti Kokberg, acaba neler oluyor?

- Aceleci olma küçüğü. Böylesi sessizlikler pek hayra alamet değildir aslında.

- Sence ne yapmalıyız da bu kış atlatmalıyız? Kabaca da olsa bahsedilen insanlara karşı gireceğimiz savaş beni korkutuyor açıkçası.

- Öncelikle neden bu duruma düştüğümüzü anlamamız gerekiyor. Bu dağlar hiçbir çocuğunu aç bırakmaz. Ama biz kendi görevimizi unuttuk ve doğa ananın rolüne soyunduk. İhtiyacımız olsun ya da olmasın öldürdük. Ve bunu övdük, artık öylesi bir hale geldi ki kimin dişleri daha keskin, kim daha iyi dövüşçü ve kim daha çok öldürmüştü o en iyi liderdi. Bu, Tabiat Ana'nın yerine Kurtlar Kanunu'nun geçmesi demekti. Yaşam salt şiddet üzerine kurulamaz. Eskiden biz Kurtlar zekamızla tanınırdık. Şimdi ise, olur olmaz sergilediğimiz şiddet, vahşet ve kan dökücülükle...

- Ama tüm bunlar zamanla yapılacak şeyler, bizim ise hiç vaktimiz yok. Midelerimiz sirtımıza yapıştı.

- İş böylesi bir noktaya geldikten sonra, hepimizin bir dahaki bahara çıkabileceğini söyleyemem. Ancak kayıplarımızı en aza indirmek de gelecek açısından en iyi kazançtır. Öncelikle diğer kurt sürüleriyle ilişki kurmalı, onların bölgelerindeki durumu almalı ve eğer koşulları varsa bize destek olmalarını sağlamalıyız. Bundan sonra da çiftliklere yapacağımız saldırıları yer ve zaman olarak planlamalıyız. Avcı grup üzerinden sürüye ulaşılmasını kesinlikle engellemeliyiz. Çünkü sürünün hepsi saldırı gücüne sahip değil ve gök gürültüsü sopası olan insanlar karşısında hiç şansımız yok.

- Kokberg, Senecverg, çabuk düz tepeye gelin. Ciloverg tüm sürünün toplanmasını istedi. Yeni açıklamaları olacakmış. Yalnız sen biran önce git Senecverg, Ciloverg toplantı öncesi seninle konuşacakmış.

- Tamam şimdi geliyoruz.

- Acaba ne söyleyecek dersin Kokberg.

- Bilemem, yola koyulalım, birazdan belli olur.

Vakit geceye dönüş, donuk güneşte hepten yitmişti. Alaca karanlıkta da ayaz daha bir dondurucu oluyordu. Beyaz ölümlün fermanı karşı konulmazdı. Nasıl da onların en büyük dostu iken karşılarına dikilmişti. Kim-

di bunların sorumlusu, sebpsiz kuş bile uçmazdı. Her şey bir yana, sorumluyu bulmak çözüm müydü? Azgın bir selin sularıydı onları sürükleyen. Belki bazıları kenardaki ağaçlara ya da kayalara tutunmayı tercih edebilirlerdi. En çok acı çeken de yine onlar olacaktı. Gözlerinin önünde sevdiklerinin bir bir yitişi acıların en ağır değil midir? Sel, kendi yasalarını uyguladı ve yıkar, gelişi güzel, iyi-kötü, doğru-yanlış ayrımı gözetmeyen bir yıkımdır bu. Şimdi ise, sürü bu yıkımdan çözüm bekler olmuştur. Çok tehlikeli bir kumardı bu. Düşmanına yönelttiği silahın sana dönmesi an meselesiydi çünkü...

- Merhaba Senecverg, Nasılsın?

- Sağol, iyi sayılırım Ciloverg.

- Sürüye yönelik açıklamaların öncesinde neden seni yanıma çağıracağımı sanırsın merak etmekteisin.

- Açıkçası evet.

- Bak Senecverg, ben seni çocukluğundan beri tanıdım. Daha o zamanlardan büyüdüğünde yaman bir kurt olacağını sezmiştim. Gerek cesaretin, gerekse de zekanla sende kendi gençliğini görmekteyim. Gerçi bazen ihtiyar Kokberg saçmalıklarla kafanı karıştırmakta. Fakat o saçmalıkların ne kadar işe yaramaz olduklarını da kısa zaman sonra bizzat gerçek yaşamın acımasız yasaları karşısında düşeceği aciziyetle göreceksin. Ben böylesi sevdiğim ve gelecek vaat eden bir kurdun acizler safında yer almasını istemem. Açıkçası bu beni üzer ve sürü açısından da gelecekteki lider haleflerinden birinin yitimi anlamına gelir.

- Lider mi dedin?

- Evet, lider dedim. Ancak gelecekte bu noktaya erişmen için, şimdiden yapman gereken bazı şeyler var. Senin de anlayacağın gibi, böylesi bir konuma varmak bir dizi sorumluluklarda kendini ispatlamanla mümkündür. Ve senden öncelikle istediğim, birazdan sürüye açıklayacağım, çiftliklere ve insanlara saldırı ekiplerini desteklemen ve bunu ifade etmendir.

- Ama ben bu konuda seninle bire bir aynı düşünmemekteyim.

- Hepimiz aynı düşünceye diye bir kural yok. Ama hepimiz aynı hareket etmeliyiz. Bunun için çatlak sesleri kesmemiz gerekiyor. Bir korkak bir sürüyü bozarmış. Onlar kendi yaşamlarının derdine düşmüş ve sürüye asalaklar gibi yapışmış olanlardır. Gelecekte var olmak istiyorsan o sakat düşüncelerden kurtulman gerekiyor. Yaşamak, zayıf olanı yok ederek mümkündür ancak.

- Bak Ciloverg, sürümünün devamı açısından yapamayacağım hiçbir şey yok, ama senin söylemlerindeki sertlik beni dönem dönem tedirgin ediyor. Sence tüm sürü, liderliğin konusunda ikna olmuş mudur? Ya da

çözüm yöntemleri arasında diğer sürülerle ilişki kurmayı hiç düşündün mü?

- Öncelikle seni ya da her kim laf ediyorsa liderlik statüsünü tartışmaktan men ederim. Bu sürüyü ben var ettim. Benim cesaretim ve aklım olmasaydı, bu akılsızlar yığını uyuz köpeklerden farksız olurdu. Ve eğer sonumuz buzul uçurumlarından yuvarlanmak olacaksa dahi, bu yine benim liderliğimde olacaktır.

- Tamam Ciloverg sinirlenme, ben senin liderliğini tartışmam zaten. İstersen toplantıya geçelim.

- Daha yanıtını alamadım.

- Elbette seninle olacağım.

2. bölüm

- Konaklama yerimizden ayrılmış altı saat oldu Senecverg. Acaba Kokberg ve diğerleri şimdi ne yapıyorlar?

- Bu açlık ve dondurucu soğukta bir birlerine soku-lup uyumaktan başka ne yapabilirler ki.

- Çiftliklere yapacağımız saldırı beni çok heyecanlandırıyor.

- Biraz sakın ol Luiverg. Bak, toplantı sonrası tam otuzüç kurt bu saldırı için gönüllü oldu. Pek çoğu da ilk av deneyimlerini bu saldırı ile edinecekler.

- Acaba gerçekten körpe kuzuların butlarıyla ziyafet çekebilecek miyiz?

- Bunun için bir saat daha sabretmen gerekiyor.

- İnsanlar ve köpekleri Ciloverg'in anlattığına göre en az bir tavşan kadar korkak ve kuş kadar da akılsızlar.

- Evet, çiftliklerin karşısındaki tepelerde uluma seslerimizi duyar duymaz, kaçacak delik arayacaklardır.

- Vengverg'in yaptığımız toplantıdaki yaklaşımlarına bir anlam veremedim Senecverg.

- Tüm sürünün bir kurt gibi davranması beklenemez Luiverg. İçimizden bazıları korkularını böyle yöntemlerle gizlemeyi tercih edebilir. Bazıları ise yaşananların kavrama kapasitesinden yoksunlar. İlk gruptakiler için bir şey diyemem. Fakat bizi anlamayanlar av sonrasındaki gelişen hakimiyetimizle birlikte yanımızda yer almakta tereddüt etmeyeceklerdir.

- Çiftlikler göründüğü...

Tüm sürü çiftliklerin tam karşısındaki tepede duraklamış ve aşağılara bakmaktaydılar. Kaçınılmaz bir çatışmanın arifesindeydiler. Bu saatten sonra taraflardan birinin savaş alanını karşısına bırakması gibi bir durum söz konusu olamazdı. Kurt sürüsünün böylesi bir konumlanışı karşısında çiftçilerde hazırlıksız sayılmazdı. Zira son dönemlerde, karnı acıkan her kurt soluğu on-

ların yanında alıyordu. Bu onların kurtları tanımalarını sağlamış, korkuları azalmış ve avcılıkları ustalaşmıştı. Artık çiftleri dikenli tellerle kaplıydı. Ve her biri kurt avında usta çoban köpekleri edinmişlerdi. Ve hepsinden önemlisi de kasabadan satın aldıkları seri atış yapılabilen silahlardı. Avcı olma tercihinin yapan her canlı aynı zamanda av olma anlaşmasını da imzalamış oluyordu. Karşını beraberinde geliştiren bu tercih gelişimin hızını yakalayamayanların mağlubiyetiyle sonuçlanıyordu genelde. Bu mağlubiyetler bazen öylesi köklü ve derin oluyordu ki, fiziksel ve zihinsel olarak silinmiş bir taraf ve güçlü bir karşıt izlemek kalıyordu, o büyük sahnenin seyircilerine...

- Çiftliklere kurt kapını taktığıyla mı saldıracağız Ciloverg?

- Hayır, o yöntem oldukça eskidi ve karşı tarafça da bilinmekte, onun için sonuç alıcı bir darbe ile işlerini bitireceğiz. Şu ortada gördüğünüz büyük çiftlik diğerlerine oranla daha zengin. Önce oraya saldıracağız. Her kurda bir av getirme sorumluluğu veriyorum. Bunun dışında, koyun, çiftçi, köpek ayrımı yapılmadan en ağır biçimde zarar verilecek.

- Saldırı sırasında sürünün başında Senecverg olacak, herkes onun sözlerini dinlemek zorundadır. Karşı koyan cezalandırılacaktır. Ben ve iki kurt buradan saldırıyı yönlendireceğiz. Şimdi havanın karamasını bekleyelim.

- Ayaz ve karanlık böylesi bir çatışmada Belki de tek dostlarıydı. Donuk güneş neredeyse kaybolmuştu. Keskin gözler, hassas burunlar avlarına kenetlenmiş, gelecek her işareti beklemekteydiler. Bazıları için yaşamlarının son anıydı bu. Bazıları için engin bir olgunlaşmanın bulunmaz pratiği, kimileri içinse övünecekleri üstünlükleriyle diğerleri ezecekleri bir statü edinme şansı. Zaman ilerliyordu. Güneşin ışığına sığınmış tüm kavramlar. O da yavaş yitirdi beraberinde kendisine sığırdıkları götürerek.

"Saldırıyoruz sesiyle ilerledi hepsi ve başlamıştı. Büyük bir hızla koşmaya başladılar. En başta Senecverg vardı. Koyunların göz bebeklerini görebilecek kadar yakınlardı artık. Senecverg dişlerinin arasında o sarhoş eden ılıkığın donukluğundaydı. İşte sürünün içindeydiler. Bağırılar tüm tepeleri inliyordu. Kurtlar akıl almaz bir enerjiyle avlarını telef etmekteydiler. Başta planladıkları her birinin birer avla dönme sorumluluğunu çoktan unutmuşlardı. Tüm sürü kendilerinininki çünkü, bu sarhoşluğu bozan tüm sesleri bastıran; bir patlama ve beraberinde kurtlardan birinin hareketsiz yerde kalması oldu.

- Senecverg, insanlar saldırıyı fark etti. Ne yapalım?

- Alabildiğimiz kadar avla çekiliyoruz. Herkesi söyle çekiliyoruz Luiverg.

Ama silahların patlaması durmuyordu. Artık avcı av olmuştu. Dengelerin değişimi, amacı ve kazanımları da farklılaştırıyordu. Ciloverg'in onları beklediği tepeye vardıklarında, on beş kuru cansız geride bırakmışlardı. Geri gelen diğer on beşin ise, altısı yaralıydı. Neredeyse safak sökmek üzereydi. Aşağıdan duyulan köpek sesleri çiftçilerin akşamki sonuçla yetinmeyip, süre avı başlatıklarının göstergesiydi.

- Şimdi ne yapacağız Ciloverg? Av büyük bir hezimetle sonuçlandı. Avcı grubunun yarısını kaybettin, geri kalanların da yarısı işe yaramaz durumdadır. Yalnızca bir koyun getirebildik. Bu hangi birimizle yetecek?

- Uyuz köpeklerle ve o kılsız yığınlarıyla baş edemediniz. Suç bende ki, sizin gibi korkaklar sürüsüne lider oldum. Bundan sonraki saldırı-savunma vb. sürünün tüm hareketlerini ben idare edeceğim. Bir kurt avını almadan asla geri dönmeyiz, siz neden dondunuz ve birde utanmadan beni suçlamaktasınız.

- Senecverg geri çekilmemizi söyledi.

- Demek öyle, benden öğrendiğin liderlik, kuyruğunu kısıtlayıp geri çekilmek mi Senecverg?

- Ama sen bende liderlik özellikleri gördüğünü söylüyorsun.

- Sen bana layık olmadıysan bu benim suçum mu? Bu korkaklığın, pek çok arkadaşımızın hayatına mal oldu. Bunu açıkça sürüye ihanet olarak görmekteyim. Böyleci davranışlar cezasız kalamaz. Bu saatten sonra hiçbir üyemizle ilişkin olmayacak, seni av sahalarımızda dahi görmek istemiyoruz. Git ve hainliğinin cezasını çek.

- Bu adil bir yaklaşım değil Ciloverg.

- Sonunun onun gibi olmasını mı istiyorsun Luiverg? Tercih senin. Hain Senecverg orada biz ise buradayız. İstedğin tarafta yer alabilirsin.

- Benim için tartışmana gerek yok Luiverg. Kendini bir hain olarak görmüyorum ama unuttuğumuz, yabancılaştığımız özümüzün bizden hesap soruğumuz yaşadıklarımız. Senden istediğim bizden sonrakilere bunu iletendir.

- Ciloverg köpek sesleriyle iyice yaklaştı, az önce baktığımda onlara elli metre geriden kalabalık bir insan grubu izlemekteydi.

- Tamam Zinverg, tüm sürü toplansın, kuzey yönüne doğru çekiliyoruz.

- Luiverg, Senecverg senin yakın arkadaşındı. Bunun için bizden daha fazla etkilendiğini görebiliyorum. Ama gerçekleri kabul etmelisin.

- Biz onunla birlikte büyüdük. Zinverg, o benim kardeşimden daha yakındı. Ve yapmasını gerekeni yaptı. Bir korkak değildi. Yalnızca genç ve tecrübesiz olduğu için, yaşadıklarımız onun üzerine yıkıldı.

- Bunları daha sonra tartışırız. Şimdi şu süre avından kurtulmaya yoğunlaşmalıyız. Aradaki mesafe her geçen saat azalmakta...

- Ciloverg biraz konuşabilir miyiz?

- Söyle bakalım Zinverg.

- Bu hızla devam ederek süre avından kurtulmamız mümkün değil. Yaralılar bizi çok yavaşlatıyor. Bunlardan kurtulmamız gerekiyor.

- Aslında bende bunu düşündüm. Fakat öyle bir biçim vermeliyiz ki buna kimse karşı çıkmamalı.

- Tüm sürü aklıktan kırılmakta, onlarla bu gece bir toplantı yapalım ve buna yaralılar davet etmeyelim. Senin etkileyici bir konuşmanla bu derinden kurtuluruz Ciloverg.

- O zaman hemen sağlam olanların toplanmasını sağla Zinverg.

- Tamam.

- Arkadaşlar, sizleri burada toplamamın esas nedeni sürümünün geleceğinin ağır sorumluluğunun biz bir avuç kurdun sırtında olduğunu bildirmek içindir. Bizlerin yitimi hem geride bıraktığımız yavruların, hem de yaşlıların yitimi anlamına gelir. Doğanın en temel kanunu güçlünün güçsüzü yenmesidir. Güçsüz olanın yaşama şansı yoktur. Güçlü olansa ancak güçsüzleri ezerek bu konumunu devam ettirebilir. Gelecekteki görevlerimizi yerine getirmek açısından bu süre avından kurtulmamız şarttır. Yaralılar bu konuda bize engel olmakta. Onlar zayıf ve daha az akıllı oldukları için avdan başarıyla çıkmadılar. Ve şimdi kendi düşkünlükleriyle bizleri de yitime sürüklemelerine müsaade edemeyiz. Bakın köpeklerin sesleri yanı başımızda gibi. Onun için sırtımızdaki bu kamburdan kurtların kanununun gerektirdiği biçimde kurtulacağız. Böylece hem hızımız artar. Hem de midelerimiz bayram ederiz. Ne diyorsunuz?

- Bu sessizliği, onaylama kabul ediyorum. Şimdi Zinverg'in işaretleriyle birlikte; ve bu kamburdan kurtulalım.

Ulular vahşi sesler eşliğinde "Kurtlar Sofrası" kurulmuştur. Sofradakiler kurttu. Yemekleri ise kurt! Kan içindeki yüzlerinde geleceklerini kazanmaya yönelmişlerin zerresi dahi görünmüyordu artık. Zaferin manifestosu diye sunulan tamda yenilginin ahdi olmuştu. Sürüyü ve kurtları kurtarmak için çıkarılan yolculukta son durak bu mu olmalıydı?! □

Kaypakkaya*

Muzaffer Oruçoglu

Çapa Yüksek Öğretmen Okulu'nda beraberdik lbo'yla. Bir gün geldi, cebinden bir borç listesi çıkardı. "Batiyorum," dedi. "Şu borç listesine bir göz at." Baktım, borç rakamları sıralanmış baştan aşağı. Şaşırmadım. En büyüğü de bana olan borcun rakamıydı. "Sen," dedim, "Türkiye'yi elıştırıyorsun ama, borçlanma siyaseti bakımından hiç farkın yok Türkiye'den." "Peki ne yapayım?" dedi. "Gel sana biraz akıl vereyim," dedim. Alt kata, kantine indik. Oturduk karşılıklı. Birer oralet ısmarladım. "İlkin," dedim, "Sen çok dergi alıyorsun. Varlık, Yeni Ufuklar, Soyut, Yeni Adımlar, Türk Dili, Ant vs. vs." Bakışlarının iklimi değişti. "Yooo bunu yapamam!" dedi. "Yarısını al bu dergilerin," dedim. "Yapamam," dedi. "Ben bu dergilerde, bazı önemli yazılar var onları izlemek zorundayım." "Ohooooo," dedim, "Sen hem karnım doysun, hem çörek tam kalsın diyorsun, olmaz!" "Ama sen, emperyalizm gibi kafamın gidasını kesiyorsun, olmaz!" diye diretince, "Başka yolu var mı?" diye sordum. Listesine bir göz attı. Her zaman yaptığı gibi alnının terini avucunun içiyle sildi. "Ne biçim adamsın," dedi, "Roman yazıyorsun, şiir yazıyorsun ama bir tek edebiyat dergisi okumuyorsun." Cevap vermek istemedim. Sağa sola baktım, "Okumaya zamanım olmuyor, Cumhuriyet'le Türksolu'nu ancak okuyorum," dedim. "Sana bir teklifim var," dedi. "Edebiyat dergilerini ortak alalım." Teklif hiç hoşuma gitmedi. Cumhuriyet'le Türksolu'nu alıyordum, birkaç derginin daha sırtına binmesini istemiyordum. Reddedemedim de, cebimdeki ve hesabımdaki parayı kuruşu kuruşuna biliyordum. Ben susunca devam etti. "Sen ot gibi yaşamayı benimsemiş bir insansın." dedi.

"Dergilere ve yeni çıkan kitaplara para vermiyorsun. Deve kuşunun başını kuma gömmesi gibi, gömmüştün kafanı okul kitaplığının klasik romamlarına, donmuş, klasikleşmişsin. Yeni siyaset, yeni edebiyat, yeni hayat sana küşmüş. Gel şu edebiyat dergilerinin alımına ortak ol, daha önemlisi, bu dergileri oku, tartış, özümle." Akıl vereyim derken, o bana akıl vermeye başlamıştı. "Bı dakka," dedim, "Ben konuşmamı bitireyim, ondan sonra, önerilerin neyse sen sıralarsın," Kabul etti. Gülmüseyerek dinlemeye başladı beni. "İkinci olarak," dedim, "Sen çok kitap alıyorsun. Mecbur değilsin yayınevlerini zengin etmeye." "Mecburum," diye hemen karşı koydu. bir alacaklı olarak, "Mecbur değilsin,* dedim, "Başkalarından ödünç alıp okuyabilirsin." Fesuphanallah dercesine başını iki yana salladı. "Ben," dedi. "aldığım kitaba döne döne okuyorum, altını çiziyorum, kenar notları düşüyorum, cebimde gezdiriyorum, her kitabı, tasarımlarının dayanacağı dökümanların bir parçası ve elimi attığımda hemen bulabileceğim bir kaynak olarak görüyorum." Diretince diretmedim. Ödün vermeye alışık bir adam olmadığını biliyordum. "Bak yine sözlümü kestir, bırak bitireyim," dedim. "Tamam, devam et," dedi. "Sen okul dışına çıkıp da, yatılı yemeğine yetişemeyince, lokantaya gidiyorsun," "E, ne yapayım. bir çorba içiyorum," diye atıldı. "Olmaz," dedim. "Bir çorba içen, az salçalı bir pilavla devam eder ki, borçları birikmiş, yoksul, yatılı bir öğrenciye yakışmaz bu. Ögle yemeğini kaçırdın mı, akşam yemeğine kadar sabredeceksin." Gülmüseyerek alnının terini avucunun içiyle sildi. "Sürekli okuyorum, gözlerim ağrıyor. Yatılı yemeğine ulaşamayınca,

meceburum." İki yudumda bitirdim oraletimi. "Sözümü kesme, meceburun," dedim. "Sabah kahvaltısında, ekmeğin arasına bir parça peynir koy, kağıda sar, cebine at. Acıkınca yersin." Cevap vermedi. Memnun oldum. Devam ettim. "bir yıl hiç elbise ve ayakkabı alma. Bak, yeni bir ayakkabı almışsın." "Mecburdum. Ayakkabı ayağıma küçük geldiği, tabanımı vurduğu halde altı ay giydim. Sağ ayakkabımın altı delikli üstelik." Engin ve alabildiğine iyimser bir havadaydı. Çok daha iknacı bir havada, "Mecbur değildin," dedim. "Ayakkabımı haftada bir boyayacaksin. Altı delindi mi, parça kösele vurduracaksin." Arkaya yaslandı. "Ayağına bir numara küçük geliyorsa?" diye sordu. "Arkasına basarak, terlik gibi giyeceksin," dedim. Cevap vermedi, kafasının yattığına yordum bunu. Gayet memnun devam ettim. "kantinden uzak duracaksın. Ben dikkat ediyorum. Sen gece Kütüphaneden yukarı çıkıyor, saat sekiz ile dokuz arasında, bir Ömür yoğunluğuna yiyorsun. Kütüphaneye iniyorsun yeniden. İki saat okuyor, yeniden çıkıyorsun yukarı, kantin kapanmadan saat on birde bir şişe süt içiyorsun." Biraz düşündü. "Doğru," dedi gülümseyerek. "Mecburum, midem kazanıyor. Akşam yemeğini saat beş buçukta yiyoruz. beş buçuktan, gece bire kadar okuyorum. "Bu kadar insafsız olma, beni anlamaya çalış dercesine bakıyordun. Gayet ciddiye. "Mecbur değilsin" dedim. "Dolabına ekme al. ben

karavanadan artakalan patatesleri, fasulyeleri, nohutları, epek baklalarını eziyor, ekmeğin arasına dolduruyorum. Bunu da kağıda sararak sıcak kalorifer radyatörlerinin arasına sıkıştırıyorum, tost gibi oluyor. Acıkınca çıkarıp yiyorum. Sen benim bu yöntemimi bilmiyor musun? seni zaman zaman kantin tostu yerken de görüyorum." Hemen itiraz etmedi, biraz düşündü. "Senden başka herkes kantin tostu yiyor," dedi.

Sonunda, borçları temizlemek için, bütün "Mecburumları" iptal etti, ancak ikisi hariç. Kitap ve dergi. Ben de, iki "Mecbur değilsin"i iptal ettim? kitap ve dergiyi kitapları ve dergileri ortak alacaktık. Ve alınan yeni kitaplarla yeni dergilerin tümünü okuyacaktım. İbo'yu borç batağına batıran asıl unsurdu kitaplarla dergiler. Bir yıl içinde tüm borçlarını temizledi, bana olan borcu hariç. Okuldan atılıp profesyonel devrimci hayata başlayınca, "sana olan borcumu, devrimden sonra ödeyebilirim, diyecektim, ama bunu bile diyemem. Sana olan borcum tarihe karışmış oldu," dedi. Güldüm, "Niye?" dedim. "Çünkü ikimiz de profesyonilleştik," dedi. "Ömrümüzün sonuna kadar, halk için karın tokluğuna çalışacağız. Tüm küçük keseler, bir büyük kesede birleşti. Kahrolsun küçük keseler!"

"Mecburun!" diyemedim. □

*İSTİSNAİ bir durum olarak karşınıza çıksada; dergimizin fiyatının çok fazla olduğu yönünde kimi yakınmalarla karşılaştık. Derginin maliyeti göz önüne alınarak, asgari olarak belirlenen fiyat konusunda fazla bir şey söylemeye gerek duymuyoruz. Okumama ve araştırmama hastalığımı aşmada faydalı olacağı inancıyla, sözü bir kez daha yaşamalarının her anından onlara ders çıkarmamız gereken İbrahim'lere bırakıyoruz. (Kaypakaya isimli bu yazı Muzaffer Oruçoğlu'nun "Denemeler" adlı kitabından alınmıştır.)

Öyle durgun durma

Öyle durgun durma

Batan güneşin kızzılığına bak

yaşamın renkli desenini

gizlemekte bulutlara.

Öyle durgun durma

çalan ezgiye kulak ver.

Baharı ve aşkı çağırmakta

zemherinin fırtına ve boranına.

Öyle durgun durma.

Sokakta koşuşan çocuklara

gökyüzünde uçan kuşlara

eve ekmeğin götüren nasırlı

ellere bak...

Yaşamın anlamı onlarla...

uzaklara dalıp gitme dostum.

Masanın üstündeki kitaba

kitabın üstündeki savaşçının

fotoğrafına bak...

Silahının namlusunda taşımakta

yaşamı.

Öyle durgun durma.

Serdo

Canşenliği Oyuncuları Tiyatro Topluluğu Genel Sanat Yönetmeni Haldun Açıksözlü ile

EZİLENLERİN TİYATROSU ÜZERİNE*

ÖZGÜR DÜŞÜN - Çalışmalarınız hakkında genel bir bilgi verebilir misiniz?

Haldun AÇIKSÖZLÜ - Canşenliği Oyuncuları 1991 yılı Ocak ayında altı deli yürek - deli fişek tarafından kuruldu. Altı deli insanın; sosyalizme, sınıfa, ezilenlere inanmış insanın; tiyatro adına bir şeyler yapmak için yola çıkmaları sonucu oluşmuştur bu. Zonguldak maden işçilerinin yürüyüşüyle birlikte biz de bir yürüyüşü başlatılalım istedik bu topraklarda ve dünyada bizden önce de yapıldığı gibi ezilenlerin tiyatrosu, üretkenlerin tiyatrosu estetiğini, sanatsal kaygılarını yaşama dönüştürelim, sahneye sokaklara taşıyalım istedik. O günden bugüne 50'ye yakın sokak oyunu, 15'e yakın sahne oyunu ve çocuk oyunları gibi çeşitli alanlardaki üretimlerle 2 milyon üzerindeki seyirciye ulaştık. Avrupa'da bir çok oyun sergiledik. Avusturya'da Biogen'ste 1 Mayıs'ı kutladık. Ankara'da, İstanbul'da 1 Mayıs'ın kutladık, işçi sınıfıyla omuz omuza olduk ve dedik ki: "tiyatro insanla omuz omuza, ona rağmen değil onunla yanyana yapılan bir sanattır". Böyle yola çıktık; bazen düştük, bazen ayağımız takıldı, bazen yasaklandık, gözaltına alındık, hapishanede yattık ve 11-12 yıldır bu süreci yaşatmaya çalışıyoruz.

ÖD - Anlatıklarınızla sanat anlayışınız az çok ortaya konuldu ama daha açık olması için sanat anlayışınızı öğrenebilir miyiz?

H. Açıksözlü - Yolumuz yeni insan, yeni dünyanın yaratımındaki devrimcilerin mücadelesinin içinde ti-

yatroda ne yapılabilir diye sorarak bulduğumuz bir yol. Fıncı olsaydık, bir fıncı olarak sosyalizme nasıl katkıda bulunabileceğimizi düşünürdük. Biz tiyatrocudüğümüz için bu alandan nasıl katkıda bulunabileceğimizi düşündük. Bu anlamda da ezilenlerin tiyatrosunu ortaya koymaya çalışıyoruz. Ezilenler derken işçi sınıfının dışında bu topraklarda ve dünyada ezilenler olduğu için (bu bazen bir etnik kökendi, bir ulustu; bazen kadındı, bazen gençlikti) bu yolu seçtik, ezilenleri anlatmayı seçtik. Bunu yaparken diyalektiği yöntem olarak tercih ettik. Bunu (diyalektiği) tiyatroyu var etmek için bir yöntem olarak kabul ettik. Buradan hareketle bilimsel dünyanın sanatını yapmaya çalıştık. Araştırma, sorgulama, şüphe, kaygı; bunların hepsi bizim çalışma yöntemlerimizdendi. Sonuçta bu toprakların tiyatrosunu yapıyorduk. Batı öykünmeciliği ya da doğu mistisizmi ile değil; tam da ikisinin ortasında var olan ve belki de yeni dünyanın habercisi olacak Anadolu kültürüyle yoğunlaşmaya çalıştık. Anadolu insanının toprağı ekip biçmesinden tutun da fabrikada çalışmasına, oturup kalkmasına kadar olan her şey bizim için veridir. Düşünü, yarenlikleri, sazı, davulu; bunların tümü sanatsal faaliyetlerimize katkıda bulunan unsurlardır. Bu toprakların kendi tiyatrosunu yaratma serüvenini oluşturduk, oluşturmaya çalışıyoruz. Geleneklerinden kopmamış, bilimsel çağın gerekliliklerini bilen insanın, bilimsel kültürün tiyatromuza yansımalarını yaratmaya çalıştık. Hala da devam ediyoruz.

ÖD - Ezilenlerin Tiyatrosu kavramını biraz daha

açabilir miyiz? Tarihsel bir süreç içinde ve içerdiği ideolojik misyonla birlikte...

H. Açıksozlü - Ezilenlerin Tiyatrosu'nun çıkışının işçi sınıfının çıkışıyla aynı dönemde olduğu söylenir. Okullarımızı bilgilendirmek için daha da açacak olursak; İtalya'da ilk defa işçi oyunu - köylü oyunu L. D. Vega tarafından sanırım 15-16. yüzyıllarda yayımlanan ve köylülerin mücadelesini anlatan bir oyundur. Daha sonraları 18. yüzyılda "Dokumacıların İsyanı" adlı bir oyun var; ilk defa çağdaş anlamda işçi tiyatrosu olduğu söylenebilir. Onun öncesinde farklı biçimlerde bizde de olan "İbîş" gibi efendi-hizmetçi oyunları var fakat burada ezen-ezilen ilişkileri anlatılmıyor. Çatışanlarla, üretkenlerle ya da azınlıklarla dalga geçilen oyunlar da var. Konuşma biçimleriyle dalga geçilen ya da bozuk Türkçeleri ile dalga geçilen - bugün televizyonlarda da var - oyunlar var. Bunlardan sonra Sovyet Devrimi öncesinde politik tiyatro (E. Psika-tov'un tiyatrosu), fabrika yaşıntısının, makina-insan ilişkilerinin sahneye taşındığı ve futurist etkilerin görüldüğü bir tiyatro doğuyor. Demir-çeliğin içindeki insanı anlatan bir tiyatrodur bu. Bundan etkilenen Bertolt Brecht var. Daha sonra, devrim sırasında kitlelerin sergilediği oyunlar - alanlarda devrimi anlatan oyunlar bunlar - var. Brecht tüm bunları kuramı ve uygulamasıyla birlikte ele alıp epik-diyalektik tiyatroyu oluşturuyor. İşçi sınıfının ve ezilenlerin sesi olmaya çalışmıştır. 60'lara kadar böyle gelmiş. 70'lerle birlikte Latin Amerika'dan bir ses yükseliyor: **August Boal, Ezilenlerin Pedagojisi**'ni yayımlayan **Paulo Freire** ile birlikte Ezilenlerin Tiyatrosu diye bir kuram oluşturmuşlar. Bu kuramın Brecht'in kuramından farkı, öznenin seyircinin kendisi olmasıdır. Bu kuramda tiyatro seyircisi ile oyuncu arasındaki ayırımı kaldırdığı ve bir dönüşüm aracı olarak kavranan bir oyun anlayışı var. Hepimizin oynadığı, hepimizin tartıştığı ve hepimizin tartışıldığı bir süreç var burada. Latin kültüründe bulunan liderlik kavramıyla da ilişkili; örneğin Meksika'da yüzü kar maskesiyle kapalı Marcos gibi. Herkesin onun yerine geçebileceği ve böylelikle mit oluşumunun, kült oluşumunun önüneceği bir liderlik anlayışı var. Bu anlayışta herkes lider olabilir... Kimse kimse için bedel ödememeli anlayışı buradaki; "ben sizin için bir şey söyleyemem, doğruları birlikte söylersek ben sizin için bir şey yapmış olabilirim" anlayışı... Doğruların hep birlikte söylenmesi gerekli. Brecht'in örgüt ve önder vurgusunu Ezilenlerin Tiyatrosu'nda farklı bir yerde görüyoruz. Örgüt ve önderin

"halkın kendisi" olduğu gibi bir vurguya dönüştürülen bir yan var. Bu büyük - ayrıca tartışılması gereken - bir konudur.

Ezilenlerin Tiyatrosu'nun Anadolu'da nasıl uygulanması gerektiği üzerinde duruyoruz. Tiyatroyu halkın eğitilmesinde, insanlığın dönüştürülmesinde bir araç olarak görüyoruz. Yaptığımız işin önemli olduğunu düşünüyoruz. Araç derken "araç"ın doğru kullanılması durumunda çok önemli işlevler göreceğini düşünüyoruz. Bu çıkacak dergi de (Özgür Düşün) bir araçtır. İyi kullanılırsa, gereklerini yerine getirirse önemli işlevler görecektir. Biliyorsunuz **Komünist Manifesto** da bir araçtır ama dünyayı sarsacak bir silaha dönüşü... Biz de diyoruz ki: tiyatro önemli bir araçtır. Tarlalarda, köylerde, alanlarda, meydanlarda, sokaklarda, üniversite kampüslerinde oynarken hep bunu düşünerek oynadık. Devrime giden yolda - sınıfsız bir dünyanın yapılması sürecidir bu - kaç tuğla, kaç kova su taşıyabiliriz derindeyiz. Meşakkatli, zor bir yol bu yol...

ÖD - Anladığımız kadarıyla, tiyatro bir araç olarak kavranırken, öğreten-öğrenen ilişkisi yerine bizzat kitlelerin öğrendiği, etkin olanın kitleler olduğu ve bir sonraki aşamada da kitlelerden öğrenilen bir araç olarak kavranıyor.

H. Açıksozlü - Evet, bu tiyatrodaki aktif ile pasif birbirine karşılıyor; yani bazen alkışlayan seyirci oyunun yönünü belirliyor. Bu burjuva sanatında da kısmen var; örneğin Devlet Tiyatroları'nda yoz ilişkilerin sergilendiği, fuhuşun empoze edilmeye çalışıldığı oyunlarda bile seyirci aktiftir (kendisini aktif zannediyor da olabilir). Tiyatronun doğası gereği bu var. Bir müzik üretiminde bu yok, kasetten dinlerken vb. durumlarda bu yoktur. Ama tiyatrodaki seyirci belirler. Ezilenlerin Tiyatrosu ise bunun daha da ötesini yarattı. Seyirci oyunu tartışmaya başlıyor. Brecht dedi ki: "sizin için ahkâm kesen bir oyuncular topluluğu değil, sizin düşünce dinamiğinizin sahneye aktarıldığı oyunlar" dedi. Yani bazen seyirciye sordu: "şimdi ne yapalım"? Epik-diyalektik tiyatrodaki bu var. Tartışmalı oyunlar yaptı, yabancılaştırma efektini kullandı...

ÖD - Burada yabancılaştırma efekti seyirciyi uyandırmak için kullanılıyor. Günlük yaşamda televizyon seyircisinin sıkça televizyonda sergilenen yaşam-lara kendisini kapturmasına bir karşı çıkış var.

H. Açıksozlü - Evet, seyirciyi uyandırması, etkin hale getirmesi, kimi zaman da onunla sohbet etmesi de bir yabancılaştırma efektidir. Bakınız ideolojik müca-

CANŞENLİĞİ OYUNCULARI

GENÇLİK HİÇBİR ZAMAN YAŞLANMIYOR!

Müzikli Oyun
2 Bölüm

Yazan-Yöneten: Yaşar GÜNER
Müzik: Ali TEKİN
Çevre Düzenleme: Selim POLAT

**Politik olarak 68 kuşağını eleştirebilirsiniz,
ama etik olarak çok soylu davrandılar.**

dele geçtiğimiz yılın başındadır. İlginçtir, sinemanın çıkışı da aynı yıllara (1900'lerin başına) rastlar. Sinemanın tek gözle bakışı, tek gözle görüşü; kameranın dışında hiçbir şey göremeyiz. Bugün televizyon bu sistemin ürünü, televizyon aslında kapitalizmin kendisidir. Bu sistemde senin adına birileri birşey yapar, eğlenir, sanat yapar, şiir okur ve haber verir; sen onları seyrederdin. Senin bir tek özgürlüğün vardır: kanalları değiştirmek, aynılar arasında bir seçim yapmaktır bu. "Çikita muz mu yesem, Anamur muz mu?" gibi birşeydir bu, sonuçta muzı yiyeceksin. Sonuçta televizyon da, sinema da kapitalizmin yanlı bakışının ürünleridir. Bunu sinemaya hakaret olarak söylemiyorum. Ezilenlerin ideolojisinin yansıtıldığı sinemayı bunun dışında tutuyorum; zaten bunlar da yasaklıdır. Tiyatronun bunlardan farkı şudur: seyirciyle birlikte, o an, orada yapılıyor olmasıdır. Bu yüzden bizim bir sloganımız vardır: "her yerde yaşayan tiyatro". Yani her yerde yapılabilen bir tiyatro; sadece tiyatro salonlarında değil; sokakta, alanda, fabrikada. Biz bunların hepsini yaptık. Yaşayanlığı ise bugün olmasıdır, günün farkındadır. Tiyatronun ayrıcalığı da budur; bu yüzden seyirci ne kadar pasif kılınmaya çalışılırsa çalışilsın bu böyledir. Biz bunu yaşatmaya çalışıyoruz. Bunu ne kadar hayata geçirebiliyoruz; o ayrı. Neden ayrı; bazen sansürle karşılaşırız, bazen polis baskısı, bazen devrimci örgütlenmelerin, demokratik kitle örgütlerinin bizim bu serüvenimizi anlamamasını yaşıyoruz. Kendisine devrimciymiş diyen insanlar Devlet Tiyatroları'na gidiyorlar. Bize sizin dekorunuz zayıf diyorlar, neden böyle olduğunu hiç düşünmüyorlar. Bizim tiyatromuz yoksul bir tiyatro, halkımız gibi.

DKÖ'lerin ve devrimcilerin bizi bu noktalarda da desteklemesi gerekiyor. Bu noktada da seyircinin aktif olması gerekiyor; yoksa marksist estetiğin nüvelerinden söz edemeyiz.

Kısacası Ezilenlerin Tiyatrosu yığınların harekete geçtiği, aktif olduğu bir tiyatrodur. Sizinle yaptığımız bu söyleşide söylediğimiz sözlerin, yarın Adana'da, Mersin'de, Diyarbakır'da hayata geçmemesi durumunda hiç bir anlamı yoktur.

ÖD - Üniversitelerde sergilediğiniz forum tiyatrodan bahsedebilir misiniz?

H. Açıksozlü - Nasıl ki forum herkesin tartışabildiği bir ortamsa; forum tiyatro da herkesin oyuncu olduğu, tiyatroya katıldığı bir çalışmadır. Bu noktada bir sorun belirtiyorsunuz; bu sorunu anlatırken hikayelerle, taklitlerle, küçük oyunlarla katılımcıların tamamının oyununa katıldığı bir çalışma. Örneğin 2000 yılında bir okulda gençlerin "Eğitim ve Özgürlük" konusunu istemeleri üzerine böyle bir çalışma yaptık. Burada sorunu çözüme götürmek esas, ele alınan sorun havada bırakılmayıp çözüm yolları aranıyor. Ve oyun ilerliyor. Forum tiyatrosunun süresi problemin çözümüne kadardır, çözüm bulunana kadar oyun devam ediyor.

ÖD - Son olarak söylemek istedikleriniz var mı?

H. Açıksozlü - Canşenliği Oyuncuları başından beri devrimciler arasında dayanışmanın örülmesi noktasının üzerinde duruyor. Bu yüzden "biz şu gruptanız" veya "biz şunlarla otururuz, ötekilerle görüşmeyiz" vb. şeyler söylemiyoruz. Biz barikatın bu tarafında olanlarla, ezilenlerin yanında olanlarla, işçi sınıfından yana tavır koyanlarla her zaman bir arada olmayı, birlikte iş yapmaya hazırız. Bu

şenlik olur, tiyatro olur farketmez...

Bizim hali hazırda üç-dört sokak oyunumuz var. Bunlar: küreselleşme karşıtı bir oyun (Axxh), F Tipi'ne karşı bir oyun (Ya Sen), "Herşeye Ragmen" adlı bir oyunumuz var, geçtiğimiz günlerde Tohum Kültür Merkezi'nde oynadık. "Kadın ve Toprak" isimli bir oyunumuz var. Bu oyunların kitlelerle buluştuğunda bir anlamı var. Bu noktada destek bekliyoruz. Özgür Düşün'ün galiba ilk sayısı bu, bundan sonra da özgürlük mücadelesinde vereceği kavgada Canşenliği olarak naçizane katkıda bulunabilirsek, bu bizim için de çok değerli ve anlamlı olur. Dayanışmanın ve birlikte-devrimi örgütlemenin gelecek günlerde olacağı inancı içinde tüm okurlara selamlar diyorum.

ÖD - Bize zaman ayırdığınız ve dayanışma içerisinde olduğunuzcu belirttiğiniz için teşekkür ediyoruz...

*** Bu söyleşi, Özgür Düşün yayın hayatına başlamadan Mart 2002'de yapılmıştır. Teknik sebeplerden dolayı kısaltarak yayımlıyoruz. Haldun Açıksozlü'den ve söyleşiyi gerçekleştiren arkadaşlarımızdan özür diliyoruz. □**

Canşenliği Oyuncuları ile iletişim için:
Yunus Emre Cad.
110/4 İncirli/AN-
KARA, Tel: 0 312 360
13 17.

"ÖRGÜTLEDİLER BAHARI"

"Yaşamak ne güzel şey Taranta-Babu
Anlayarak bir usta kitap gibi
bir sevdâ şarkısı gibi duyup
bir çocuk gibi şaşarak YAŞAMAK..."

Yaşamak;
biri birer ve hep beraber
ipekli bir kumaş dokur gibi...

Hep bir ağızdan sevinçli bir destan okur gibi
YAŞAMAK..."

Böyle diyordu Nazım Hikmet; Habeşli Taranta-Babu'ya yazdığı mektupta. Baharın bu güzel günlerinde de insanın bağrı bağıra; yüreğinden taşan bir coşkuyla 'yaşamak ne güzel şey' demesi geliyor. Çünkü insan; varlığının, dünyayı değiştirebilme gücünün bir kez daha farkına varıyor doğanın sayesinde. Coşku lanımlamak mümkün olmasa gerek doğanın kendini yenileyebilme kudreti karşısında. Hele kazanılacak güzel günler peşinde koşan insanların, doğanın üstündeki sisli havayı dağıtıp, yeniden dirilişini seyrederken bundan feyiz almaması düşünülemez bile. Fakat bu coşku içinde hüznün de barındırıyor, baharda kaybettiklerimizi düşündükçe...

"Ne tuhaf şey Taranta-Babu;
bizi kendi topraklarımızda öldürmek için
kendi topraklarımızın baharını bekliyorlar"

Fakat çok geçmeden bu hüznün nisan güneşiyle isyanı döntüyor, toprağın kara, yaprağın dalına isyan edip gün yüzüne çıkması gibi.

"Acılar kuşatmışa bile günlerin duvağını
düşürmüşse de ilk yazın tomurcuklarını fırtınalar
hayat kendini yeniden yaratan bir bahardır
verecektir en olgun meyvalarını mutlaka
yeter ki hüznüler sarartmasın yüzünü"

Evet ilk yazın tomurcuklarını düşürmüştü toprağa baharın düşmanları. Ama ne kadar acz içindeydiler ki, bilemiyorlardı hayatın bahar olduğunu... Hayat durmadan kendini yeniliyordu ona sahip genç ellerde. Belki de bundan bütün nefretleri, bütün kinleri... Çıldırıyorlardı, çıldırıkça azgunlaşıyor ve daha çok saldıyorlardı. Dün, 30 Mart'ta Denizlerin idamını önlemek için Kızıldere'de direniş bayrağını çeken Mahir Çayan ve arkadaşlarını, yine 6 Mayıs'ta Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan'ı ve 18 Mayıs'ta İbrahim Kaypakkaya'yı Diyarbakır zindanında katlediyordu baharın düşmanları. Ama ne 'Biz buraya dönmeye değil ölmeye geldik' diyen Mahirler, ne 'Yaşasın Marksizm, Leninizm kahrolsun Faşizm' diyen Denizler, ne de 'Faşizme içimizden kan damlayan kılıcı, bir gün gelir kinimizi dökeriz' diyen İbrahim ve niceleri tükenmiyorlardı ve tükenmeyeceklerdi. Çünkü İbrahim Kaypakkaya'nın söylediği gibi Türkiye'nin devrimci geleceği çelikten yoğunluyordu ve bu çelik aldığı suyu unutmuyacaktı.

"Gülü bizden bizi çekirdikten
Evrim evrim doğuran evren
Duy bizi
Biz fidanız geleceğe yükselen
Yazgılara boyun eğmedik hiç
Kara kışlara yenilmedik
El uzattık
Kulak kabarttık baharın sesine"

Yine baharda filizlenen ve halkların yeni bir umudu olan 72 Nisan Güneşi'ni sindiremiyorlardı içine baharın düşmanları. En tehlikeli düşman ilan etmişlerdi ve kendileri için bu tehlikenin daha fazla büyümesini istemiyorlardı. Fakat bin yıllardır insanlığınun alınterini-emeğini sömüren asıl kendileriydi ve tarihin çöplüğüne gömülmesi gereken insanlığın en büyük tehlikesi yine onlardı. Zoru zor sökecek-i. Bu bilinçle atılmışlardı kavgaya ve yine bu bilinçle yönlerini dağlara çevirmişlerdi Nisan Güneşi'nin yaratıcıları. Fakat çok geçmeden Vartnik'te yakalıyordu onları zulmün erbafları. Ve ihanet en çirkin yüzüyle bir kez daha sahneye çıkıyordu. Yaralı olarak kurtulan ve kara kışa teslim olmayan İbrahim'i bir köy evinde esir ediyordu.

"Yüreğinin pas tutmakta olan kıvrımları
sarılın bir an öfkenin gökgürültüsüyle
beyninin her hücresi bir gerilla gibi
kuşansın pusatlarını ve sokağa çıksın
ve bir hançer gibi saplansın
puşlukların ihanetlerin bağına"

Bedenini zincire vurmuşlar, tınaklarını bir bir sökmüşlerdi ama inancını söküp alamamışlardı. Çünkü inancı bilinciyle yoğunlaşmıştı ve inancı bu kadar sağlamlaştırarak düşünceleri bir kez kök salmıştı. Bir gün filiz olup boy verecek, saplanacaktı düşmanın bağına. Ve bir köprü olup taşıyacaktı tüm insanlığı kurtuluşa. Bundan o kadar emindi ki;
"Esasen biz komünist devrimciler, prensip olarak siyasi kanaatlerimizi ve görüşlerimizi hiçbir yerde gizlemeyiz. Ancak örgütsel faaliyetlerimizi, örgüt içinde bizimle birlikte çalışan arkadaşlarımızı ve örgüt içinde olmayıp da bize yardımcı olan şahıs ve grupları açıklamayız. Kişisel sorumluluğum açısından gerekeni zaten söylemiş bulunuyorum. Ben buraya kadar anlattıklarımı samimiyetle inandığım Marksist- Leninist düşünce uğruna yaptım. Ve sonuçtan asla pişman değilim. Ben bu uğurda her türlü neticeyi göze alarak ve can bedelli bir mücadeleyi öngörerek çalıştım ve neticede yakalandım. Asla pişman değilim. Bir gün sizin elinizden kurtulur sam gene aynı şekilde çalışacağım." diyerek ser verip sür vermeneye direnişiyiyle taçlandıracaktı bütün mücadelesini.

"Alındaki yaradan
boşaldı belki bütün kanın
fakat nehirlerin akıyor, dağların rüzgarlıdır;
bak; yine çarpıyor kalbin
ortusunda kavganın..."

...
Bir sevda ki; uğruna nice canlar vermişiz.
Onlar ki, yürekleri avuçlarında,
Tasasız,
Ve tereddütsüz yürüdüler mayınlı yollarda.
Genç,
Körpe,
Tomurcuk tazeliklerine akıttılar
Şorul şorul, cömertçe.
Yüzümüzün kederi dağılsın diye.
Onlar ki; demirin, betonun, taşın,
Sağırlığına taşıldılar, en billur sesleri.
Havasız, susuz ve topraksız
Bire rirlik karanlık hücrelerden,
Güneşi, yudum yudum içmiş,
Baharlar gönderdiler zemherimize.

Onlar ki; kendilerinden önce düşenlerin,
Yüreklere tutunup,
Bir iş tulumundan sıyrılır gibi düştüler,
Aynı rahatlık içinde,
Aynı sevinçle,
Aynı sevda uğruna.

Onlar ki; tüm çarelerin tam bitiğinde,
Göklere uzanan bir ışıltılı yoldur.
Kavgamızın bükülmez mızrak uçlarında,
Sabrın taşı çatlatığı yerde,
Ateşin gözlerinde,
Yeraltı sularındadır onlar.

"Garip Şahin'in Töre adlı şiirinden.

AĞLAŞTIK ANALARIMIZLA

Herşeyi söylüyorlardı onlara dair
yok komün kurmuşlar... (ne kadar olağan)
Silah sokmuşlar içeri (tomson, brüm... mavzer bir de tank)
geceleri ay tutulunca
titremeye başlamış hapishane duvarları
erkekli kızlı yaşıyorlarmış... herşey serbestmiş orada
ömeğin Levent'e doğru tura çıkarlarmış
hafta sonları pikniğe giderlirmiş Belgrad'a
esrar ticareti onların elindeymiş bütün cepler... telsizler de
içerde herkes güliüyordu şu söylenlere
dışarda bangır bangır bağınıyordu televizyonlar
hapishanelerde yeni devletler kuruldu diye
E tipi sosyalist halk cumhuriyeti
B blok demokratik halk devleti
Malta özgürlükler ülkesi diye
dışarda çoğunluk yorgun düşmüştü
duymuyordu söylenelerin çoğunu
günboyu bırakmıyorlardı ekmeğin, tuzun peşini

böylece hazırlandı herşey
gözlerimizin önünde
Ay tutulunca... çelik yeleklerini giydiler...
gaz maskelerini ve yeni silahları sıkıştırdılar koltuklarının altına
bir çakısı bile olmayan
geceleri hep birlikte türkü söyleyen insanlar vardı karşılarında.

Abuzer'in cenazesi geldi... bizim oraya
yapacak hiçbir şeyimiz yoktu
ağladık analarımızla
Bahardı... kuşlar cıvıldıyordu başımızın üstünde
sırtımızı dönüp güneşe, yürüdük evimize
bütün perdeleri kapattık... duvar ördük camlara
çömeldik... evin en karanlık köşesine

İSMET ALICI

Sevdadır

Göğü kucaklayıp getirdim sana
Kokla
Açılırsın

Solmuşsun
Benzin sararmış
Yorgun bir işçinin yüzüne benziyor yüzün
Öyle büyük bakma bana

Çam kolonyası getirdim sana
Kentli dağların haklı sevdasını
Bolu ormanlarından çarpan bir koku
Sanki Köroğlu'nun ter kokusu
Aman kokusu, billah kokusu
Canlarım, canım benim

Üzme kendini bu kadar
Sana umudu öğretemeyenlerin suçu mu var
Bak yeryüzü ne kadar geniş
Ne kadar dar

Dur
Akıtma gönlün yaşını
Gözünden öpecek bir yer bırak
Oy bana en yakın
Bana en uzak
Sevgili yar
Hasretine vur beni

Giyecek çamaşır getirdim sana
Adettir diye değil, sevdim diyedir
Bağışla, eski biraz
Bedenim uygundur diye bedenine
Elimle yıkadım, ütiledim

Elma ağacında kuruttum
Günler sarmal bir yay gibi
Bunu unutma
Bahar annemizin yemenisindeki solgun
çiçektir
Bunu unutma
Seni ben her yerinden öperim
Beni unutma

Kadere inansaydım sana inanırdım
Düşürmem sigaramın ucundaki gülü ben

Öyle kırık bakma bana
Caddeler nasıl da genişliyor

Sana bunu söyleyecektim
Bileyli bir makas vardı yanımda
Sana bunu söyleyecektim
Hadi kes büyüyen tırnaklarındaki kiri
Sana bunu...
Oyy nasıl söyleyebilirim
Deliren sevdamızın kısırak huyunu

Elimi tut
Tuttururlar, o kadarına izin verirler
Kahreden bir ayrılığın çılgınlığı değil bu
Bir isyanın kelepçeleşmiş resmidir
parmaklarımız

Seni içerde
Ben dışarda...
Oyyy mahpusluk mahpusluk...

“Arkadaş” Zekai Özger

ÇIKTI

Çıplak ve Özgür
Muzaffer Oruçoğlu

ROMAN

Kardelen Yayıncılık

ULUSLARARASI SERMAYENİN
SAVAŞ DİPLOMASİSİ

A. Can ATAŞ

Kardelen Yayıncılık

Muzaffer Oruçoğlu'nun
TOHUM
Romanı Yayına Hazırlanıyor

Kardelen Yayıncılık